

วัฒนธรรม สภาพแวดล้อม และค่านิยมที่เอื้อต่อ

การเรียนรู้ ความดี และความสุขของผู้เรียน

กองวิจัยทางการศึกษา

กรมวิชาการ

กระทรวงศึกษาธิการ

รายงานการวิจัย

เรื่อง

วัฒนธรรม สภาพแวดล้อมและค่านิยมที่เอื้อต่อ
การเรียนรู้ ความดี และความสุขของผู้เรียน

กองวิจัยทางการศึกษา
กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

2545

รายงานการวิจัย เรื่อง วัฒนธรรม สภาพแวดล้อมและค่านิยมที่เอื้อต่อ
การเรียนรู้ ความดี และความสุขของผู้เรียน

พิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2545

จำนวนพิมพ์ 5,000 เล่ม

ISBN 974-269-2351

เอกสารรายงานการวิจัยทางการศึกษา อันดับที่ 301/2545
กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ
กระทรวงศึกษาธิการ

คำนำ

สถานการณ์ในสภาพปัจจุบันกำลังเกิดวิกฤตทางวัฒนธรรมและศีลธรรม ทำให้เด็กและเยาวชนในวัยเรียนมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ อาทิ ไม่เห็นคุณค่าของตนเอง หนีเรียน ดิตยาเสพติด เล่นการพนัน เที่ยวกลางคืน เป็นโสเภณีเด็ก มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันเหมาะสม ขาดคุณธรรม จริยธรรม และผลการเรียนตกต่ำ เป็นผลมาจากครอบครัวแตกแยก ขาดความอบอุ่น ขาดการปลูกฝังค่านิยมที่ถูกต้องและเหมาะสมจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ตลอดจนอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่พึงปรารถนา ในการนี้กระทรวงศึกษาธิการมีความเชื่อว่า วัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา รวมทั้งการปลูกฝังค่านิยมที่ถูกต้อง เป็นปัจจัยสำคัญที่จะหล่อหลอมความเป็นคนดี มีปัญญา และมีความสุขให้กับผู้เรียนได้ จึงได้มอบหมายให้กรมวิชาการทำการศึกษารื่องดังกล่าว

กรมวิชาการ ขอขอบคุณผู้บริหารสถานศึกษา ครู/อาจารย์ นักเรียน/นักศึกษา ผู้ปกครอง และกรรมการสถานศึกษา ที่ให้ความร่วมมืออย่างดียิ่งในการให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาครั้งนี้ รวมทั้งคณะผู้สร้างเครื่องมือ ผู้เก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิเคราะห์ข้อมูล และผู้ที่มีส่วนทำให้งานการวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี และหวังว่าจะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อสถานศึกษาในการสร้างวัฒนธรรม จัดสภาพแวดล้อมและปลูกฝังค่านิยมของสถานศึกษาที่เอื้อต่อการพัฒนาการเรียนรู้ ความดี และความสุขของผู้เรียนต่อไป

(นายประพัฒน์พงศ์ เสนาฤทธิ์)

อธิบดีกรมวิชาการ

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวัฒนธรรม สภาพแวดล้อม และค่านิยมของสถานศึกษาที่มีผลต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุขของผู้เรียน กลุ่มตัวอย่าง 6,093 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา 89 คน ผู้ช่วยผู้บริหาร 281 คน ครู/อาจารย์ 1,951 คน นักเรียน/นักศึกษา 2,212 คน และผู้ปกครอง/กรรมการสถานศึกษา 1,560 คน ซึ่งกระจายในสถานศึกษาทุกสังกัดที่จัดการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม รวม 8 ฉบับ เก็บข้อมูลใน 27 จังหวัดจาก 13 เขตการศึกษา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ ผู้สอน และนักวิชาการศึกษา จากหน่วยงานทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

1. วัฒนธรรมสถานศึกษา

วัฒนธรรมสถานศึกษาที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดีและความสุขของผู้เรียน มีลักษณะการจัดวัฒนธรรมสถานศึกษาดังนี้

1.1 รูปแบบและหลักการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหาร เน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย และมีการจัดตั้งเป็นคณะกรรมการ

1.2 พฤติกรรมการจัดการเรียนการสอน เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นกระบวนการฝึกให้ผู้เรียนคิดเอง และลงมือปฏิบัติเพื่อประสบการณ์ตรง ส่งผลต่อการเรียนรู้ด้านการแสดงออก ความมั่นใจในตัวเอง ใฝ่รู้ใฝ่เรียน กระตือรือร้น มีความสุข ความพอใจ และความคิดสร้างสรรค์

1.3 กิจกรรมเด่นของสถานศึกษา ได้แก่ กิจกรรมด้านวิชาการ การอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่น การส่งเสริมสุขภาพอนามัยและนันทนาการ กิจกรรมดังกล่าวทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง พัฒนาการเรียนรู้ และมีคุณธรรม จริยธรรม

1.4 ผู้เกี่ยวข้องกับสถานศึกษามีความภาคภูมิใจต่อสถานศึกษา ในเรื่องการมีชื่อเสียง เป็นที่ยอมรับของชุมชน มีความพร้อมในการพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับความต้องการ ทำให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จทั้งด้านการเรียน ความประพฤติ และการประกอบอาชีพ

1.5 ผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมกับสถานศึกษาในการพัฒนาสถานศึกษาให้คำปรึกษาและสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน

2. สภาพแวดล้อมสถานศึกษา

สถานศึกษามีการจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุขของผู้เรียนในระดับมากในเรื่องต่อไปนี้ คือ การปลูกต้นไม้ให้ความร่มรื่นภายในสถานศึกษา การจัดบริเวณสถานศึกษาน่าอยู่ การจัดสวนและปลูกไม้ดอกไม้ประดับสวยงาม ภายในห้องเรียนมีแสงสว่างเพียงพอ ผู้สอนมีความรู้ความสามารถ แต่งกายสุภาพเรียบร้อย มีอาคารเรียนและอาคารประกอบเพียงพอ และวิธีจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูหลากหลาย

3. ค่านิยมของสถานศึกษา

ค่านิยมของสถานศึกษาที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุขของผู้เรียน จำแนกตามค่านิยมที่ปลูกฝัง วิธีการปลูกฝัง และผลที่เกิดขึ้น สรุปผลได้ดังนี้

3.1 ค่านิยมที่ปลูกฝัง ค่านิยมที่สถานศึกษาปลูกฝังแก่ผู้สอนและผู้เรียนคล้ายคลึงกันได้แก่

- 1) ความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา
- 2) การเป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม และพฤติกรรมที่พึงประสงค์
- 3) ความมีระเบียบวินัย แต่งกายสุภาพเรียบร้อย ถูกระเบียบ
- 4) ความมีคารวะธรรม สัมมาคารวะ มารยาทดี พูดจาไพเราะ สุภาพเรียบร้อย
- 5) ความมีน้ำใจและเอื้ออาทรต่อกัน เสียสละ ให้อภัย เมตตา-กรุณา
- 6) การอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมไทย รักธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และภูมิใจความเป็นไทย

3.2 วิธีการปลูกฝังค่านิยม วิธีการปลูกฝังค่านิยมจะแตกต่างกันตามภาระหน้าที่ โดย ข้อ 1) - 3) เป็นวิธีการปลูกฝังค่านิยมแก่ครู/อาจารย์ และข้อ 4) - 6) เป็นวิธีการปลูกฝังแก่ผู้เรียน ดังนี้

1) ประชุมครู/อาจารย์ เพื่อกำหนดค่านิยมที่พึงประสงค์ของสถานศึกษา และมอบหมายให้ดูแลกิจกรรม/โครงการต่าง ๆ โดยเน้นการทำงานร่วมกัน

2) ส่งผู้สอนไปประชุมสัมมนา ศึกษาดูงาน และศึกษาต่อ เพื่อส่งเสริมศักยภาพและความก้าวหน้าในวิชาชีพของครู

3) ผู้บริหารเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้สอน

4) ฝึกผู้เรียนให้ปฏิบัติตามค่านิยมของสถานศึกษาโดยผ่านการจัดกิจกรรม/โครงการ และมีการติดตาม รายงานผล รวมทั้งประชาสัมพันธ์

(ค)

5) ให้ผู้สอนปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม แก่ผู้เรียน โดยสอดแทรกในการเรียนการสอน และยกย่องผู้ที่มีความประพฤติดีและเรียนเก่ง

6) อบรมบ่มนิสัยผู้เรียนที่หน้าเสาธง นิมนต์พระมาเทศน์ที่สถานศึกษา พาไปพัฒนาจิตที่วัด และเข้าค่ายพุทธธรรม

3.3 ผลที่เกิดขึ้น ผู้สอนและผู้เรียนมีพฤติกรรมเป็นไปตามที่สถานศึกษาคาดหวัง และคล้ายคลึงกัน ดังนี้

- 1) ผู้สอน และผู้เรียน มีคุณธรรม จริยธรรม และพฤติกรรมที่พึงประสงค์
- 2) มีความรับผิดชอบมากขึ้น
- 3) มีระเบียบวินัย ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบของราชการและสถานศึกษา
- 4) มีสัมมาคารวะ กิริยามารยาทงาม อ่อนน้อมถ่อมตน พุดจาไพเราะ

เรื่อง	หน้า
คำนำ	
บทคัดย่อ	ก
บทที่	
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
นิยามปฏิบัติการ	3
ขอบเขตของการวิจัย	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมสถานศึกษา	6
ความหมายของวัฒนธรรมสถานศึกษา	7
ลักษณะของวัฒนธรรมสถานศึกษา	8
ข้อกำหนดวัฒนธรรมสถานศึกษา	9
องค์ประกอบหลักที่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมสถานศึกษา	10
แนวคิดเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมในโรงเรียน	12
สภาพแวดล้อมในโรงเรียน	12
อิทธิพลของสภาพแวดล้อมในโรงเรียน	13
องค์ประกอบของสภาพแวดล้อมในโรงเรียน	17
แนวการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน	20
ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรม	23
ทฤษฎีจิตวิเคราะห์	23
ทฤษฎีการเรียนรู้เงื่อนไขไขผลกรรม	24
ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์และโคลเบิร์ก	24
ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม	25
การกำหนดระดับพัฒนาการทางจริยธรรม	25

เรื่อง	หน้า
กรอบความคิดเกี่ยวกับค่านิยม	26
ความหมายของค่านิยม	26
หลักเกณฑ์การแบ่งค่านิยม	26
กระบวนการพิจารณาสร้างเสริมค่านิยม	27
แนวทางและวิธีการปลูกฝังค่านิยม	28
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	31
3 วิธีดำเนินการวิจัย	45
การดำเนินงาน	45
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	46
เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล	47
วิธีการเก็บข้อมูล	47
สถานที่เก็บข้อมูล	47
การวิเคราะห์ข้อมูล	47
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	49
ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ให้ข้อมูล	49
ตอนที่ 2 วัฒนธรรมของสถานศึกษา	51
ตอนที่ 3 สภาพแวดล้อมของสถานศึกษา	62
ตอนที่ 4 การปลูกฝังค่านิยมของสถานศึกษา	66
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	83
สรุปผลการวิจัย	83
อภิปรายผล	89
ข้อเสนอแนะ	93
บรรณานุกรม	94

เรื่อง	หน้า
ภาคผนวก	
ตารางแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูล	103
รายชื่อสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง	114
คณะผู้ดำเนินงาน	121

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 พร้อม ๆ กับสถานการณ์ต่าง ๆ ของโลกที่ผันแปรไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งล้วนมีผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศในทุก ๆ ด้าน เนื่องจากสังคมไทยเป็นสังคมที่เปิดกว้าง พร้อมทั้งจะยอมรับสภาวะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากภายนอกมาปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของตน แต่ยังคงรักษาเอกลักษณ์ที่น่าภาคภูมิใจ รวมทั้งวัฒนธรรมอันดีงามควบคู่ไปกับการพัฒนาให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกาภิวัตน์ ด้วยเหตุนี้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) จึงกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายไว้รองรับกระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน โดยมีจุดเน้นในการพัฒนาศักยภาพของคนเป็นสำคัญ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2539)

นอกจากนี้ แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษาในการเตรียมคนให้ก้าวมัน สู่ทันโลก เป็นความจำเป็นในการพิจารณาจากบริบทของสังคมโลก และสังคมไทยในอนาคต ในการจัดการศึกษาไทยให้สอดคล้องกับการพัฒนาคนให้ทันกับความต้องการและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยมีนโยบายในการพัฒนาการศึกษา 5 ด้าน ได้แก่ 1) เร่งขยายและยกระดับพื้นฐานการศึกษาของประชาชนทั้งมวล 2) ปฏิรูปการเรียนการสอน 3) ปฏิรูประบบการผลิตและพัฒนาครู 4) เร่งผลิตและพัฒนากำลังคนระดับกลางและสูง 5) ปฏิรูประบบการบริหารและการจัดการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ม.ป.ป.)

การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพ จึงเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยจะต้องเป็นการศึกษาที่ทำให้ศักยภาพที่มีอยู่ในตัวคนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ เป็นคนที่รู้จักคิด วิเคราะห์ รู้จักแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักการเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถปรับตัว

ให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว มีจริยธรรม คุณธรรม รู้จักพึ่งตนเอง และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข จากความพยายามในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา จึงมีการออกกฎหมายว่าด้วยการศึกษาของชาติ สำหรับใช้เป็นหลักในการปฏิรูปการศึกษา นอกจากนี้ยังมีการปฏิรูปหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน และปฏิรูปการเรียนรู้ ภายใต้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยให้การศึกษาเป็นตัวจักรสำคัญในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ที่ถือว่าเป็นปัญหาวิกฤตที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง จำเป็นต้องร่วมมือกันป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยรีบด่วนและต้องเป็นการแก้ไขที่ให้ผลยั่งยืน

ดังนั้น การให้ความสำคัญกับการศึกษาเพื่อการพัฒนาชาติ นับเป็นเรื่องเร่งด่วนที่กระทรวงศึกษาธิการต้องพิจารณา เนื่องจากภาวะการณ์ปัจจุบัน ประเทศชาติกำลังเกิดปัญหาวิกฤตทางศีลธรรม ดังที่ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี ได้กล่าวถึงวิกฤตการณ์ทางสังคม (Social crisis) ว่า ประกอบด้วย ความยากจนและช่องว่างทางเศรษฐกิจที่กว้างเกิน ความแตกสลายทางสังคม (Social disintegration) การทำลายสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ และวิกฤตการณ์ทางวัฒนธรรม อันนำไปสู่การเกิดปัญหาทางสังคมต่างๆ เช่น อาชญากรรม โสเภณีเด็ก การละเมิดสิทธิเด็กและสตรี โรคเอดส์ ยาเสพติด รวมเป็นความเจ็บป่วยทางสังคม (Social ill) (ประเวศ วะสี, 2543) นอกจากนั้น ชาวสังคมที่พบเห็นกันอยู่เป็นประจำ มักเป็นชาวที่เกี่ยวกับความประพฤติที่ไม่เหมาะสมของวัยรุ่น เช่น การมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่เหมาะสม ความนิยมที่มีต่อดาราวัยรุ่นที่เป็นลูกครึ่ง การมั่วสุมในสถานเริงรมย์ การพนันและการถ่ายภาพอนาจาร เป็นต้น ทำให้เป็นที่วิตกว่า ขณะนี้วัยรุ่นซึ่งอยู่ในวัยแห่งการศึกษาหาความรู้มีความทะเยอทะยานในการศึกษา หรือแรงจูงใจในการศึกษามาน้อยเพียงใด มีวิสัยทัศน์อย่างไรในอนาคต และปัจจัยใดที่มีอิทธิพลทำให้ค่านิยมของวัยรุ่นเปลี่ยนไป

จากปัญหาดังกล่าว รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (นายแพทย์เกษม วัฒนชัย) มีความเชื่อประการหนึ่งว่า วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาเป็นปัจจัยหนึ่งที่หล่อหลอมความดีงามและการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน (นายแพทย์เกษม วัฒนชัย, 2544) นอกจากนี้การปลูกฝังค่านิยมที่ถูกต้องและเหมาะสม เป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเร่งดำเนินการ ดังนั้น สถานศึกษาจึงมีความสำคัญในการสร้างเกราะคุ้มกันให้กับเด็กและเยาวชนที่จะเติบโตขึ้นเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพและไม่ก่อปัญหาสังคม เพราะสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมที่ดีในสถานศึกษาย่อมมีอิทธิพลต่อความสุข ความดีงามและการเรียนรู้ที่จะเกิดขึ้นในตัวผู้เรียน ตัวบ่งชี้สำคัญที่ทำให้มองเห็นสภาพความสำเร็จของการจัดการศึกษาและคุณภาพของผู้เรียน คือ สภาพความสำเร็จที่ตัวผู้เรียน สภาพความพร้อมของการดำเนินงาน และสภาพความพร้อมของปัจจัยต่างๆ (กรมวิชาการ, 2539) ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเกิดจากลักษณะของวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาที่จะชี้ให้เห็นถึงคุณภาพของคนว่าหล่อหลอมกันมาอย่างไร

ดังนั้น กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ จึงได้ดำเนินการศึกษาวัฒนธรรม สภาพแวดล้อมและค่านิยมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดีและความสุขของผู้เรียน ซึ่งจะทำให้ได้แนวทางในการสร้างวัฒนธรรมและจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา รวมทั้งการปลูกฝังค่านิยมที่เอื้อต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนที่มีคุณภาพต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาวัฒนธรรม สภาพแวดล้อม และค่านิยมของสถานศึกษาที่มีผลต่อการพัฒนาการเรียนรู้ ความดี และความสุขของผู้เรียน

3. นิยามปฏิบัติการ

การศึกษาวัฒนธรรม สภาพแวดล้อม และค่านิยมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุขของผู้เรียน ในครั้งนี้ ได้ให้ความหมายของตัวแปรสำคัญ ดังนี้

1) วัฒนธรรมสถานศึกษา หมายถึง พฤติกรรมการบริหาร การจัดการเรียนการสอนและบริบทของสถานศึกษา ที่บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายยึดถือและนำมาปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง จนเป็นวิถีปฏิบัติของสถานศึกษาที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุขของผู้เรียน

2) สภาพแวดล้อม หมายถึง สภาพของอาคารสถานที่ บุคลากร สื่อ อุปกรณ์ แหล่งการเรียนรู้ และกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่สถานศึกษาจัดให้มีขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เป็นคนดี และมีความสุข

3) ค่านิยม หมายถึง ความเชื่อ ความคิดของบุคลากรทางการศึกษาที่มีต่อการบริหารจัดการที่มุ่งเน้นผลสำเร็จของงาน การพัฒนาศักยภาพของผู้สอน การพัฒนาผู้เรียน การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เป็นคนดี และมีความสุขของผู้เรียน

4) คุณธรรม หมายถึง สภาพความดีงามทั้งหลายที่ฝังลึกอยู่ในจิตสำนึกของบุคคลและเป็นคุณสมบัติที่มีอาจหาได้ในสัตว์โลกชนิดอื่น เป็นสภาพคุณความดีที่อยู่ในจิตใจของมนุษย์ซึ่งเป็นพื้นฐานของการแสดงออกอันเป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น (เผธิญู กิจระการ และคณะ, 2539 : 8 อ้างอิงมาจากบรรจง ชูสกุลชาติ, 2533)

5) จริยธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ หรือ หลักธรรมคำสอนอันเป็นแนวทางการประพฤติปฏิบัติตนให้ดีงาม ทั้งทางกาย วาจา และใจ

6) คุณลักษณะบุคคลที่เกิดการเรียนรู้

- (1) มีอุปนิสัยใฝ่รู้ ใฝ่เรียน
- (2) มีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์และแก้ไขปัญหาได้
- (3) สามารถประยุกต์ความรู้ สู่การนำไปใช้
- (4) มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์
- (5) ปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของวิทยาการ สังคมและสิ่งแวดล้อม
- (6) สามารถสื่อสารกับบุคคลได้ตามจุดมุ่งหมาย
- (7) มีความกระตือรือร้น

7) คุณลักษณะบุคคลที่เป็นคนดี

- (1) มีวินัย
- (2) มีความรับผิดชอบ
- (3) มีเหตุผล
- (4) มีการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
- (5) มีความกตัญญู
- (6) มีความเมตตา กรุณา
- (7) มีความซื่อสัตย์ สุจริต
- (8) รู้จักกาลเทศะ
- (9) มีสัมมาคารวะ ความนอบน้อมถ่อมตน
- (10) มีความสามัคคี

8) คุณลักษณะบุคคลที่มีความสุข

- (1) มีสุขภาพอนามัยดี
- (2) มีสุขภาพจิตดี
- (3) ยึดหลักธรรมทางศาสนาเป็นแนวปฏิบัติ

9) โรงเรียนที่ได้รับรางวัลพระราชทานประเภทสถานศึกษา หมายถึง โรงเรียน/สถาบัน การศึกษาที่ได้รับการประเมินจากคณะกรรมการประเมินสถานศึกษาระดับประถมศึกษามัธยมศึกษา อุดมศึกษาและการศึกษาวิชาชีพ เพื่อรับรางวัลพระราชทาน ประจำปีการศึกษา 2529-2544

10) ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้อำนวยการ อาจารย์ใหญ่ ครูใหญ่ หรือ ผู้รับ ใบอนุญาตให้จัดตั้งสถานศึกษาเอกชน

11) ผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้ช่วยผู้อำนวยการ ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ ผู้ช่วย ครูใหญ่ ที่มีประสบการณ์การทำงานในสถานศึกษานั้นอย่างน้อย 3 ปี

12) ผู้สอน หมายถึง ครู/อาจารย์ที่มีประสบการณ์การสอนในสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างไม่น้อยกว่า 5 ปี

13) ผู้เรียน หมายถึง นักเรียน/นักศึกษาที่กำลังเรียนอยู่ในชั้นปีสุดท้าย หรือรองสุดท้ายของสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง และเป็นผู้ที่ได้รับรางวัล ยกย่องเชิดชูเกียรติด้านการเรียนดีและหรือมีความประพฤติดี

14) ผู้ปกครอง/กรรมการสถานศึกษา หมายถึง ผู้ปกครองของผู้เรียนห้องที่สุ่มมาให้ข้อมูลและผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นกรรมการสถานศึกษา ยกเว้นบุคลากรในสถานศึกษานั้น

4. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เก็บรวบรวมข้อมูลในจังหวัดที่มีโรงเรียน/สถาบันการศึกษาที่เคยได้รับรางวัลพระราชทานประเภทสถานศึกษา ตั้งแต่ปีการศึกษา 2529-2544 รวมทั้งโรงเรียนกีฬา/วิทยาลัยพลศึกษา วิทยาลัยนาฏศิลป์ และสถาบันราชภัฏ

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

สถานศึกษามีแนวทางในการสร้างวัฒนธรรม การจัดสภาพแวดล้อม และการปลูกฝังค่านิยมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุข ของผู้เรียน

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวัฒนธรรม สภาพแวดล้อม และค่านิยมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดีและความสุขของผู้เรียนครั้งนี้ ได้แบ่งเนื้อหาสาระที่เป็นทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็น 5 หัวข้อคือ

1. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมสถานศึกษา
2. แนวคิดเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมในโรงเรียน
3. ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรม
4. กรอบความคิดเกี่ยวกับค่านิยม
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมสถานศึกษา

วัฒนธรรมสถานศึกษาเป็นสิ่งที่ช่วยให้บุคลากรในสถานศึกษาเข้าใจถึงลักษณะการทำงาน และการเลือกแนวทางที่ถูกต้องในการแก้ปัญหาและการปฏิบัติงานร่วมกัน จึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญของวัฒนธรรมสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับความคิด ความเชื่อ การประพฤติปฏิบัติของบุคลากรในสถานศึกษา ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อระบบการบริหารงานและการพัฒนาสถานศึกษา ถ้าสามารถเข้าใจวัฒนธรรมสถานศึกษาและนำมาใช้ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและเทคโนโลยีในสังคมปัจจุบันได้แล้ว จะส่งผลให้การบริหารงานของสถานศึกษาประสบผลสำเร็จ จึงขอนำเสนอ ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมสถานศึกษา (School Culture) ในเรื่องต่อไปนี้ คือ ความหมายของวัฒนธรรมสถานศึกษา ลักษณะของวัฒนธรรมสถานศึกษา ข้อกำหนดวัฒนธรรมสถานศึกษา และองค์ประกอบหลักที่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมสถานศึกษา

1) ความหมายของวัฒนธรรมสถานศึกษา

วัฒนธรรม ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายของคำว่า วัฒนธรรม ในทางวิทยาการไว้ว่า หมายถึง พฤติกรรมและสิ่งที่คนในหมู่ผลิตสร้างขึ้นด้วยการเรียนรู้จากกัน และกัน

สถานศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ให้ความหมายของ สถานศึกษาไว้ว่า หมายถึง สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย สถานศึกษา ศูนย์การเรียนรู้ วิทยาลัย สถาบัน มหาวิทยาลัย หน่วยงานการศึกษา หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ หรือเอกชนที่มีอำนาจหน้าที่หรือมี วัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542) ดังนั้น วัฒนธรรมสถานศึกษา จึงเป็นเรื่องของพฤติกรรมและสิ่งที่บุคลากรในหน่วยงานที่จัดการศึกษาผลิต สร้างขึ้นด้วยการเรียนรู้จากกันและกัน และร่วมใช้อยู่ในหน่วยงานที่จัดการศึกษา สถานศึกษาจึงมี โครงสร้างและหน้าที่อย่างเป็นทางการที่รับผิดชอบการจัดการศึกษา โดยมีการปฏิบัติสืบทอดกันมา เหมือนองค์กรหรือสถาบันอื่น ๆ

วัฒนธรรมสถานศึกษา เป็นคำที่มีความหมายลึกซึ้งมาก มีนักการศึกษาให้ความหมาย วัฒนธรรมสถานศึกษาไว้หลากหลาย ดังนี้

โอเวน (Owens, 1987 : 17) กล่าวว่า วัฒนธรรมสถานศึกษาเป็นแนวปฏิบัติที่เกิดขึ้นทีละเล็กละน้อย สม่่าเสมอ และกลายเป็นสิ่งหล่อหลอมพฤติกรรมของบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพ ส่วน เซอร์จิโอวานนี (Sergiovanni 1988 : 103) กล่าวว่า วัฒนธรรมสถานศึกษาเป็นตัวกำหนด สัญลักษณ์ กฎเกณฑ์ ของพฤติกรรม พิธีการ และเรื่องราวที่เล่าสู่กันมานาน ซึ่งเน้นถึงค่านิยมและความเชื่อว่าสมาชิกขององค์การจะต้องมีส่วนร่วมด้วย สำหรับ สรุศักดิ์ หลาบมาลา (2531 : 40) ให้ความหมายวัฒนธรรมสถานศึกษาว่า หมายถึง แนวปฏิบัติในการแก้ปัญหาทั้งภายนอกและ ภายในสถานศึกษา ซึ่งเคยปฏิบัติติดต่อกันมาเป็นเวลานานพอสมควรและได้รับการถ่ายทอดสู่ สมาชิกของสถานศึกษาเพื่อเป็นแนวปฏิบัติอันเป็นที่ยอมรับ โดยครอบคลุมถึงแนวความคิด ความรู้สึก และการรับรู้ปัญหาต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับที่ Dr. J mark Hensman (อ้างใน อ่าง ชูทัพ, 2544) ได้กล่าวไว้ว่า วัฒนธรรมสถานศึกษา (School Culture) เป็นลักษณะเฉพาะของสถานศึกษาทั้ง ในเชิงนามธรรมและรูปธรรมที่มีอิทธิพลต่อบรรยากาศในสถานศึกษา อันนำมาสู่ความภาคภูมิใจ ความจงรักภักดี และความเป็นเอกลักษณ์ที่ก่อให้เกิดการพัฒนา รวมทั้งเป็นแรงกระตุ้นส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้เรียนปฏิบัติตามความสามารถของเขายังมีความหมาย และมีค่าต่อสังคมที่พวกเขาอาศัยอยู่ และผู้ที่จะมีบทบาทต่อการจัดการวัฒนธรรมสถานศึกษา คือผู้บริหารที่จะจัดกิจกรรมที่สามารถปลูกจิตสำนึกให้สมาชิกในสถานศึกษาเกิดความรู้สึกร่วมกันที่จะสร้างสมความดีงามสืบต่อกันไป

อาจกล่าวได้ว่า วัฒนธรรมสถานศึกษาหมายถึง รูปแบบเฉพาะที่เป็นเอกลักษณ์ของสถานศึกษาที่สร้างสมมาจากบุคลากรหลายฝ่ายในสถานศึกษา และหมายรวมถึง ค่านิยม ความเชื่อ และบรรทัดฐาน ซึ่งเป็นปัจจัยในการทำงานของบุคลากรภายในสถานศึกษา

2) ลักษณะของวัฒนธรรมสถานศึกษา

ในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับสถานศึกษานั้นลักษณะของวัฒนธรรมสถานศึกษาแต่ละสถานศึกษา เป็นอีกประการหนึ่งที่ผู้นิเทศการศึกษาควรทำความเข้าใจ เพราะเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับ ค่านิยม ความเชื่อ และบรรทัดฐานของครูแต่ละคน ซึ่งมีผู้กล่าวถึงวัฒนธรรมสถานศึกษาไว้ ดังนี้

เซอร์จิโอวานนี (Sergiovanni, 1988 : 104-105) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะของวัฒนธรรมสถานศึกษาว่า ประกอบด้วยลักษณะ 4 ประการ ดังนี้

(1) สามารถสัมผัสและสังเกตได้ ได้แก่ คำพูด วิธีการประพฤติปฏิบัติ และสิ่งที่ปรากฏแก่สายตา พฤติกรรมดังกล่าวจะปรากฏให้เห็น ได้แก่ ระเบียบแบบแผน พิธีการ และสัญลักษณ์อื่นๆ ที่ปฏิบัติกันในสถานศึกษา

(2) เป็นทัศนะของบุคลากร เป็นส่วนของวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระเบียบปฏิบัติงานร่วมกันและบรรทัดฐานที่บุคลากรยอมรับ

(3) เป็นค่านิยม แสดงให้เห็นข้อตกลงร่วมกันของครู ปรากฏให้เห็นอยู่ในลักษณะที่เป็นนโยบายหรือปรัชญาของสถานศึกษา

(4) เป็นสมมติฐานที่มีลักษณะเป็นนามธรรมมากกว่า เพราะเป็นลักษณะเฉพาะที่แอบแฝงหรือปรากฏให้เห็นก็ได้

ชนิดา รักษ์พลเมือง (2525 : 75) ให้ทัศนะเกี่ยวกับลักษณะของวัฒนธรรมสถานศึกษาพอสรุปได้ว่า

(1) เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมสังคม ซึ่งเรียกว่า วัฒนธรรมย่อย (Sub Culture) มีวิถีแห่งการดำเนินงานในสถานศึกษา มีวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ (Material Culture) ได้แก่ อาคารเรียน สิ่งแวดล้อมภายในสถานศึกษา และยังมีวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ (Non-Material Culture) เกี่ยวกับวิถีทางที่ครูพึงปฏิบัติต่อผู้เรียน ผู้ปกครอง ผู้บริหารและระหว่างครูด้วยกัน วิธีการทำตามกฎและระเบียบ ตลอดจนจรรยาบรรณที่ยึดถือ ทำให้ครูมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสถานศึกษา และผูกมัดสมาชิกให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสถานศึกษา

(2) เป็นขนบธรรมเนียมประเพณีและพิธีกรรมในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ สภาสถานศึกษา คณะกรรมการนักเรียน สัญลักษณ์หรือเครื่องหมายประจำสถานศึกษา การจัดชั้นเรียน การจัดเวลาเรียน การจัดหลักสูตร

(3) มีความสัมพันธ์กับการเรียนรู้ โดยปกติการเรียนรู้มักจะเกิดได้ดี ถ้าสิ่งที่เรียนรู้เป็นสิ่งที่พอใจ มักจะปรากฏอยู่ในวัฒนธรรมสถานศึกษาในแบบต่างๆ ได้แก่ ทศนคติเกี่ยวกับคำสั่ง อำนาจของครู ค่านิยมในสิ่งที่ผิดสิ่งที่ถูก

(4) เป็นกระบวนการที่มีการเคลื่อนไหวตลอดเวลา จึงสามารถถ่ายทอด สะสม และแพร่กระจาย

สรุปได้ว่า วัฒนธรรมสถานศึกษาเป็นวิถีแห่งการดำเนินงานของสถานศึกษาที่มีการถ่ายทอดให้สมาชิก แบ่งได้เป็นหลายลักษณะ ได้แก่ วัฒนธรรมที่สามารถสัมผัสและสังเกตเห็นได้ ประกอบด้วยวัฒนธรรมด้านวัตถุ คำพูด ระเบียบปฏิบัติ พิธีการและสัญลักษณ์อื่นๆ และวัฒนธรรมที่ไม่สามารถสัมผัสได้ ได้แก่ ค่านิยม ความเชื่อ ปทัสถาน และทศนคติที่มีความสัมพันธ์กับการเรียนรู้

3) ข้อกำหนดวัฒนธรรมสถานศึกษา

มีหลักเกณฑ์สำคัญหลายประการ ที่เป็นข้อกำหนดวัฒนธรรมสถานศึกษา ดังที่เซอร์จิโอวานนี (Sergiovanni, 1988 : 103) ได้กล่าวว่า วัฒนธรรมสถานศึกษาได้ก่อตัวขึ้นมาจากสิ่งต่อไปนี้

(1) ประวัติความเป็นมาของสถานศึกษา ได้แก่ อดีตของสถานศึกษาที่สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน เช่น รูปแบบของพฤติกรรมที่ปฏิบัติต่อๆ กันมา การกล่าวถึงพฤติกรรมของผู้ที่เป็นวีรบุรุษและวีรสตรีของครูและนักเรียนในสถานศึกษา

(2) ความเชื่อ เป็นสมมติฐานและความเข้าใจที่ครูและบุคลากรอื่นๆ ได้กระทำร่วมกันจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงสร้างของสถานศึกษา การเรียนการสอน บทบาทของครู และนักเรียน ระเบียบวินัย ความสัมพันธ์กับผู้ปกครอง บางทีสมมติฐานและความตั้งใจอยู่ในรูปของปรัชญาและข้อกำหนดอื่นๆ

(3) ค่านิยม คือ สิ่งที่สถานศึกษาให้ความสำคัญเกี่ยวกับการประเมินค่าสิ่งต่างๆ ที่ปรากฏ

(4) ปทัสถานและมาตรฐาน ได้แก่ สิ่งที่ควรปฏิบัติและไม่ควรปฏิบัติ สำหรับควบคุมพฤติกรรมของครู/อาจารย์ในสถานศึกษา จะก่อให้เกิดพฤติกรรมที่ควรชมเชย ยกย่อง หรือลงโทษ

(5) รูปแบบของพฤติกรรม คือสิ่งที่ยอมรับและเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานที่สม่ำเสมอภายในสถานศึกษา

การก่อตัวของวัฒนธรรมสถานศึกษาจึงเกิดขึ้นจากประวัติความเป็นมาของสถานศึกษา ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อความเชื่อ ความเชื่อมีอิทธิพลต่อค่านิยม ค่านิยมมีอิทธิพลต่อปทัสถานและมาตรฐาน ปทัสถานและมาตรฐานมีอิทธิพลต่อรูปแบบของพฤติกรรมให้ถือปฏิบัติกันภายในสถานศึกษา

4) องค์ประกอบหลักที่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมสถานศึกษา

เซอร์จิโอวานนี (Sergiovanni, 1988 : 107-109) ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมสถานศึกษาว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของบุคลากรในสถานศึกษา 10 ประการ ได้แก่ (1) ความมุ่งประสงค์ของสถานศึกษา (School Purposes) (2) การมอบอำนาจ (Empowerment) (3) การตัดสินใจ (Decision Making) (4) ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสถานศึกษา (Sense of Community) (5) ความไว้วางใจ (Trust) (6) ความมีคุณภาพ (Quality) (7) การยอมรับ (Recognition) (8) ความเอื้ออาทร (Caring) (9) ความซื่อสัตย์สุจริต (Integrity) (10) ความหลากหลายของบุคลากร (Diversity) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

(1) ความมุ่งประสงค์ของสถานศึกษา (School Purposes) สถานศึกษาควรประชาสัมพันธ์ ชี้แจงให้บุคลากรภายในสถานศึกษา เข้าใจ เห็นคุณค่า และความสำคัญเกี่ยวกับความมุ่งประสงค์ของสถานศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการและประเมินผลร่วมกัน รวมทั้งเป็นสิ่งช่วยจูงใจให้บุคคลในองค์กรปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเสมือนกระจายอำนาจให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานตามหน้าที่ความรับผิดชอบได้อย่างเต็มที่ (วิโรจน์ สารรัตน์, 2532 : 121)

(2) การมอบอำนาจ (Empowerment) ผู้บริหารมอบหมายงานและการตัดสินใจให้ครูนำไปปฏิบัติ ซึ่งผู้บริหารควรเห็นความสำคัญและไว้วางใจในการมอบอำนาจแก่ครูผู้นั้นด้วย นอกจากนี้ ผู้บริหารควรดูแลช่วยเหลือ รับรู้ข่าวสารและการส่งเสริมปัจจัยต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานแก่บุคลากรในสถานศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน (พนัส หันนาคินทร์, 2529 : 36)

(3) การตัดสินใจ (Decision Making) ในการตัดสินใจผู้บริหารควรคำนึงถึงความเป็นไปได้และผลกระทบที่เกิดขึ้นแก่สถานศึกษา พร้อมทั้งมีข้อมูลที่เป็นองค์ประกอบในการตัดสินใจมากที่สุด

(4) ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสถานศึกษา (Sense of Community) สถานศึกษามีหน้าที่ให้ความช่วยเหลือ และพัฒนาบุคลากร พร้อมทั้งกระตุ้นให้บุคลากรทุกคนเป็นเจ้าของ มีความผูกพัน รู้จักรับผิดชอบ ช่วยเหลือและพัฒนาสถานศึกษาร่วมกัน ไวลส์ (Wiles, 1953 : 46-47) กล่าวว่า ครูแต่ละคนต้องการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มที่ทำงานด้วย การได้รับความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสถานศึกษา จะมีอิทธิพลต่อสภาวะการทำงานมากกว่าเงินเดือนที่ได้รับ และจะทำให้เกิดความพึงพอใจในงาน

(5) ความไว้วางใจ (Trust) ผู้บริหารควรให้โอกาสครูเลือกทำงานตามความต้องการ และให้ความไว้วางใจว่า ครูจะสามารถตัดสินใจได้เป็นอย่างดี เมื่อคนเรามีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน จะเกิดความรู้สึกเชื่อมั่น อบอุ่น และยอมรับในค่าแห่งความเป็นมนุษย์ซึ่งกันและกัน การปฏิบัติงานต่าง ๆ ภายในสถานศึกษาจะดำเนินไปได้อย่างสะดวกราบรื่นยิ่งขึ้น (อัจฉรา สุวรรณ, 2536 : 34)

(6) **ความมีคุณภาพ (Quality)** เกี่ยวข้องกับคุณค่า และการคาดหวังให้ครูปฏิบัติงานอย่างมีคุณภาพและมาตรฐาน เชื่อมั่นในประสิทธิภาพการทำงานของครูและความสามารถของผู้เรียน รวมทั้งให้ความสำคัญในการสร้างบรรยากาศของความเห็นอกเห็นใจและความร่วมมือของทุกคนในสถานศึกษา

(7) **การยอมรับ (Recognition)** เป็นการที่สถานศึกษาเปิดโอกาสและให้การยอมรับความคิดเห็นที่ดีของครู รวมทั้งยอมรับในความสำเร็จและผลงานของครูและนักเรียน กล่าวได้ว่าบุคลากรทุกฝ่ายในสถานศึกษาต่างต้องการได้รับการยกย่อง ยอมรับจากผู้อื่น เมื่อได้รับการยกย่องยอมรับนับถือแล้ว จะทำให้บุคลากรเหล่านั้นมีความภูมิใจในตนเอง มีความเต็มใจที่จะปฏิบัติงานอย่างเต็มที่

(8) **ความเอื้ออาทร (Caring)** ผู้บริหารเป็นบุคคลสำคัญต่อครู จะต้องใช้เวลาว่างอยู่ใกล้ชิด ให้ความเอาใจใส่ดูแลความเป็นอยู่ การปฏิบัติงานของครูและความก้าวหน้าในอาชีพของครูผู้สอน เพื่อเป็นการสร้างความพึงพอใจ ผู้บริหารควรสนใจ เอาใจใส่ดูแลและจัดสวัสดิการที่เหมาะสมแก่บุคลากรเพื่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการปฏิบัติงานในสถานศึกษา ซึ่งการแสดงความรักเอื้ออาทรที่มีต่อกันนี้ จะก่อให้เกิดความรัก ความผูกพันห่วงใยซึ่งกันและกัน ยินดีที่จะเสียสละเพื่องานของสถานศึกษา

(9) **ความซื่อสัตย์สุจริต (Integrity)** เป็นการที่สถานศึกษาเห็นคุณค่าของความซื่อสัตย์ ความมานะพยายามของครูที่ปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ และกำหนดแนวทางให้ครูทุกคนปฏิบัติตามโดยยึดมั่นจริยธรรมเป็นหลักโดยที่ผู้บริหารให้การชมเชยและให้ผลตอบแทนกับบุคลากรที่ปฏิบัติเป็นแบบอย่าง

(10) **ความหลากหลายของบุคลากร (Diversity)** เป็นการที่สถานศึกษาให้ความสำคัญในความแตกต่างเกี่ยวกับปรัชญา ความเชื่อ บุคลิกภาพ วิธีสอนที่แตกต่างของครูแต่ละคน และการรู้จักยืดหยุ่นในการจัดการเรียนการสอน โดยคำนึงถึงความแตกต่างของนักเรียน ดังนั้น การจัดให้ครู/อาจารย์ร่วมมือกันทำกิจกรรมต่างๆ ในลักษณะของกลุ่มและมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน จะก่อให้เกิดเป็นความผูกพัน รักใคร่อาทร ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งจะช่วยเหลือหลอมให้ความแตกต่างระหว่างบุคคล กลายเป็นความรู้สึก ความคิด ทักษะคติ และค่านิยมของกลุ่มขึ้นมาได้

จากข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมสถานศึกษาดังกล่าวทำให้เกิดความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับวัฒนธรรมสถานศึกษา ทั้งในความหมาย ลักษณะ ข้อกำหนด และองค์ประกอบหลักที่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมสถานศึกษา สำหรับใช้เป็นแนวทางสำคัญในการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมสถานศึกษา

2. แนวคิดเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมในโรงเรียน

1) สภาพแวดล้อมในโรงเรียน

การเรียนรู้และคุณลักษณะของมนุษย์นั้นจะแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมและประสบการณ์ที่แต่ละคนได้รับรู้มา ประกอบกับการใช้สติปัญญาที่แต่ละคนมีอยู่พินิจพิเคราะห์และตัดสินใจเลือกรับเรื่องราวที่ต้องการและกำหนดเป็นคุณลักษณะเฉพาะตนขึ้น ดังนั้น องค์ประกอบสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนก็คือ สภาพแวดล้อมทางการเรียน ซึ่งหมายถึง “สภาวะใดๆ ที่มีผลต่อการเรียนรู้ของมนุษย์ทั้งโดยตรงและทางอ้อม ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม” สภาพแวดล้อมที่เป็นรูปธรรม คือ สภาพแวดล้อมทางกาย ได้แก่ สภาพต่างๆ ที่มนุษย์จัดทำขึ้นมา เช่น อาคาร สถานที่ ภูมิประเทศ เป็นต้น (อรพัญญ์ ประสิทธิ์รัตน์, 2533) สิ่งเหล่านี้สามารถมองเห็นและจับต้องได้ ส่วนสภาพแวดล้อมที่เป็นนามธรรม คือ ระบบคุณค่าที่ยึดถือปฏิบัติเกี่ยวข้องกับกลุ่ม สังคม ความรู้ ความคิด ฯลฯ ทั้งที่เป็นของตนเองและของคนอื่นๆ ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับตน ซึ่งเป็นสิ่งที่มองไม่เห็นและจับต้องไม่ได้ แต่ส่งผลต่อจิตใจ อารมณ์ ความรู้สึก และจินตนาการ

โรงเรียนเป็นสถาบันสำคัญต่อการเรียนรู้และการสร้างคุณลักษณะของมนุษย์ เป็นสถานที่อบรมสั่งสอนให้วิชาความรู้ ความคิด ทักษะ และเจตคติที่จะนำไปสู่การดำรงชีวิต รวมทั้ง พัฒนาสังคมให้เกิดความสุขและเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป สภาพแวดล้อมในโรงเรียนเป็นการผสมผสานกันระหว่างหลักสูตร เนื้อหาสาระของวิชาที่เรียน ครู ภาวะเยียบข้อบังคับ การปกครอง และเพื่อนร่วมชั้นเรียนร่วมโรงเรียน ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผู้เรียน ทั้งในด้านการพัฒนาความคิด การสร้างเสริมประสบการณ์ การปรับตัว และบุคลิกภาพ ให้สอดคล้องกับสภาพและการดำรงชีวิตในสังคม (กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ, 2544) ดังนั้น การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนจึงเป็นเรื่องที่สำคัญ และเป็นองค์ประกอบที่มีอิทธิพลก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและคุณลักษณะของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้ถูกต้องเหมาะสมเป็นสิ่งจำเป็นในการจัดการศึกษา เพราะทำให้โรงเรียนเป็นสถานที่ที่นำไปเรียน ไปเล่น และไปทำงาน นำมาซึ่งความรู้และประสบการณ์ต่างๆ การดำเนินการจัดสภาพแวดล้อมเป็นหน้าที่โดยตรงของโรงเรียน ต้องกำหนดให้อื้อต่อการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะตรงกับความต้องการของสังคม ซึ่งตลอดระยะเวลาที่อยู่ในโรงเรียน สภาพแวดล้อมต่างๆ ย่อมมีผลกระทบต่อสุขภาพกาย สุขภาพจิตของผู้เรียน รวมทั้งมีอิทธิพลต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้สอน

2) อิทธิพลของสภาพแวดล้อมในโรงเรียน

นักการศึกษาให้ความสนใจเกี่ยวกับบรรยากาศและสภาพแวดล้อมทางการศึกษา และศึกษาถึงอิทธิพลของบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนและการสอนของครูมานานแล้ว นักการศึกษาส่วนหนึ่งมีความเห็นว่า ลักษณะการเรียนรู้และประสิทธิผลการเรียนการสอน มีสาเหตุมาจากสภาพแวดล้อมในโรงเรียนส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และจากการศึกษาของนักการศึกษาในอดีตที่ผ่านมามีข้อค้นพบหลายประการที่แสดงให้เห็นถึงความต้องการวัดและศึกษาผลของสภาพแวดล้อมที่มีต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน (Joiner, 1996) การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้ถูกต้องและเหมาะสม นับว่าเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นในการจัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียน เพราะทำให้โรงเรียนเป็นสถานที่ที่นำไปศึกษาเล่าเรียน ค้นคว้าหาความรู้ และช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาพฤติกรรมได้สอดคล้องกับเป้าหมายทางการศึกษา

การดำเนินงานจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนเป็นหน้าที่โดยตรงของโรงเรียน เพราะโรงเรียนเป็นที่รวมของผู้เรียนซึ่งมาจากหลายชุมชนมารวมกัน จึงเหมาะสมสำหรับการจัดการศึกษาอบรมและจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนให้มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียน ทั้งนี้เพราะผู้เรียนจำนวนมากเหล่านั้นต้องใช้ชีวิตประจำวันอยู่ในโรงเรียนอย่างน้อยวันละ 6-7 ชั่วโมงเป็นระยะเวลา 6-12 ปี ซึ่งตลอดเวลาที่อยู่ในโรงเรียน สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ของโรงเรียนย่อมมีผลกระทบต่อสุขภาพ ทั้งร่างกายและจิตใจของผู้เรียน รวมทั้งมีอิทธิพลต่อการเรียนการสอนด้วย ดังนั้น การจัดการศึกษาของโรงเรียนจึงเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกันระหว่างผู้เรียนกับการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ให้ผู้เรียนและบุคลากรในโรงเรียนมีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ (กระทรวงสาธารณสุข, 2523)

สภาพแวดล้อมของโรงเรียนเป็นสภาวะอันเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน แล้วส่งผลถึงความรู้สึกของบุคคล เป็นสภาพที่ไม่อาจมองเห็นหรือจับต้องได้ แต่เป็นการสะท้อนความรู้สึกของบุคคล เมื่อคนปะทะกับสิ่งแวดล้อมแล้วเกิดความรู้สึกที่ดีเรียกว่า “สภาพแวดล้อมดี” ในทางตรงกันข้ามเมื่อคนปะทะกับสิ่งแวดล้อมแล้วเกิดความรู้สึกที่ไม่ดีก็เรียกว่า “สภาพแวดล้อมไม่ดี” โรงเรียนที่มีสภาพแวดล้อมดีจะทำให้ผู้เรียนและบุคลากรในโรงเรียนเกิดความรู้สึกพอใจ ภูมิใจ อบอุ่นใจ สบายใจ รู้สึกในความเป็นเจ้าของและอยากมาโรงเรียน โรงเรียนที่มีสภาพแวดล้อมไม่ดีจะทำให้สมาชิกเกิดความเบื่อหน่าย ห่างเหิน เฉยเมย ว้าเหว่ และไม่อยากมาโรงเรียน สภาพแวดล้อมของโรงเรียนเปรียบเสมือนครูพูดไม่ได้ที่มีอิทธิพลต่อการสร้างความคิด จิตใจ และคุณธรรมอันพึงประสงค์ มีผู้กล่าวว่าครูอาจแบ่งเป็น “ครูพูดได้” และ “ครูพูดไม่ได้” ครูพูดได้เป็นที่รู้จักกันดี ได้รับการยกย่องและยอมรับกันว่ามีค่าสำคัญอย่างยิ่ง แต่ครูพูดไม่ได้มักได้รับการกล่าวถึงน้อย สภาพแวดล้อมของโรงเรียนถือเป็นครูที่พูดไม่ได้

และนักการศึกษาเชื่อกันว่าหากมีการจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนให้มีความร่มรื่น เรียบง่าย สดชื่น สงบ แจ่มใส มีชีวิตชีวา มีวัสดุอุปกรณ์ที่ได้รับการดูแลรักษาอย่างดี เป็นปัจจุบัน และพร้อมให้ครูและนักเรียนใช้ประโยชน์ตลอดเวลา ย่อมทำให้ครูและนักเรียนได้รับอิทธิพล เป็นคนละเอียดอ่อน จิตใจแจ่มใส รักสวยรักงาม เรียบง่าย และรักษาความร่มรื่นไปด้วย ดังนั้น พฤติกรรมและคุณลักษณะต่างๆ อันพึงประสงค์ตามหลักสูตรที่เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน ส่วนหนึ่งจึงเป็นผลมาจากการจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียน และสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต้องพยายามจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนเพื่อให้เด็กได้พัฒนาตนเองได้อย่างเต็มความสามารถ (กรมสามัญศึกษา, 2531)

สภาพแวดล้อมในโรงเรียนเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่ง ตามนโยบายปฏิรูปโรงเรียนเพื่อยกระดับมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียน ดังที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดไว้ว่า ต้องให้มีบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมทางโรงเรียนหรือสถานศึกษาที่เอื้อต่อการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนอย่างมีความสุข มุ่งเน้นการเรียนการสอนตามธรรมชาติ ให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง และปลูกฝัง เรื่องความสะอาด ความมีวินัย เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความรักสามัคคี รวมทั้งการจัดให้โรงเรียนมีความร่มรื่น มีต้นไม้ แหล่งน้ำ บ่อน้ำ ไร่ฟืน ไร่ผลไม้ ซึ่งแนวนโยบายดังกล่าว มุ่งเน้นการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ และปฏิสัมพันธ์ทางสังคมให้เอื้อต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน บรรยากาศ และสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นจัดในห้องเรียน หน้าห้องเรียน บริเวณโรงเรียน และรอบๆ โรงเรียน ล้วนเป็นสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการปลูกฝังคุณลักษณะนิสัยที่ดีงามให้เกิดขึ้นภายในตัวผู้เรียนได้ทั้งสิ้น (สำนักงานทดสอบทางการศึกษา, 2539)

รูปแบบของสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลและสัมพันธ์กับระบบโรงเรียนนั้นสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ (Ballantine, 1993) คือ

(1) สภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลอย่างทันทีทันใด เรียกว่า สภาพแวดล้อมปฐมภูมิ (Primary Environments) เป็นสิ่งแวดล้อมที่มีความสำคัญมากต่อการดำรงอยู่ขององค์ประกอบต่างๆ ในโรงเรียน เช่น กลุ่มสังคม การให้งบประมาณสนับสนุน การให้ความยุติธรรม เป็นต้น

(2) สภาพแวดล้อมทุติยภูมิ (Secondary Environments) เป็นสภาพแวดล้อมที่มีความสำคัญน้อยกว่าสภาพแวดล้อมปฐมภูมิ เช่น เพศ อายุ ศาสนา เป็นต้น

สภาพแวดล้อมของโรงเรียนเป็นปัจจัยทำให้เกิดบรรยากาศต่างๆ ขึ้นภายในโรงเรียน อาจกล่าวได้ว่าบรรยากาศของโรงเรียนเป็นตัวแปรอิสระที่สำคัญอีกตัวแปรหนึ่งที่มีผลต่อระบบการเรียนการสอนและส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน โอเวน (Owen, 1995) ระบุว่า บรรยากาศของโรงเรียนเป็นตัวแปรที่ได้จากความคิดเห็นและการรับรู้ของสมาชิกในกลุ่ม องค์ประกอบเหล่านั้นอาจเป็นปทัสฐานและความคาดหวังของระบบสังคมที่สมาชิกในกลุ่มยอมรับกันอย่างกว้างขวาง และมีความสัมพันธ์กับผลการเรียนรู้อย่างชัดเจน บรรยากาศในโรงเรียนเป็นสภาวะอันเกิดจากการ

มีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างบุคคลกับสภาพแวดล้อมในโรงเรียน แล้วส่งผลถึงความรู้สึกของบุคคลเป็นสภาพการณ์ที่ไม่อาจมองเห็นหรือจับต้องได้ แต่สะท้อนความรู้สึกของบุคคลได้ เมื่อบุคคลปะทะกับสภาพแวดล้อมแล้วเกิดความรู้สึกที่ดี เรียกว่า บรรยากาศดี ถ้าบุคคลปะทะกับสภาพแวดล้อมแล้วทำให้เกิดความรู้สึกที่ไม่ดี เรียกว่า บรรยากาศไม่ดี (ธนศ ขำเกิด, 2533) การสร้างบรรยากาศที่ดีเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนให้เหมาะสมกับการเรียนการสอน คุณลักษณะของสภาพแวดล้อมทั้งหมดที่มีอยู่ในอาคารเรียนและในโรงเรียนมีความเกี่ยวข้องกับบรรยากาศของโรงเรียน สำหรับสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนเกิดขึ้นจากคุณลักษณะสำคัญ 4 ด้าน (Owen, 1995) คือ

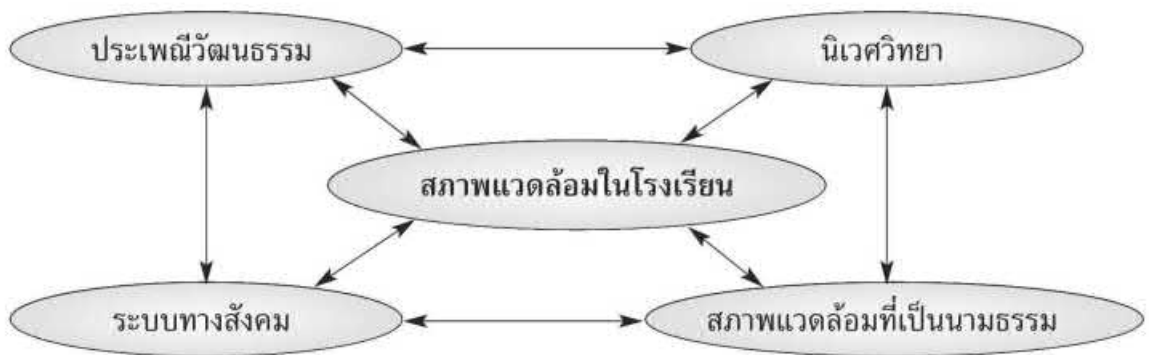
(1) ด้านนิเวศวิทยา (Ecology) หมายถึง คุณลักษณะทางด้านกายภาพที่มีอยู่ในโรงเรียนและชั้นเรียน เช่น ขนาดของโรงเรียน ขนาดของห้องเรียน อายุ และลักษณะของอาคารเรียน รวมถึงเทคโนโลยีและอุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้ในอาคารเรียนและโรงเรียน อุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน และการจัดห้องเรียน

(2) ด้านสภาพแวดล้อมที่เป็นนามธรรม (Milieu) หมายถึง คุณลักษณะของสิ่งต่างๆ ที่ดำรงอยู่และเกิดขึ้นในโรงเรียน รวมทั้งมีความสัมพันธ์กับบุคคลที่อยู่ในโรงเรียน ได้แก่ ลักษณะของแต่ละบุคคล แรงจูงใจ ความพึงพอใจในงานที่รับผิดชอบ ขวัญและกำลังใจ คุณภาพของหลักสูตร บุคลิกภาพของผู้บริหาร บุคลิกภาพของครู การเปลี่ยนงานของครู และกลุ่มเพื่อน

(3) ด้านระบบทางสังคม (Social System) หมายถึง คุณลักษณะของระบบการจัดการองค์กร โครงสร้างของการบริหารองค์กร การบริหารโรงเรียน รูปแบบการสื่อสาร การตัดสินใจ และโครงการฝึกอบรม

(4) ด้านประเพณีวัฒนธรรม (Culture) หมายถึง คุณลักษณะของค่านิยม ความเชื่อ ปทัสถาน และเจตคติที่มีอยู่ของบุคคลในโรงเรียนหรือองค์กร

ความสัมพันธ์ทั้งภายในและระหว่างคุณลักษณะทั้งสี่ด้าน จะส่งผลทำให้เกิดบรรยากาศขึ้นภายในโรงเรียน ส่วนผู้บริหารโรงเรียนจะมีอิทธิพลโดยตรงต่อการควบคุมบรรยากาศของโรงเรียน และทำให้โรงเรียนเกิดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการศึกษาล่าเรียน ดังภาพ

ลักษณะการเกิดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน (Owen, 1995)

การเรียนรู้เป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนปรารถนา และมนุษย์จะเลือกเรียนเฉพาะสิ่งที่เป็นประโยชน์จากบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ดี ดังนั้น บรรยากาศสำหรับการเรียนรู้ของผู้เรียนจึงเป็นสิ่งที่ผู้สอนและผู้บริหารต้องสร้างให้เกิดขึ้นในโรงเรียน เพื่อให้ประสิทธิภาพการเรียนการสอนบรรลุผลสูงสุด การเรียนรู้ในระบบโรงเรียนเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นระหว่างผู้เรียนกับองค์ประกอบต่างๆ ในโรงเรียนดังต่อไปนี้

(1) ปฏิกริยาตอบสนองระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน ผู้บริหารโรงเรียนที่ดีต้องสร้างบรรยากาศให้ผู้เรียนและผู้สอนอยู่ร่วมกันด้วยความรู้สึกเป็นมิตร ทั้งขณะที่อยู่ภายในและภายนอกห้องเรียน ผู้บริหารจะต้องสร้างบรรยากาศความเป็นมิตรและความเป็นกันเอง ให้เกิดกับผู้สอนก่อนและถือว่าผู้สอนทุกคนเป็นผู้ร่วมงาน

(2) ปฏิกริยาตอบสนองระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน ความรู้ที่ผู้เรียนได้จากระบบโรงเรียนบางครั้งมิได้เกิดจากครูผู้สอนเพียงอย่างเดียว แต่อาจเกิดจากผู้เรียนแลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นระหว่างกัน ตามธรรมชาติของความเป็นมนุษย์ ซึ่งมักจะพึงพาอาศัยคนที่อยู่ในระดับเดียวกันวัยเดียวกัน หรือระดับที่ใกล้เคียงกันก่อนเสมอ

(3) ปฏิกริยาตอบสนองระหว่างผู้เรียนกับวัสดุอุปกรณ์และนวัตกรรมที่นำมาช่วยในการเรียนการสอนจะทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ง่าย ลดเวลาในการอธิบายของผู้สอนให้น้อยลง ทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ดีขึ้น เช่น เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องบันทึกเสียง ห้องปฏิบัติการทางภาษา ห้องคอมพิวเตอร์ โทรทัศน์เพื่อการศึกษา เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ผู้สอนและผู้บริหารต้องจัดหาให้ผู้เรียนได้ใช้ตามความเหมาะสม เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนได้นำความรู้ที่ได้ไปใช้ดำเนินชีวิตต่อไป

(4) ปฏิบัติตอบสนองระหว่างผู้เรียนกับสภาพแวดล้อม เป็นหน้าที่ของผู้สอนและผู้บริหารสถานศึกษาที่ต้องร่วมกันสร้างสภาพแวดล้อมที่ดี เช่น บริเวณโรงเรียน อาคารเรียน การจัดห้องเรียน สิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ที่อยู่ในบริเวณโรงเรียน ฯลฯ

การปรับปรุงบรรยากาศของโรงเรียนและห้องเรียนเพื่อให้เกิดความเหมาะสมต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนสามารถทำได้ โดยการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนและความสัมพันธ์ในกลุ่มเพื่อนให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น และทำให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมเชิงบวกและมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น นอกจากนี้เจตคติและพฤติกรรมของครูและผู้เรียนรวมถึงผู้บริหารโรงเรียน ยังมีส่วนสำคัญต่อการสร้างสภาพแวดล้อมเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้เรียนให้เกิดขึ้นในโรงเรียนและชั้นเรียน ดังนั้น สิ่งที่ครู ผู้เรียน และผู้บริหารโรงเรียนต้องร่วมกันพิจารณาไม่ใช่เฉพาะการจัดชั้นเรียน กิจกรรมการเรียนการสอน และพฤติกรรมของผู้เรียนที่อยู่ในห้องเรียนเท่านั้น แต่ครู ผู้เรียน และผู้บริหารควรพิจารณาถึงวิธีการจัดสภาพแวดล้อมที่มีอยู่หรือสร้างขึ้นใหม่ว่า ทำอย่างไรจึงจะมีผลดีกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน (Jones and Jones, 1995)

3) องค์ประกอบของสภาพแวดล้อมในโรงเรียน

สภาพแวดล้อมในโรงเรียนมีองค์ประกอบ 3 ประการคือ องค์ประกอบด้านกายภาพ องค์ประกอบด้านจิตภาพ และองค์ประกอบด้านสังคม ซึ่งแต่ละองค์ประกอบส่งผลต่อการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนในลักษณะที่แตกต่างกัน (ทวีศิลป์ สารแสน, 2543) ดังนั้น โรงเรียนต้องคำนึงถึงการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนให้ครบถ้วน สำหรับการวิจัยในครั้งนี้มุ่งเน้นศึกษาผลการจัดสภาพแวดล้อมที่เกิดจากองค์ประกอบด้านกายภาพ เนื่องจากพิจารณาเห็นว่าองค์ประกอบด้านกายภาพเป็นสภาพแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้และพฤติกรรมของผู้เรียนอย่างชัดเจน ทั้งสภาพแวดล้อมในห้องเรียนและนอกห้องเรียน กล่าวคือ

สภาพแวดล้อมทางการเรียนในห้องเรียน ประกอบด้วย ห้องเรียนและอุปกรณ์การจัดห้องเรียน สี แสงสว่าง สื่อการสอน อุณหภูมิและการระบายอากาศ ตัวอย่างสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ห้องเรียนและอุปกรณ์ ได้แก่ ผนังห้อง ประตู หน้าต่าง ขนาดพื้นที่ว่างภายในห้องเรียน โต๊ะ เก้าอี้ กระดานดำ อุปกรณ์ตกแต่งห้องเรียน เช่น แจกันดอกไม้ ภาพวาด เป็นต้น ซึ่งมีคุณลักษณะสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ ดังนี้

การจัดห้องเรียนและจัดที่นั่งเรียน การจัดที่นั่งและเลือกที่นั่งของผู้เรียนมีอิทธิพลต่อผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ถ้าให้ผู้เรียนเลือกที่นั่งเองผู้ที่นั่งหน้าชั้นจะมีปฏิสัมพันธ์มากกว่า (Levine and others, 1980) ซึ่งอดัมส์และบิดเดิล (Adams and Biddle, 1970) พบว่าการพูดคุยและมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันจะเกิดขึ้นมากในบริเวณด้านหน้าและบริเวณกลางห้อง เรียกว่า พื้นที่กิจกรรม (Action Zone) นอกจากนี้ยังพบว่าผู้เรียนที่นั่งเป็นแถวจะแสดง

พฤติกรรมในการทำงานมากกว่าผู้เรียนที่นั่งรอบโต๊ะ (Wheldall and others, 1981) ดังนั้น การจัดที่นั่งควรจัดให้สอดคล้องกับกิจกรรมและเหมาะสมกับผู้เรียน

การจัดเครื่องตกแต่งห้องเรียน ป้ายนิเทศ และมุมกิจกรรม การจัดป้ายนิเทศ มุมกิจกรรมและการจัดเครื่องตกแต่งห้องมีความสำคัญและส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่ง จลลอง จันทมาลา (2530) ได้ศึกษาเปรียบเทียบการสอนวิชาศิลปศึกษาแก่นักเรียนภายใต้การจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนที่แตกต่างกัน โดยกลุ่มทดลองได้เรียนรู้ภายใต้การจัดสภาพแวดล้อมที่ ติดภาพวาด ภาพเขียน แผนภูมิ หุ่นจำลอง ป้ายนิเทศ และมุมศิลปศึกษาขึ้นในห้องเรียน สำหรับ กลุ่มควบคุมการจัดการเรียนตามปกติ ปรากฏว่ากลุ่มทดลองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้งภาค ทฤษฎี ภาคปฏิบัติ และเจตคติต่อวิชาศิลปศึกษาสูงกว่ากลุ่มควบคุม

ห้องปฏิบัติการ สภาพแวดล้อมทางกายภาพของห้องปฏิบัติการจะครอบคลุมเกี่ยวกับ พื้นที่ห้อง ขนาดห้อง ประตู หน้าต่าง โต๊ะเก้าอี้ แสง เสียง และการระบายอากาศ นอกจากนี้ ควรมีอุปกรณ์เฉพาะของห้องปฏิบัติการนั้น เช่น ห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์จะมีอุปกรณ์ทดลอง ที่แตกต่างกันไป

สีของห้องเรียน สัมพันธ์ต่อพฤติกรรมและจิตใจของมนุษย์ ดังที่ เนิร์ค (Knirk, 1979) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ของฝาห้องโรงพยาบาลที่มีต่อคนไข้ พบว่าคนไข้ฟื้นเร็วถ้าเข้าอยู่ใน ห้องสีน้ำเงิน และพบว่าสีน้ำเงินทำให้คนไข้โรคจิตลดความรุนแรงลง ส่วนสีเหลืองช่วยให้เกิดความ รู้สึกอบอุ่นขึ้น และสามารถนำมาใช้กับห้องเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาได้

เสียง ได้แก่ เสียงบรรยายของผู้สอน เสียงสนทนาระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน หรือ ผู้เรียนกับผู้สอน เสียงจากเครื่องขยายเสียง เป็นต้น เสียงต่างๆ เหล่านี้ต้องมีระดับความดังที่ เหมาะสม ไม่ก้องและไม่ซ้ำ ผู้เรียนควรได้ยินชัดเจนในสิ่งที่ต้องการให้ได้ยิน เสียงรบกวนจาก ภายนอกห้องเรียนเป็นเสียงที่มีความสำคัญต่อการเรียนรู้มาก เพราะเสียงรบกวนที่มากเกินไปจะ เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ แต่เสียงรบกวนบางอย่างถ้านำมาใช้ให้เหมาะสมจะมีประโยชน์ต่อการ เรียนการสอน เช่น Background Music ซึ่งไม่เพียงแต่จะสามารถช่วยกำจัดเสียงรบกวนอื่นๆ ให้หมดไปเท่านั้นยังมีผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้อีกด้วย ซึ่ง ฮอลล์ควิสท์ (Hallquist, 1969) ได้ ทดลองให้นักเรียนเรียนด้วยวิธีอธิบายและแบ่งกลุ่มทำกิจกรรม โดยมีดนตรีประกอบ ปรากฏว่า นักเรียนทำคะแนนทดสอบและมีความคงทนสูงกว่ากลุ่มที่เรียนด้วยวิธีสอนเดียวกันแต่ไม่มีเสียง ดนตรีประกอบ

แสงสว่าง ได้แก่ แสงธรรมชาติจากดวงอาทิตย์ และแสงประดิษฐ์จากดวงไฟ ออทท์ (Ott, 1976) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลของแสงในห้องเรียนที่ติดตั้งหลอดนีออน (Fluorescent) แบบปกติที่มีแสงได้มาตรฐานชาวเย็น พบว่า นักเรียนมีการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมมากกว่านักเรียน

ที่อยู่ในห้องที่มีการติดตั้งหลอดนีออนที่ไม่เหมาะกับสายตาและเกิดคลื่นรบกวน นอกจากนี้ ครูซ (Cruz, 1975) ได้ทำการศึกษาพบว่า ถ้าย้ายนักเรียนจากห้องที่ติดตั้งหลอดนีออนมาสู่ห้องเรียนที่ติดตั้งด้วยหลอดไฟกลมมีไส้ พบว่า นักเรียนมีอาการปวดศีรษะน้อยลงและแสดงออกซึ่งพฤติกรรมมากขึ้น แต่หลอดไฟกลมมีไส้จะทำให้เกิดความร้อนที่เป็นสิ่งที่ไม่ต้องการขึ้นมาด้วย

สื่อการสอน ผลการวิจัยพบว่าสื่อการสอนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งการใช้สื่อและอุปกรณ์ประกอบการสอนอย่างสม่ำเสมอจะทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น (ประทีป แสงเปี่ยมสุข และคณะ, 2532) นอกจากนี้ยังพบว่าโรงเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงมีสื่อการสอนมากกว่าโรงเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ (ประดิษฐ์ จิระเดชประไพ, 2530)

การระบายอากาศ ได้แก่ การระบายอากาศจากธรรมชาติ คือ ลม และการระบายอากาศจากอุปกรณ์อำนวยความสะดวก ได้แก่ พัดลม และเครื่องปรับอากาศ สภาพการระบายอากาศจะต้องมีการถ่ายเทอากาศ มีอุณหภูมิที่พอเหมาะ และมีความชื้นพอเหมาะด้วย เลนนี (Lene, 1966) และ คาร์เดิล (Cardle, 1966) ได้ทำการทดลองเกี่ยวกับอิทธิพลของอุณหภูมิที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน พบว่า เมื่อนักเรียนได้เรียนในห้องเรียนที่มีเครื่องปรับอากาศมีการแสดงออกมากกว่า มีการปฏิบัติงานผิดพลาดน้อยกว่า และใช้เวลาเรียนน้อยกว่าการเรียนในห้องที่ไม่มีเครื่องปรับอากาศ

ลาวัลย์ พลกล้า (2525 : อ้างถึงใน ทวีศิลป์ สารแสน, 2543) ได้จำแนกสภาพแวดล้อมด้านกายภาพในห้องเรียนเป็น 2 ประเภท คือ (1) สภาพแวดล้อมทางวัตถุ ประกอบด้วย ขนาดห้องเรียนที่พอเหมาะกับจำนวนนักเรียน ห้องเรียนมีการถ่ายเทอากาศดี ห้องเรียนควรอยู่ห่างไกลจากแหล่งที่ก่อให้เกิดกลิ่น สีของห้องเรียนทั้งฝาผนังและเพดานควรเป็นสีอ่อน และเกิดความรู้สึกสดชื่น ร่าเริง แจ่มใส มีแสงสว่างพอเหมาะ ห้องเรียนควรอยู่ไกลจากเสียงรบกวนภายนอก กระดานควรเป็นสีเขียว เรียบ และลบง่าย โต๊ะ เก้าอี้ควรมีขนาดพอเหมาะกับร่างกายของนักเรียน ด้านหลังและข้างห้องควรติดแผ่นป้ายประกาศ ควรตั้งชั้นวางสื่อการเรียนการสอนและผลงานของนักเรียนไว้หลังห้อง ในห้องเรียนควรมีตู้สำหรับใส่หนังสืออ้างอิงเพื่อเสริมประสบการณ์ในการเรียนรู้ และ (2) สภาพแวดล้อมทางบุคลากร ประกอบด้วย ครูที่มีเจตคติที่ดีต่อนักเรียนในชั้น นักเรียนและเพื่อนๆ ในห้องเรียนสนใจเรียนและชอบค้นคว้าหาความรู้อยู่เสมอ นอกจากนี้ ยุพิน พิพิธกุล (2529 : อ้างถึงใน ทวีศิลป์ สารแสน, 2543) ได้กล่าวถึงสภาพแวดล้อมที่เป็นปัญหาต่อการเรียนการสอนว่า มีทั้งสภาพแวดล้อมในโรงเรียนและสภาพแวดล้อมนอกโรงเรียน คือ (1) สภาพแวดล้อมในโรงเรียน ซึ่งหมายถึง ครู เพื่อนนักเรียน ห้องเรียน บรรยากาศในห้องเรียน แสงสว่าง ห้องสมุด สนามกีฬา และ (2) สภาพแวดล้อมนอกโรงเรียน ซึ่งหมายถึง

ฐานะทางครอบครัวของนักเรียน สภาพแวดล้อมทางสังคม รวมทั้งอุปสรรคสำหรับการศึกษาค้นคว้า แหล่งวิทยากร และห้องปฏิบัติการต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับการเรียนรู้

4) แนวการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2531) ระบุว่า การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน สามารถจัดได้ 3 ลักษณะ คือ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ สภาพแวดล้อมทางวิชาการ และ สภาพแวดล้อมทางการบริหาร

สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ สิ่งแวดล้อมที่เป็นวัตถุ เช่น บริเวณโรงเรียน อาคารเรียน ห้องเรียน ครุภัณฑ์ และวัสดุต่างๆ สิ่งชีวิตที่แสดงลักษณะสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ที่ดี ได้แก่ ความชุ่มชื้น การถูกสุขลักษณะ ความร่มรื่นและความสวยงาม ความเป็นระเบียบและความสะอาด การจัดและสร้างสิ่งแวดล้อมทางกายภาพเป็นเรื่องของแต่ละโรงเรียนที่มีสภาพปัญหาและความต้องการแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับแนวคิดของบุคลากรภายในโรงเรียนนั้นๆ ที่จะสร้างขึ้น

สภาพแวดล้อมทางวิชาการ ได้แก่ การจัดบรรยากาศการเรียนการสอนทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน ตลอดจนการจัดบริการเพื่อส่งเสริมสนับสนุนทางวิชาการต่างๆ ที่ทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้และประสบการณ์ได้มากที่สุดภายใต้บรรยากาศที่น่าเรียนรู้ การจัดสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศดังกล่าว สามารถทำได้โดยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องและตรงตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ การให้ผู้เรียนเป็นจุดศูนย์กลางของการเรียนการสอน การดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยความเป็นกันเอง การให้เกียรติซึ่งกันและกัน การส่งเสริมการเรียนรู้เป็นกลุ่ม และการส่งเสริมความสามารถการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล

สภาพแวดล้อมทางการบริหารและการจัดการ ได้แก่ การดำเนินการใดๆ ภายในขอบเขตของโรงเรียนให้การปฏิบัติงานสำเร็จลงด้วยความร่วมมือของบุคลากร สังเกตได้จากการดำเนินงานอย่างมีระบบ ลักษณะของการบริหารและการจัดการที่ก่อให้เกิดบรรยากาศที่ดี เริ่มจากการกำหนดนโยบายควรให้บุคลากรในโรงเรียนมีส่วนร่วม มีการนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจสภาพปัจจุบันมากำหนดเป็นนโยบายในการแก้ปัญหาและการพัฒนางานของโรงเรียน การมอบหมายหรือสั่งการตามสายงานบังคับบัญชาควรมีความชัดเจนและเหมาะสมกับความสามารถ มีการยกย่องชมเชย สร้างขวัญกำลังใจ และจัดสวัสดิการในรูปแบบต่างๆ

นอกจากนี้ การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพในโรงเรียน สามารถดำเนินการให้เกิดขึ้นได้ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เป็นวัตถุจับต้องได้ สัมผัสได้ โดยสามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาให้เกิดขึ้นได้ จากการดำเนินงานของโรงเรียนดังต่อไปนี้ (กองวิจัยทางการศึกษากรมวิชาการ, 2544)

พื้นที่และบริเวณโรงเรียน ต้องมีพื้นที่เพียงพอแก่การใช้ประโยชน์ต่าง ๆ ไม่เป็นหลุมเป็นบ่อ รับแสงสว่างจากธรรมชาติได้มาก มีการปลูกต้นไม้ใหญ่ให้ร่มเงา ปลูกไม้ดอก ไม้ประดับ ให้เกิดความสวยงาม และมีรั้วโดยรอบ

อาคารเรียนและสิ่งก่อสร้าง ตัวอาคารเรียนควรหันหน้าอาคารไปทางทิศที่รับลมได้ สะดวก แสงแดดหรือฝนไม่รบกวนมากนัก ภายในห้องเรียนควรใช้สีเย็นตาตกแต่งด้วยรูปภาพ ให้สวยงามอยู่เสมอ สำหรับอาคารประกอบ เช่น อาคารเอนกประสงค์ โรงอาหาร จะต้องคำนึงถึงความสะอาดเป็นสำคัญ อากาศถ่ายเทได้ดี

ห้องเรียนและเครื่องใช้ในห้องเรียน การจัดโต๊ะเรียนและเก้าอี้ไม่ควรจัดแบบติดกับพื้นห้องเรียนตายตัวต้องให้สามารถเคลื่อนที่ได้ และมีความเหมาะสมต่อการจัดกลุ่มหรือต้องการใช้ห้องเรียนเพื่อประโยชน์อย่างอื่น การจัดแถวของโต๊ะเรียนต้องจัดให้มีช่องว่างระหว่างแถวเพียงพอที่จะเดินผ่านไปมาได้โดยสะดวก

การถ่ายเทอากาศและแสงสว่าง ห้องเรียนต้องไม่มีความร้อน ความชื้น และกลิ่น ถ้าห้องเรียนมีการระบายอากาศไม่ดีพอจะทำให้ร้อนอบอ้าว มีกลิ่นไม่ดี ทำให้นักเรียนไม่กระปรี้กระเปร่า และอาจทำให้เกิดการติดต่อยของโรคได้โดยง่าย ต้องจัดให้มีช่องลม หน้าต่าง ประตู และมีพื้นที่สำหรับถ่ายเทอากาศอย่างเพียงพอ ตัวอาคารเรียนไม่ควรตั้งอยู่ในที่ที่มีสิ่งกีดขวางทางลม ห้องเรียนควรมีแสงสว่างพอเพียงแก่การเรียนการสอน หากแสงสว่างน้อยหรือมากเกินไปจะทำให้เกิดผลเสียแก่สายตา โดยจัดให้มีค่าความเข้มของแสงประมาณ 30 ฟุตแรงเทียน ส่วนห้องเรียนที่ใช้ทำการฝีมือหรืองานอื่นที่ใช้สายตามาก ๆ ควรมีความเข้มของแสง 50 ฟุตแรงเทียนขึ้นไป

เสียง ห้องเรียนที่ดีต้องออกแบบให้สามารถป้องกันเสียงรบกวนได้ ถ้ามีเสียงดังมากเกินไปเสียงรบกวนเข้ามาในห้องเรียนจะเป็นอุปสรรคต่อการเรียนการสอน นักเรียนจะขาดสมาธิ ฟังครูสอนไม่ได้ยิน ระดับความดังของเสียงภายนอกอาคารเรียนไม่ควรเกิน 70 เดซิเบล ภายในห้องเรียนไม่ควรมีระดับความดังของเสียงรบกวนเกินกว่า 35-40 เดซิเบล

ห้องพยาบาล ทุกโรงเรียนต้องจัดให้มีห้องพยาบาลเพื่อดำเนินงานด้านสุขภาพของนักเรียน ควรจัดห้องพยาบาลไว้ชั้นล่างของอาคารเรียนเพื่อให้นักเรียนใช้ได้โดยสะดวก และภายในห้องพยาบาล ต้องจัดให้มีเครื่องมือเครื่องใช้ในการปฐมพยาบาลอย่างครบถ้วน

โรงอาหาร ควรจัดให้มีโรงอาหารหรือที่สำหรับให้นักเรียนรับประทานอาหารกลางวัน จะช่วยฝึกหัดให้นักเรียนได้รู้จักระเบียบ ทักษะ และสุขนิสัยที่ดีในการรับประทานอาหาร โรงอาหารต้องมีโต๊ะและที่นั่งเพียงพอกับจำนวนนักเรียน มีน้ำดื่ม น้ำใช้ที่สะอาดและเพียงพอ มีภาชนะสำหรับรองรับเศษอาหารที่ถูกสุขลักษณะ มีสภาพดี มีฝาปิดมิดชิด ไม่รั่วไม่ซึมน้ำ และต้องมีความสะอาดอยู่เสมอ รวมทั้งจัดให้มีการดูแลรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของโรงอาหารตลอดเวลา

โรงครัว เป็นสถานที่ใช้ประกอบหรือปรุงอาหาร โรงเรียนจัดให้เป็นสัดส่วน พื้นที่ห้องครัวต้องทำด้วยวัสดุที่ไม่ดูดซึมน้ำ ต้องใส่มุ้งลวดตาข่ายประตูหน้าต่างป้องกันแมลงวันและหนูเข้ามาในห้องครัว ต้องมีแสงสว่างเพียงพอ มีระบบการถ่ายเทอากาศได้ดี มีระบบระบายน้ำทิ้ง มีถังขยะสำหรับเก็บเศษอาหารและขยะชนิดอื่นๆ อย่างเพียงพอ มีที่เก็บทั้งอาหารสดและอาหารแห้ง และมีน้ำใช้สำหรับการประกอบหรือปรุงอาหารที่สะอาดและมีคุณภาพดีเพียงพอ

สนาม โรงเรียนควรจัดให้มีสนามทั้งขนาดใหญ่และขนาดเล็ก โดยสนามใหญ่ควรอยู่ด้านหน้าโรงเรียน เพื่อใช้เป็นที่สำหรับสอนวิชาพลศึกษาและออกกำลังกายประเภทที่ต้องการเนื้อที่มาก เช่น ฟุตบอล รักบี้ กายบริหาร เป็นต้น ส่วนด้านข้างและพื้นที่ว่างข้างๆ อาคารเรียนควรจัดเป็นสนามขนาดเล็กๆ เพื่อใช้สำหรับกิจกรรมที่ต้องการเนื้อที่ไม่มากนัก ซึ่งสนามเล็กนั้นควรจัดให้สามารถใช้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของนักเรียนได้ด้วย สภาพของสนามควรเป็นพื้นที่ราบเรียบไม่มีหลุมหรือบ่อ มีการปลูกหญ้าและดูแลรักษาเป็นอย่างดี ริมขอบสนามควรปลูกต้นไม้ใหญ่ให้เกิดร่มเงาสำหรับการพักผ่อนหย่อนใจของนักเรียนและเกิดทัศนียภาพสวยงามแก่สถานที่ ควรจัดที่นั่งพักม้าหินและซุ้มเถาไม้เลื้อยไว้ให้ผู้เรียนได้ใช้เป็นที่พักผ่อน บริเวณริมสนามควรจัดน้ำสะอาดดื่มและอ่างล้างมือไว้ตามความจำเป็น ต้องจัดให้มีถังขยะไว้ตามริมสนามเป็นระยะๆ เพื่อความสะดวกในการเก็บและรักษาความสะอาดของสนาม กรณีโรงเรียนประถมศึกษาที่มีเครื่องเล่นสำหรับเด็ก เช่น บ่อทราย ชิงช้า ไม้ลื่น ม้าหมุน ฯลฯ ควรจัดแยกไว้ส่วนหนึ่งต่างหากโดยจัดรั้วเตี้ยๆ แบ่งขอบเขตไว้ และควรจัดให้มีครูหรือนักเรียนโตคอยควบคุมดูแลการเล่นของเด็กเล็กด้วยเสมอ นอกจากนี้ต้องทำการตรวจสภาพ ซ่อมแซม และดูแลรักษาเครื่องเล่นอยู่เป็นประจำเพื่อให้เกิดความปลอดภัยแก่เด็กที่เล่นเครื่องเล่นเหล่านั้น

น้ำดื่ม น้ำใช้ ทุกโรงเรียนต้องจัดให้มีน้ำดื่ม น้ำใช้ที่สะอาดปราศจากเชื้อโรค และมีปริมาณพอเพียงกับจำนวนนักเรียนแต่ละวัน

ส้วมและที่ปัสสาวะ โรงเรียนต้องจัดส้วมที่ถูกสุขลักษณะให้นักเรียนใช้อย่างเพียงพอ โรงเรียนสหศึกษาต้องจัดให้มีส้วมสำหรับนักเรียนหญิงและชายแยกกันเพื่อให้นักเรียนใช้ได้สะดวกยิ่งขึ้น สำหรับนักเรียนชายต้องจัดทำที่ปัสสาวะให้พอเพียงแก่จำนวนนักเรียนด้วย

การจัดขยะมูลฝอย ขยะที่เกิดขึ้นในโรงเรียนมีอยู่ 2 ชนิด คือ ขยะแห้ง และขยะสดหรือขยะเปียก จำเป็นต้องได้รับการเก็บรวบรวมและกำจัดให้หมดไปอย่างถูกต้อง มิฉะนั้นจะเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของแมลงและเชื้อโรค ขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อย ขาดความสวยงาม ไม่น่าดู และจะเป็นแบบอย่างที่ไม่ดีแก่นักเรียนและประชาชนในชุมชน โรงเรียนต้องจัดถังขยะไว้ตามที่ต่างๆ ตามความเหมาะสมและสะดวกต่อการทิ้งขยะของนักเรียน ต้องจัดถังขยะให้มีขนาดที่เหมาะสมและจำนวนมากพอ ห้องเรียนแต่ละห้องต้องมีถังขยะสำหรับใส่กระดาษหรือขยะแห้งด้วย

การกำจัดน้ำโสโครก โรงเรียนต้องจัดทำรางน้ำไว้เพื่อระบายน้ำฝนออกนอกบริเวณโรงเรียนโดยต่อรางน้ำฝนลงสู่ท่อน้ำโสโครกสาธารณะ ถ้าไม่มีระบบท่อสาธารณะในบริเวณใกล้เคียง ต้องจัดการระบายน้ำฝนลงสู่ที่ลุ่มหรือแหล่งน้ำ ส่วนการกำจัดน้ำทิ้งหรือน้ำโสโครกที่มีสารละลายและความสกปรกต่างๆปะปนอยู่ ต้องมีระบบรวบรวมน้ำทิ้ง โดยจัดทำเป็นท่อน้ำทิ้งหรือรางน้ำโสโครกเฉพาะของโรงเรียนเพื่อระบายน้ำทิ้งลงสู่ท่อน้ำโสโครก ถ้าไม่มีท่อระบายน้ำโสโครกสาธารณะต้องระบายน้ำทิ้งดังกล่าวไปยังแหล่งกำจัดน้ำโสโครกที่จัดทำขึ้นโดยเฉพาะ

การรักษาความสะอาดและการดูแลรักษา สิ่งที่โรงเรียนต้องรักษาความสะอาดอยู่เป็นประจำ คือ บริเวณโรงเรียนและสนาม ห้องเรียนและอาคารเรียน อุปกรณ์และเครื่องใช้ในการเรียน เช่น กระดานดำ โต๊ะ เก้าอี้ ตู้หนังสือ ฯลฯ เครื่องสุขภัณฑ์ต่างๆ เช่น ที่เก็บน้ำ ห้องน้ำ ห้องส้วม อ่างล้างมือ อ่างน้ำพุ ถังขยะ ฯลฯ โรงอาหารและโรงครัว เรือนนอน และหอพัก (ถ้ามี) ท่อน้ำโสโครกหรือรางระบายน้ำ และทางเดินเท้าภายในบริเวณโรงเรียน

3. ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรม

เผชิญ กิจระการ และคณะ (2539 : 10-12 อ้างอิงมาจาก กำพล ชูรัตน์, 2528 และ ดวงเดือน พันธุมนาวิน, 2524) ได้ศึกษาทฤษฎีเกี่ยวกับจริยธรรม ได้แก่ ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ทฤษฎีการเรียนรู้เงื่อนไขผลกรรม ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม และทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1) ทฤษฎีจิตวิเคราะห์

กลุ่มของฟรอยด์ (Freud) เป็นนักจิตวิทยาคนแรกที่มีชื่อเสียงในการพัฒนาจริยธรรม ฟรอยด์ได้อธิบายการเกิดพฤติกรรมต่างๆ ว่าเกิดจากแรงผลักดันจากจิตใต้สำนึกซึ่งประกอบด้วย 3 ส่วนคือ

(1) อิด (Id) เป็นแรงขับเคลื่อนซึ่งเป็นตัวกระตุ้นให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมต่างๆ ตามความต้องการโดยไม่คำนึงถึงความถูกต้อง ควรหรือไม่ควรแต่อย่างใด

(2) อีโก้ (Ego) เป็นส่วนหนึ่งของจิตที่ยับยั้งการแสดงพฤติกรรมตามความต้องการของอิด โดยควบคุมจิตมิให้แสดงพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ของสังคม

(3) ซุปเปอร์อีโก้ (Super Ego) เป็นส่วนหนึ่งของจิตที่เกี่ยวกับการรับรู้ทางคุณธรรมและกระตุ้นให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมตามปทัสฐานของสังคม โดยซุปเปอร์อีโก้กระตุ้นให้อิดละทิ้งความไม่ถูกไม่ควร และสนับสนุนอีโก้ให้เปลี่ยนทิศทางพฤติกรรมไปในทางที่ถูกที่ควร

นักจิตวิทยาตามทฤษฎีจิตวิเคราะห์มีความเชื่อว่า พ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือผู้ใกล้ชิดเป็นบุคคลสำคัญที่ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม แก่บุตรหลาน หรือผู้ที่อยู่ในความปกครอง โดยใช้การให้

รางวัลและการลงโทษเป็นเครื่องมือในการปลูกฝังและพัฒนาให้ถึงระดับซุเปอร์อีโก้ เด็กจะมีพฤติกรรมกระทำตามกระบวนการถอดแบบ (Identification) จากวิธีการอบรมเลี้ยงดูตั้งแต่เยาว์วัย ทำให้เด็กถอดแบบบุคลิกภาพ ค่านิยม และมาตรฐานจริยธรรมในสังคม จนกระทั่งยอมรับและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคมได้ กล่าวคือ เมื่อจริยธรรมได้รับการปลูกฝังและพัฒนาในระดับซุเปอร์อีโก้แล้ว เด็กจะรู้สึกผิดเมื่อตนเองกระทำไม่ถูกต้อง และยอมรับการถูกลงโทษและจะมีความรู้สึกชื่นชมตนเองเมื่อปฏิบัติตามมาตรฐานจริยธรรม

2) ทฤษฎีการเรียนรู้เงื่อนไขผลกระทบ

สกินเนอร์ (Skinner) นักจิตวิทยาชาวอเมริกัน เป็นผู้เสนอทฤษฎีการเรียนรู้เงื่อนไขผลกระทบ กล่าวว่า พฤติกรรมของคนเรานั้นมีผลกระทบเป็นตัวกำหนด กล่าวคือ พฤติกรรมใดก็ตามหากทำแล้ว ผู้กระทำได้รับผลกระทบทางบวก ซึ่งเรียกว่าการเสริมแรง (Reinforcement) พฤติกรรมนั้นก็จะเกิดซ้ำบ่อยมากขึ้น และพฤติกรรมใดที่กระทำไปแล้วผู้กระทำได้รับผลกระทบทางลบ พฤติกรรมนั้นก็จะลดลง ดังนั้น ในการควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ตามทฤษฎีการเรียนรู้เงื่อนไขผลกระทบนี้ จึงกระทำได้ 2 แนวทาง คือ

(1) ถ้ามุ่งหวังให้มนุษย์ปฏิบัติตามจริยธรรมที่พึงประสงค์ ก็ควรให้แรงเสริมทางบวก เช่น การยกย่อง ชมเชย ให้ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน เป็นต้น

(2) ถ้ามุ่งหวังให้มนุษย์ควบคุมตนเองโดยลดการกระทำที่สังคมไม่พึงประสงค์ก็ให้ผลกระทบทางลบ เช่น การลงโทษ การตำหนิต่อผิด การลดสถานภาพทางสังคม เป็นต้น

3) ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์และโคลเบิร์ก

เพียเจต์ (Piaget) นักจิตวิทยาผู้ริเริ่มความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรมของมนุษย์ว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์ขึ้นอยู่กับความฉลาดในการที่จะรับรู้กฎเกณฑ์ และลักษณะต่างๆ ทางสังคม พัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลจึงขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลนั้น เพียเจต์ได้แบ่งขั้นของการพัฒนาจริยธรรมของมนุษย์ เป็น 3 ขั้น คือ ขั้นก่อนจริยธรรม ขั้นยึดคำสั่ง และขั้นยึดหลักแห่งตน

โคลเบิร์ก (Kohlberg) ได้รับเอาแนวคิดของเพียเจต์มาขยายและทำการศึกษาต่อ โดยกล่าวถึงขั้นของการพัฒนาการทางจริยธรรม โดยใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ดังนี้

(1) ระดับก่อนเกณฑ์ (Preconventional) เป็นระดับที่เด็กยึดตัวเองเป็นศูนย์กลางในการตัดสินใจกระทำ คิดถึงแต่ประโยชน์ส่วนตน ซึ่งแบ่งเป็น

- หลักการเชื่อฟังคำสั่งและหลบหลีกการลงโทษ เด็กจะตัดสินใจกระทำว่าดีหรือไม่ดีจากผลการกระทำ และยอมทำตามคำสั่งผู้มีอำนาจทางกายเหนือตนเพราะกลัวจะได้รับความเจ็บปวด เด็กช่วงนี้อายุ 2-7 ปี

- หลักการแสวงหารางวัล เด็กถือว่าการกระทำที่ถูกต้องคือการกระทำที่สนองตามความต้องการและทำให้ตนเกิดความพอใจ ความสัมพันธ์กับผู้อื่นเป็นในลักษณะการโต้ตอบซึ่งกันและกันแบบตาต่อตา ฟันต่อฟัน เด็กช่วงนี้อายุ 7-10 ปี

(2) ระดับตามกฎเกณฑ์ (Conventional) เป็นระดับที่เด็กเรียนรู้ที่จะทำตามกฎเกณฑ์ต่างๆ แบ่งเป็น

- หลักการทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ คือ การทำให้ผู้อื่นพอใจและยอมรับตนเอง ช่วงนี้อายุ 10-13 ปี

- หลักการทำตามหน้าที่ทางสังคม เด็กเริ่มเห็นตามสำคัญของกฎเกณฑ์และระเบียบต่างๆ ยอมรับและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ทางสังคม เด็กช่วงนี้อายุ 13-16 ปี

(3) ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (Postconventional) เป็นระดับที่การตัดสินใจจะดำเนินไปตามความคิดและเหตุผลของตนเองที่เห็นว่าเหมาะสม แบ่งเป็น

- หลักการทำตามคำมั่นสัญญา จะยึดประโยชน์และความถูกต้องทางกฎหมาย กระทำในสิ่งที่สังคมหรือชุมชนยอมรับ เห็นความสำคัญของส่วนรวม เข้าใจในสิทธิของตนเองและผู้อื่น สามารถควบคุมตนเองได้ เด็กช่วงนี้อายุ 16 ขึ้นไป

- หลักการยึดอุดมคติสากล แสดงถึงการมีอุดมคติ มีหลักธรรมประจำใจ ผู้มีจริยธรรมถึงขั้นนี้ส่วนมากเป็นวัยผู้ใหญ่

4) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม

แบนดูรา (Bandura) นักทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมมีแนวคิดที่ว่า จริยธรรม หมายถึง กฎ (Rule) สำหรับการประเมินพฤติกรรม กฎนี้จะเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงโดยการสังเกต การฟัง การอ่านจากแนวคิดของผู้อื่น แล้วเกิดความเชื่อ และความคิดในเชิงประเมินที่จะนำไปสู่การตัดสินใจที่จะกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรม และนำไปสู่การควบคุมตนเองให้ประพฤติปฏิบัติตามที่ตนตั้งใจไว้

การกำหนดระดับพัฒนาการทางจริยธรรม

จากผลการประชุมทางวิชาการเกี่ยวกับจริยธรรมไทย ของกรมวิชาการ เมื่อปี พ.ศ. 2523 ที่ประชุมได้กำหนดพฤติกรรมของบุคคลออกเป็นระดับต่างๆ ตามลักษณะผลที่กระทบถึงบุคคล โดยแบ่งระดับของจริยธรรมจากต่ำไปหาสูง ดังนี้ (กรมวิชาการ, 2523 : 64)

ระดับที่ 1 ระดับด้อยหรือขาดคุณสมบัติของจริยธรรม

ระดับที่ 2 ระดับมีจริยธรรมเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง

ระดับที่ 3 ระดับมีจริยธรรมเพื่อผลประโยชน์ของผู้อื่นในหมู่คณะเล็กๆ

ระดับที่ 4 ระดับมีจริยธรรมเพื่อผลประโยชน์ของสังคมโดยรวม

4. กรอบความคิดเกี่ยวกับค่านิยม

1) ความหมายของค่านิยม

กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ (2544 : 8 อ้างอิงจาก ทวี ศันสนียพันธุ์, 2539 และบำรุง ปานสุนทร, 2537) ศึกษาแนวคิดของผู้ที่ให้ความหมายของค่านิยม สรุปได้ว่า ค่านิยม หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลในสังคมที่แสดงออกตามความเชื่อและความคิดเห็นที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่พิจารณาแล้วว่า มีคุณค่า และมีประโยชน์ จึงยอมรับและนำมาปฏิบัติในการดำรงชีวิต ซึ่งค่านิยมมักเปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัย

ธีระ ชัยยุทธยรรยง และคณะ (2539 : 16) ศึกษาแนวคิดของนักการศึกษา ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเกี่ยวกับความหมายของค่านิยม และสรุปว่า ค่านิยม หมายถึง ความรู้สึกในการตอบสนอง เห็นคุณค่า และจัดระบบคุณค่าของบุคคลในสิ่งที่เลือกและยึดถือเป็นแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิต

2) หลักเกณฑ์ การแบ่งค่านิยม

ในการจัดประเภทของค่านิยม มีนักการศึกษาหลายท่านได้แบ่งประเภทของค่านิยมตามความคิดเห็นของตน ซึ่งมีบางส่วนที่คล้ายคลึงกันและบางส่วนที่แตกต่างกัน พอสรุปเป็นหลักเกณฑ์ในการแบ่งประเภทของค่านิยมได้ 6 ประการ ดังนี้ (เรื่องเดียวกัน : 19)

(1) ผู้ยึดถือค่านิยมนั้น โดยพิจารณาว่าเป็นค่านิยมส่วนบุคคล หรือค่านิยมของกลุ่ม หรือค่านิยมของสังคม

(2) ประเภทของสิ่งที่จะจัดคุณค่า โดยแบ่งตามคุณลักษณะเฉพาะของสิ่งต่างๆ เช่น เพชรดีต้องน้ำงามบริสุทธิ์ คุณสมบัติของคนคือความมีปัญญา คุณค่าของสิ่งใดขึ้นอยู่กับ การนำสิ่งนั้นไปใช้ในทางใด

(3) ลักษณะของคุณประโยชน์ โดยจัดแบ่งคุณประโยชน์ออกเป็นประเภทต่างๆ ตามความต้องการ และความสนใจของบุคคล เช่น คุณประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ศาสนา สุนทรียภาพ เป็นต้น

(4) ความมุ่งหมาย โดยจัดแบ่งคุณค่าตามจุดมุ่งหมายต่างๆ กล่าวคือ คุณค่าของสิ่งหนึ่งสิ่งใดสอดคล้องกับความมุ่งหมายที่กำหนดไว้

(5) ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เห็นคุณค่ากับประโยชน์ที่จะได้รับ โดยคุณค่าของสิ่งใดใดจะพิจารณาจากความสัมพันธ์ระหว่างคนที่ยึดถือค่านิยมนั้นกับประโยชน์ที่จะได้รับ ซึ่งเป็นเรื่องของแต่ละบุคคลมากกว่า

(6) ความสัมพันธ์ของค่านิยมนั้นกับค่านิยมอื่นๆ โดยจัดแบ่งค่านิยมที่จะเป็นเครื่องมือ นำทางไปสู่ค่านิยมอื่นๆ ที่เป็นค่านิยมปลายทาง เพราะค่านิยมบางอย่างทำให้เกิดค่านิยมอย่างอื่นได้ นอกจากนี้ สาริธ บัศรี (วิไล ตั้งจิตสมคิด, 2538 : 17 อ้างอิงมาจาก สาริธ บัศรี, 2527) ได้แบ่งค่านิยมตามหลักศาสนาและวิชาชีพเป็น 4 ประเภทใหญ่ๆ คือ

(1) ค่านิยมที่เป็นศีลธรรม (Morality) หมายถึง ค่านิยมที่เป็นศีลและธรรม โดยเฉพาะ หรือได้แก่ Moral Values และ Ethical Values โดยเฉพาะ ซึ่งถือว่าพระศาสดาหรือ พระผู้เป็นเจ้าได้กำหนดไว้ให้แล้ว

(2) ค่านิยมที่เป็นข้อตกลง (Convention) หมายถึง ค่านิยมที่ประชาชนในชาติได้ ตกลงเห็นชอบ กำหนดขึ้นมาเอง ไม่ว่าจะเป็นโดยทางตรงหรือทางอ้อมตามยุคตามสมัย อันได้แก่ ขนบธรรมเนียมประเพณี อุดมการณ์ วินัย กฎหมาย ฯลฯ

(3) ค่านิยมพื้นฐาน (Basic Values) ประกอบด้วยค่านิยมต่อไปนี้

- ค่านิยมที่เกี่ยวกับศีลธรรม (Moral Values)
- ค่านิยมที่เกี่ยวกับคุณธรรม (Ethical Values)
- ค่านิยมที่เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม (Cultural Values)
- ค่านิยมที่เกี่ยวกับกฎหมาย (Legal Values)

(4) ค่านิยมวิชาชีพ (Professional Values) ประกอบด้วยค่านิยมต่อไปนี้

- อุดมการณ์ประจำวิชาชีพ เช่น นักการศึกษา อาจมีอุดมการณ์ 3 ประการ คือ ให้บริการ ทำวิจัย และทำงานโดยใช้ความคิดใหม่
- วินัยประจำวิชาชีพ
- มารยาทประจำวิชาชีพ
- พระราชบัญญัติประจำวิชาชีพ

3) กระบวนการพิจารณาสร้างเสริมค่านิยม

ในกระบวนการพิจารณาสร้างเสริมค่านิยม ดำเนินการเป็นลำดับขั้น มี 7 ขั้นตอน สรุปได้ดังนี้ (ธีระ ชัยยุทธธรรม และคณะ, 2539 : 28-29)

(1) ค่านิยมต้องได้รับการคัดเลือกโดยอิสระ หมายความว่า การเลือกค่านิยมด้วย ตัวของตนเองโดยไม่ถูกบังคับจากผู้อื่น สังคม และสิ่งแวดล้อม

(2) ค่านิยมต้องได้รับการเลือกจากหลายๆ ทาง หมายความว่า การเลือกค่านิยมจะต ้องมีทางเลือกหลายทาง ไม่ใช่จำต้องเลือกเพราะมีทางเลือกเดียว

(3) ค่านิยมต้องได้รับการเลือกหลังจากได้มีการพิจารณาผลที่ได้รับจากทางเลือก เหล่านั้นแล้ว หมายความว่า เมื่อมีความเข้าใจและตระหนักในผลที่จะเกิดขึ้น ก็จะพิจารณาทางเลือก ด้วยข้อมูลใหม่

(4) ค่านิยมเป็นสิ่งที่น่าชื่นชมยินดี หมายความว่า ค่านิยมเป็นสิ่งที่บุคคลมีความรู้สึกในแง่ดี เห็นคุณค่า ยินดี และยอมรับที่จะปฏิบัติตาม

(5) ค่านิยมต้องได้รับการยอมรับโดยเปิดเผย หมายความว่า ค่านิยมนั้นเป็นค่านิยมที่สมบูรณ์ บุคคลจะยอมทำทุกอย่างเพื่อค่านิยมนั้นและสามารถอธิบายเหตุผลให้ผู้อื่นฟังได้

(6) ค่านิยมจะต้องมีการแสดงออกตามที่เลือก หมายความว่า บุคคลจะแสดงพฤติกรรมตามค่านิยมที่ตนเลือก เช่น ไม่ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่าย เพราะมีค่านิยมเรื่องการประหยัด

(7) ค่านิยมจะกลายเป็นแบบแผนของชีวิต หมายความว่า บุคคลจะกระทำ (ปฏิบัติ) ตามค่านิยมนั้น บ่อยๆ และซ้ำ จนเกิดเป็นนิสัยหรือแบบแผนของชีวิตของบุคคลนั้น

จากที่มีผู้รู้ให้ความหมายเกี่ยวกับค่านิยม หลักเกณฑ์การแบ่งค่านิยมและกระบวนการพิจารณาสร้างเสริมค่านิยม สามารถสรุปได้ว่า ค่านิยม หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกตามความเชื่อว่า สิ่งนั้นมีคุณค่าและประโยชน์ จึงยอมรับและนำมาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ซึ่งค่านิยมมักจะเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา ผู้ยึดถือค่านิยม คุณค่าและประโยชน์ของค่านิยม ความสัมพันธ์ของค่านิยมนั้นกับค่านิยมอื่นๆ ได้แก่ ค่านิยมที่เป็นศีลธรรม ค่านิยมที่เป็นข้อตกลง ค่านิยมพื้นฐาน และค่านิยมวิชาชีพ

4) แนวทางและวิธีการปลูกฝังค่านิยม

พนัส หันนาคินทร์ (2520 : 115) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการปลูกฝังค่านิยมและการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม สรุปได้ดังนี้

(1) การปลูกฝัง เป็นการชี้้นำให้กระทำตามค่านิยมที่คงตัวหรือค่านิยมที่จำเป็นจะต้องรับปลูกฝังให้แก่ผู้เรียนมี 3 ขั้นตอน คือ

(1.1) สร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นในสิ่งที่ต้องการจะปลูกฝัง เช่น การชี้ให้เห็นประโยชน์และคุณค่าของค่านิยม โดยเฉพาะให้ครูทำตัวเป็นแบบอย่างหรือตัวแบบที่ดีแก่ผู้เรียน การยกย่องบุคคลผู้ปฏิบัติตามค่านิยม และการสร้างความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมอันดีงามของไทย

(1.2) ให้ความรู้ว่าสิ่งที่ต้องการปลูกฝังนั้นมีหมายความว่าอย่างไร และมีวิธีการปฏิบัติอย่างไร

(1.3) ส่งเสริมให้ผู้เรียนปฏิบัติตามค่านิยมจนเป็นนิสัย และมีการติดตามผลการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอทั้งในและนอกโรงเรียน

(2) การพัฒนาค่านิยม เป็นการสร้างให้ผู้เรียนเกิดความสำนึกในการทำความดีและมีความกระจำแจ้งในคุณค่าของสิ่งที่ต้องการปลูกฝัง โดยไม่มีการชี้แนะ แต่อาจใช้คำถามเพื่อให้คิดหรืออภิปรายเพื่อก่อให้เกิดความสำนึกในการทำความดีและเกลียดการทำความชั่ว

มนัส รัตนดิลก ณ ภูเก็ต (2521 : 20-24) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการปลูกฝังจริยธรรมแก่ผู้เรียนว่า การปลูกฝังจริยธรรมแก่ผู้เรียนนั้นไม่ใช่หน้าที่ของครูผู้สอนวิชาจริยศึกษา

แต่เพียงผู้เดียว เพราะการอบรมสั่งสอนผู้เรียนให้เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม เป็นหน้าที่ของครูทุกคนที่จะร่วมมือกับผู้ปกครองในการอบรมบ่มนิสัย กำกับ และติดตามความประพฤติของผู้เรียนตลอดเวลา โดยได้เสนอแนะการสอนจริยศึกษา ดังนี้

(1) ครูผู้สอนจัดกิจกรรมหลากหลายให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ เหมาะสม กับวัย และสภาพแวดล้อมจนเป็นกิจนิสัย

(2) ผู้บริหาร ครูแนะแนวหรือครูที่ปรึกษา ครูผู้สอน และผู้ปกครอง ร่วมมือกัน ปลูกฝังจริยธรรม และร่วมกันแก้ไขปัญหา

(3) มีการยกย่อง ชมเชย ประกาศเกียรติคุณ ให้รางวัล และลงโทษควบคู่กันไป ด้วย กรมวิชาการ (2528 : 11-12) ได้เสนอแนะแนวทางแก้ไขและเสริมสร้างลักษณะนิสัย ให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม สรุปได้ดังนี้

(1) ให้ผู้เรียนได้อยู่ใกล้ชิดกับตัวอย่างที่ดี ได้ปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันจนเห็นคุณค่า เช่น ถ้าต้องการให้ผู้เรียนมีระเบียบวินัย ผู้ใหญ่หรือครูบาอาจารย์ก็ต้องมีระเบียบวินัยก่อน ขณะเดียวกันควรเปิดโอกาสและสร้างบรรยากาศให้ผู้เรียนได้ประพฤติปฏิบัติอยู่เสมอ เมื่อผู้เรียนได้เห็นตัวอย่างและเห็นคุณค่าของความมีระเบียบวินัยตามที่ได้ปฏิบัติจริงอย่างต่อเนื่อง ผู้เรียนจะยอมรับค่านิยมนั้นโดยไม่สับสนหรือขัดแย้ง

(2) เสนอปัญหาให้คิด เมื่อผู้เรียนเห็นปัญหาของคนอื่นหรือสังคมมากขึ้น จะนำไปเปรียบเทียบกับประสบการณ์ของตน ทำให้เกิดความสำนึกมากขึ้นและเปลี่ยนแปลงค่านิยม และพฤติกรรมของตนเองโดยไม่รู้ตัว

(3) จัดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาหาประสบการณ์จากการเรียนรู้ ซึ่งสามารถพัฒนา ค่านิยมได้ เช่น การเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ช่วยสร้างค่านิยมให้ผู้เรียนรักความจริง มีเหตุผล หรือ การเรียนวิชาศิลปะช่วยขัดเกลาจิตใจของผู้เรียนให้อ่อนโยนได้ เป็นต้น

(4) สนทนาลักษณะที่ได้พบเห็นหรือสัมผัสในชีวิตประจำวัน ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน ในบ้านและนอกบ้าน เพื่อให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและความหมายของสิ่งนั้น ๆ

(5) สร้างคำขวัญที่คนส่วนใหญ่ยอมรับร่วมกัน ทั้งนี้ต้องอยู่ในขอบเขตที่เหมาะสม

(6) จัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กระบวนการกลุ่ม เพื่อให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยน ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ได้เรียนรู้จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในกลุ่ม ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความเจริญงอกงามในทุก ๆ ด้านได้

ทวี คັນสนีย์พันธุ์ (2539 : 13-14) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ของคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ว่ามีความเหมือนหรือต่างกันอย่างไร ก็พบว่า คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม มีความเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิด โดยเริ่มต้นจากความรู้สึกของบุคคลที่เรียกว่า เจตคติและแสดงออกมา

เป็นพฤติกรรม คือ ค่านิยม ค่านิยมจึงเป็นความคิดเห็นส่วนบุคคล ซึ่งแบ่งได้ 2 ประเภท ได้แก่ ค่านิยมที่เป็นความคิดเห็นเรื่องของความงาม แสดงออกเป็นความชื่นชอบ บางครั้งเรียกว่ารสนิยม หรือค่านิยมทางสุนทรียภาพ และค่านิยมที่เป็นความคิดเห็นเรื่องของความดี สมควรประพฤติ ปฏิบัติ ซึ่งเกี่ยวข้องกับคุณธรรมและจริยธรรม ค่านิยมจึงแตกต่างไปจากคุณธรรมและจริยธรรม ตรงที่ว่าคุณธรรมและจริยธรรมเป็นความประพฤติชอบที่พึงปรารถนาของผู้พบเห็น เป็นหลักปฏิบัติ ที่ถูกต้อง ยุติธรรม และชอบด้วยเหตุผล จึงอาจกล่าวได้ว่า คุณธรรมและจริยธรรม เป็นเครื่อง ชี้นำความถูกต้องของค่านิยม ซึ่งค่านิยมสามารถเปลี่ยนแปลงได้ สร้างขึ้นใหม่ได้ ทั้งนี้เป็นไปตาม กระแสหรือผลกระทบที่เกิดกับสังคม เช่น ค่านิยมเกี่ยวกับการค้ากำไรเกินควร ค่านิยมเกี่ยวกับการ แต่งกายที่เปิดเผยเกินงามตามสังคมตะวันตก เป็นต้น ค่านิยมนี้จะติดตัวบุคคลในรูปของ ความเชื่อหรือความรู้สึกนึกคิด และนำมาเป็นแนวปฏิบัติของตน จนกระทั่งพบค่านิยมใหม่ พอใจ ยอมรับ และประพฤติปฏิบัติ จริยธรรมก็อาจเปลี่ยนแปลงไปตามค่านิยมที่สังคมยอมรับ แต่ คุณธรรมค่อนข้างคงที่เพราะเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงคุณภาพของจิตใจภายในตัวบุคคล ดังเขียนเป็น แผนผังได้ดังนี้

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับค่านิยมและแนวทางการปลูกฝังจริยธรรมดังกล่าว สามารถนำมาใช้เป็นกรอบความคิดในการปลูกฝังค่านิยมที่พึงประสงค์แก่ผู้เรียน พอสรุปได้ดังนี้

(1) ค่านิยมเป็นเรื่องของความเชื่อและความคิดเห็นของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่างๆ ในชีวิตประจำวัน ซึ่งมีเรื่องของความคิด จิตใจ อารมณ์ ความรู้สึก และเจตคติ เข้ามาเป็นองค์ประกอบ ในการตัดสินใจเลือกค่านิยม

(2) ค่านิยมเป็นเรื่องของความประพฤติ เพราะช่วยให้บุคคลได้พิจารณาและประเมินผล ที่เกิดจากค่านิยม แล้วจึงตัดสินใจเลือกค่านิยมเพื่อนำไปปฏิบัติจนเกิดเป็นกิจนิสัย

ดังนั้น ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้คู่คุณธรรม และสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข จึงควรปลูกฝังค่านิยมที่พึงประสงค์ โดยมีแนวทางและวิธีการปลูกฝังค่านิยมดังนี้

(1) สร้างศรัทธาให้เกิดแก่ผู้เรียน โดยการชี้ให้เห็นคุณค่า และประโยชน์ของค่านิยม รวมทั้งตัวแบบที่ดี

(2) ให้ความรู้และวิธีการปฏิบัติเกี่ยวกับค่านิยมที่ปลูกฝัง

(3) ให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติตามค่านิยมที่พึงประสงค์อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

(4) ให้การยกย่องเชิดชูเกียรติแก่ผู้กระทำดี และลงโทษผู้มีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวัฒนธรรม สภาพแวดล้อม และค่านิยมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุ
ของผู้เรียนครั้งนี้ ได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากห้องสมุดของสถาบันอุดมศึกษา กรมวิชาการ
และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ปรากฏผลดังนี้

1) งานวิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมศึกษา

นงลักษณ์ เรือนทอง (2535) ศึกษาวัฒนธรรมองค์การที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงาน
ในสำนักงานศึกษาธิการอำเภอ พบว่า

(1) วัฒนธรรมองค์การที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานในสำนักงานศึกษาธิการอำเภอ
โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และหากเรียงลำดับรายด้าน พบว่า ด้านที่มีลำดับสูงสุด คือ งาน
บริหารทั่วไป รองลงมา คือ งานแผนงานและพัฒนาชนบท และลำดับสุดท้าย คือ งานส่งเสริม
การศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

(2) วัฒนธรรมองค์การกับการปฏิบัติงานของสำนักงานศึกษาธิการอำเภอมีความ
สัมพันธ์กัน แต่ระดับความสัมพันธ์แตกต่างกันไปตามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่ม

(3) ดัชนีของวัฒนธรรมองค์การที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของสำนักงานศึกษาธิการ
อำเภอโดยภาพรวม ตามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง มี 5 ด้าน คือ บุคลากรคุณภาพ ความไวใจ
ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์การและน่านาคติ

อัจฉรา สุวรรณ (2536) ศึกษาวัฒนธรรมโรงเรียนกับการปฏิบัติงานนิเทศการศึกษา
ภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 1 พบว่า

(1) ระดับวัฒนธรรมโรงเรียน และระดับการปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาในภาพรวม
อยู่ในระดับปานกลาง

(2) ระดับวัฒนธรรมโรงเรียนในภาพรวม ในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีขนาดต่างกัน
ไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการมอบอำนาจและความหลากหลายของ
บุคลากรในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กอยู่ในระดับมากกว่าโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง และ
ขนาดใหญ่ ด้านความไว้วางใจและความเอื้ออาทรในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กอยู่ในระดับ
มากกว่าโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่

(3) ระดับการปฏิบัติการณ์เทศการศึกษาในภาพรวม ในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มี
ขนาดต่างกัน ไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การปฏิบัติด้านการช่วยเหลือครู
โดยตรงในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กและขนาดใหญ่อยู่ในระดับมากกว่าโรงเรียนมัธยมศึกษา

ขนาดกลาง การปฏิบัติด้านการวิจัยเชิงปฏิบัติการในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่อยู่ในระดับมากกว่าโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง

(4) ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมโรงเรียนกับการปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาทุกขนาดอยู่ในระดับสูง โดยพบว่า ความหลากหลายของบุคลากรอยู่ในระดับสูงสุด และวัฒนธรรมโรงเรียนในภาพรวมมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติด้านการพัฒนากลุ่มอยู่ในระดับสูง

รัตนา ศิริยานันท์ (2542) ศึกษาวัฒนธรรมโรงเรียนที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครปฐม พบว่า

(1) วัฒนธรรมโรงเรียนโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก สำหรับการปฏิบัติงานนิเทศภายในโรงเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และรายด้าน พบว่า การพัฒนากลุ่มอยู่ในระดับมาก ส่วนการช่วยเหลือครูโดยตรง การพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาบุคลากรและการวิจัยเชิงปฏิบัติการอยู่ในระดับปานกลาง

(2) วัฒนธรรมโรงเรียนกับการปฏิบัติงานนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษาโดยภาพรวมมีความสัมพันธ์ระดับปานกลาง

(3) วัฒนธรรมโรงเรียนที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครปฐม คือ ความมุ่งประสงค์ของโรงเรียน และความเอื้ออาทร

(4) วัฒนธรรมโรงเรียนที่ไม่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานนิเทศภายในโรงเรียน ได้แก่ การมอบอำนาจ การตัดสินใจ ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์การ ความไว้วางใจ ความมีคุณภาพ การยอมรับ ความซื่อสัตย์สุจริตและความหลากหลายของบุคลากร

โดยสรุปจะเห็นได้ว่า โรงเรียน คือ องค์การหนึ่ง ที่เห็นความสำคัญของการสร้างวัฒนธรรมโรงเรียน เพราะมีอิทธิพลต่อการพัฒนางานในด้านต่างๆ โดยเฉพาะงานนิเทศภายในโรงเรียน ซึ่งย่อมส่งผลไปถึงการพัฒนาการเรียนการสอนและการทำงานร่วมกันในโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) งานวิจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมในโรงเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2521) ศึกษาสภาพการใช้อาคารสถานที่ของโรงเรียนประถมศึกษา พบว่า โรงเรียนที่ตั้งอยู่นอกเขตเทศบาลและสุขาภิบาลมีพื้นที่บริเวณโรงเรียนมาก โอกาสที่จะขยายอาคารเรียน สุขลักษณะและความปลอดภัยของห้องเรียนและอาคารเรียนดีกว่าโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลและสุขาภิบาล และมีพื้นที่ห้องเรียนต่อนักเรียนหนึ่งคนเฉลี่ยแล้วมากกว่าโรงเรียนในบริเวณอื่นๆ ในด้านการจัดมุมหนังสือ การจัดอุปกรณ์ต่างๆ ที่มีอยู่ในห้องเรียนยังไม่เหมาะสม ไม่ชวนสนใจ ห้องต่างๆ เช่น ห้องครูใหญ่ ห้องพักครู ห้องสมุดของโรงเรียน ห้องประชุม ห้องพยาบาล และห้องวิชาเฉพาะในโรงเรียนที่ตั้งอยู่นอกเขตเทศบาล และ

สุขภาพ โดยเฉพาะโรงเรียนองค์การบริหารส่วนจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือขาดแคลนสิ่งเหล่านี้มากกว่าในโรงเรียนในเขตอื่นๆ และภาคอื่นๆ

จารุวรรณ ตั้งศิริมงคล (2528) สำรวจการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนของโครงการสุศึกษา พบว่า โรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาของโครงการ ส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนที่มีพื้นที่ตั้งแต่ 29 ไร่ลงมา ซึ่งไม่อยู่ในมาตรฐานขั้นต่ำของงานสุศึกษาในสถานศึกษา และปัจจัยที่รบกวนการเรียนการสอนของโรงเรียนส่วนใหญ่ ได้แก่ แหล่งโสโครก โรงงานอุตสาหกรรม แหล่งอบายมุข และสถานที่ตั้งส่วนใหญ่อยู่ห่างจากชุมชนน้อยกว่า 3 กิโลเมตร ห้องเรียนมีแสงสว่างและการระบายอากาศเพียงพอ จำนวนโต๊ะเรียนและม้านั่งมีเพียงพอกับจำนวนนักเรียน การจัดน้ำดื่ม น้ำใช้อยู่ในเกณฑ์ดี ส่วนใหญ่ใช้น้ำประปา มีก๊อกติดอยู่ แต่อ่างล้างมือยังไม่เพียงพอ จำนวนห้องส้วมสำหรับนักเรียนชายและหญิงยังมีไม่เพียงพอ ที่ปัสสาวะชายไม่เพียงพอ

กรมพลศึกษา (2526) ศึกษาวิจัยติดตามผลโรงเรียนในโครงการสุศึกษาสายการศึกษา พบว่า การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาตินั้น โรงเรียนส่วนใหญ่ตั้งอยู่เป็นเอกเทศ รองลงมาตั้งอยู่ในวัด มีพื้นที่สูงน้ำท่วมไม่ถึงเป็นส่วนมาก มีสนามในโรงเรียนและสนามกีฬาเพื่อบริการแก่นักเรียน จำนวนห้องเรียนมีเพียงพอ นักเรียนได้รับแสงสว่างและการระบายอากาศในห้องเรียนดี แต่มีเสียง กลิ่น ฝุ่น รบกวนบ้าง น้ำดื่ม น้ำใช้เพียงพอ ห้องส้วมส่วนใหญ่สะอาด โรงเรียนร้อยละ 50.72 จัดห้องส้วมหญิงไม่ได้เกณฑ์มาตรฐาน

กาญจนา บุญมี (2527) ศึกษาสภาพปัญหาและความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดโครงการสุขภาพในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่จัดสิ่งแวดล้อมได้ถูกสุขลักษณะ ได้แก่ พื้นที่ตั้งโรงเรียน อาคารเรียน จำนวนนักเรียนในห้องเรียน แสงสว่างและการถ่ายเทอากาศในห้องเรียน การกำจัดขยะมูลฝอย รั้วโรงเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียน สำหรับเรื่องที่ยังจัดไม่ถูกสุขลักษณะ คือ การป้องกันสิ่งรบกวน เสียง และกลิ่นจากภายนอก นอกจากนั้นโรงเรียนส่วนใหญ่จัดทางระบายน้ำเสียได้ไม่ถูกสุขลักษณะ

จินตนา วิศิษฐ์วงศ์ (2529) ศึกษาการดำเนินงานในโครงการสุศึกษาสายการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่จัดสภาพแวดล้อมโรงเรียนได้ตามมาตรฐานขั้นต่ำของงานสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนประถมศึกษา ยกเว้นปัญหาเรื่องอุทกภัย พื้นผิวสนามของโรงเรียน สภาพโรงอาหาร จำนวนต้นไม้ใหญ่บริเวณโรงเรียน ที่รองรับขณะเปียก อ่างล้างมือ ส้วมสำหรับนักเรียน และที่ปัสสาวะสำหรับนักเรียนชาย

ศิริรัตน์ บุญตานนท์ (2528) ศึกษาการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 11 พบว่า

1) โรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลหรือสุขาภิบาล โรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่นอกเขตเทศบาลหรือสุขาภิบาลที่เป็นโรงเรียนในโครงการสุศึกษาสายการศึกษา และโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่นอกเขตเทศบาลหรือสุขาภิบาลที่ไม่เป็นโรงเรียนในโครงการสุศึกษาสายการศึกษาจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

2) โรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลหรือสุขาภิบาล โรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่นอกเขตเทศบาลหรือสุขาภิบาลที่เป็นโรงเรียนในโครงการสุศึกษาสายการศึกษาและโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่นอกเขตเทศบาลหรือสุขาภิบาลที่ไม่เป็นโรงเรียนในโครงการสุศึกษาสายการศึกษาจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3) ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานบริหารแตกต่างกันจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้บริหารโรงเรียนยังมีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานบริหารนานเท่าใดก็ยังสามารถจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนได้ดีมากขึ้นเท่านั้น

ฉลอง จันทมาลา (2530) ทำการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติของนักเรียนที่อยู่ในสภาพแวดล้อมทางศิลปะการออกแบบ คือ มีการติดภาพวาด ภาพเขียน แผนภูมิ แผนจำลอง ป้ายนิเทศในห้องเรียน กับนักเรียนที่ไม่อยู่ในสภาพแวดล้อมทางศิลปะการออกแบบ ผลปรากฏว่า นักเรียนที่ได้เรียนรู้ภายใต้การจัดสภาพแวดล้อมทางศิลปะการออกแบบมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านทฤษฎี และเจตคติต่อการเรียนวิชาศิลปศึกษาสูงกว่านักเรียนที่เรียนรู้โดยไม่อยู่ในสภาพแวดล้อมทางศิลปะการออกแบบ

ประภาพรณ เลื่องวงศ์ (2533) ศึกษาสภาพการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า โรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสมุทรปราการจัดสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมมีในด้านการระบายน้ำเสีย พื้นที่ทำการเกษตร ทางเดินในโรงเรียน บริเวณโรงเรียน ไม้ดอกไม้ประดับ บริเวณนันทนาการ ล้างและที่ปัสสาวะชาย และโรงฝึกงาน/อาคารอเนกประสงค์

อนันต์ นามทองตัน (2534) ศึกษาบรรยากาศในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ พบว่า บรรยากาศด้านกายภาพเกี่ยวกับระดับการปฏิบัติในเรื่องการสร้างสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ของโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่มีระดับการปฏิบัติสูง ในเรื่องการสร้างสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ของโรงเรียนเพื่อเป็นศูนย์รวม

ทางจิตใจ บรรยากาศด้านการจัดกิจกรรมทางวิชาการ โรงเรียนทุกขนาดเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดตกแต่งและดูแลรักษาห้องเรียน บรรยากาศด้านการบริหาร พบว่า ในเรื่องการประชุมงานกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขมาให้ความรู้ร่วมกันโรคแก่นักเรียน โรงเรียนขนาดเล็กและโรงเรียนขนาดกลางมีระดับการปฏิบัติสูง

มยุรี สิงห์ไพรราช (2536) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมโนภาพแห่งตนและสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ตามการรับรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกันรับรู้สภาพแวดล้อมในโรงเรียนด้านครู ด้านการเรียนการสอน ด้านการให้บริการนักเรียน ด้านอาคารสถานที่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

กิริติ จันทรมณี (2537) ศึกษาสภาพและปัญหาสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรดิตถ์ พบว่า โรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในตัวเมืองส่วนใหญ่มีการจัดสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียนได้มากกว่าโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่นอกเมือง ส่วนการจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียนทั้งสองประเภทมีการจัดที่ใกล้เคียงกันมาก โรงเรียนประถมศึกษามีการจัดลักษณะสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียนแบบหลากหลาย อย่างไรก็ตามโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในตัวเมือง สามารถจัดสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียนตามธรรมชาติของผู้บริหารโรงเรียนอยู่ในระดับต่ำ

เจริญชัย งานไว (2538) ศึกษาการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาในจังหวัดขอนแก่น พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนและครูอาจารย์เห็นว่าการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านกายภาพ ด้านวิชาการ และด้านบริหารและการจัดการ ส่วนการปฏิบัติที่อยู่ในระดับปานกลาง คือ การให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน การออกเยี่ยมพบปะผู้ปกครองของนักเรียนที่มีปัญหาและไม่มีปัญหา รวมทั้งการจัดกิจกรรมเผยแพร่ความรู้ ผลงานทางวิชาการ และสนทนากับชุมชน

ชัยวัฒน์ สุกุณา (2540) ศึกษาสภาพสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จังหวัดพิษณุโลก พบว่า การจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในโรงเรียนจัดตามเกณฑ์อยู่ในระดับสูงและสูงมาก นอกจากนี้ยังพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมกับบรรยากาศในโรงเรียนทุกเรื่องมีความสัมพันธ์กันในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ประเทศ ดวงพัตรา และคณะ (2535) ศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาต่อสิ่งแวดล้อม การเรียนการสอน การบริการและกิจกรรมนักศึกษา วิทยาลัยเกษตรกรรมอุทัยธานี พบว่า นักศึกษามีความเห็นสภาพดีกอนวการ การตรงต่อเวลาเข้าออกห้องสอนของครู/อาจารย์ ความ

เอาใจใส่ต่อการสอนของครู/อาจารย์ ความเป็นกันเองกับนักศึกษา การเปิดโอกาสให้นักศึกษาแสดงความคิดเห็นหรือมีส่วนร่วมในระหว่างเรียน บุคลิกภาพของครู/อาจารย์ และการบริการของห้องสมุดอยู่ในระดับ “ดี” ส่วนความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพห้องน้ำในห้องสุขา สภาพโรงอาหารของนักศึกษา และน้ำดื่มประจำอาคารอยู่ในระดับ “ต้องปรับปรุง”

ทิพวรรณ วุฒิสักดิ์ (2537) ศึกษาทัศนะของนักศึกษาต่อสภาพแวดล้อมวิทยาลัยเกษตรกรรมนครศรีธรรมราช พบว่า ระดับทัศนะของนักศึกษาต่อสภาพแวดล้อมวิทยาลัยเกษตรกรรมนครศรีธรรมราช (ด้านกายภาพ ด้านบริหาร ด้านวิชาการ ด้านความสัมพันธ์กลุ่มเพื่อน ด้านกิจกรรมนักศึกษา และด้านบริการนักศึกษา) โดยส่วนรวม อยู่ในระดับปานกลาง

ประจักษ์ พัฒนเจริญ (2538) ศึกษาเรื่อง การจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนในเขตการศึกษา 7 พบว่า โรงเรียนมีการปฏิบัติการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในระดับมาก โดยโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษามีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกด้าน โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีการปฏิบัติการจัดบรรยากาศ และสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและการบริหารอยู่ในระดับมาก มีการปฏิบัติการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมทางวิชาการอยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนี้ยังพบว่า การจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษามีการปฏิบัติสูงสุดในการจัดสวนหย่อมในบริเวณโรงเรียน และหน้าอาคารเรียน โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษามีการปฏิบัติสูงสุด ในการจัดบริเวณอาคารสถานที่ให้สะอาดร่มรื่นสวยงามเอื้อต่อการใช้งาน ทั้งสองสังกัดมีการปฏิบัติต่ำสุดในการติดป้ายคำขวัญ/ความรู้ตามสถานที่ต่างๆ การจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมทางวิชาการในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษามีการปฏิบัติสูงสุดในการจัดกิจกรรมส่งเสริมด้านดนตรี กีฬา และศิลปวัฒนธรรม โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษามีการปฏิบัติสูงสุดในการจัดห้องสมุดที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน ทั้งสองสังกัดมีการปฏิบัติต่ำสุดในการจัดและบริการสื่อวัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษา การจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมทางการบริหาร โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษามีการปฏิบัติสูงสุดในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของผู้บริหาร ครู อาจารย์ และนักเรียน โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษามีการปฏิบัติสูงสุดในการตรวจสอบความถูกต้องของการตัดสินผลการเรียนก่อนการพิจารณาอนุมัติ ทั้งสองสังกัดมีการปฏิบัติต่ำสุดในการสนับสนุนงบประมาณเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนของหมวดวิชาตามความต้องการ

วันชัย ศิริวัฒนากุล (2538) ศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาต่อสิ่งแวดล้อมการเรียนการสอน การบริการ และกิจกรรมนักศึกษา ของวิทยาลัยเกษตรกรรมพิจิตร พบว่า ความคิดเห็นของนักศึกษาต่อสิ่งแวดล้อม การเรียนการสอน การบริการ และกิจกรรมนักศึกษาของวิทยาลัย

เกษตรกรรมพิจิตรโดยส่วนรวมอยู่ในระดับดี สิ่งแวดล้อมและการบริการอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ตามความคิดเห็นของนักศึกษาในข้อที่อยู่ในระดับต้องปรับปรุง คือน้ำดื่มประจำอาคาร ในระดับน้อย คือ สภาพของห้องน้ำ ห้องสุขา และการบริการด้านกีฬาและสันทนาการ

พิชญนันท์ คงทน (2541) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก พบว่า สภาพแวดล้อมในโรงเรียนด้านการใช้พื้นที่ในบริเวณโรงเรียน การจัดอาคารเรียนอาคารประกอบ การจัดระบบสุขาภิบาล บรรยากาศด้านวิชาการและบรรยากาศด้านการบริหารในโรงเรียนจัดอยู่ในระดับสูงและสูงมากเป็นส่วนใหญ่ และสภาพสิ่งแวดล้อมกับบรรยากาศในโรงเรียนที่มีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5 ได้แก่ การใช้พื้นที่ในบริเวณโรงเรียนกับการจัดอาคารเรียนอาคารประกอบ การใช้พื้นที่ในบริเวณโรงเรียนกับการจัดระบบสุขาภิบาลในโรงเรียน การใช้พื้นที่ในบริเวณโรงเรียนกับบรรยากาศด้านวิชาการ การจัดอาคารเรียนอาคารประกอบกับการจัดระบบสุขาภิบาลในโรงเรียน การจัดอาคารเรียนอาคารประกอบกับบรรยากาศด้านวิชาการ การจัดระบบสุขาภิบาลในโรงเรียนกับบรรยากาศด้านวิชาการ และบรรยากาศด้านวิชาการกับบรรยากาศด้านการบริหารการจัดการ

ทวีศิลป์ สารแสน (2543) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของสภาพแวดล้อมทางการเรียนในห้องเรียนด้านครูผู้สอนกับความพึงพอใจของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า โรงเรียนมัศึกษามีสภาพแวดล้อมทางการเรียนในห้องเรียน ด้านครูผู้สอนโดยภาพรวมอยู่ในระดับดี นักเรียนมีความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมทางการเรียนในห้องเรียนด้านความรู้และประสบการณ์การสอนของครูมากเป็นอันดับหนึ่ง รองลงไปคือเทคนิคการสอนของครู ส่วนด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียนนั้น นักเรียนมีความพึงพอใจในระดับปานกลางเท่านั้น โดยสภาพแวดล้อมทางการเรียนในห้องเรียนมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในการเรียนของนักเรียนในระดับสูงและมีทิศทางของความสัมพันธ์อยู่ในทางเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เมนแกน (Managan, 1990) ศึกษาผลของการจัดสภาพแวดล้อมห้องเรียนแบบดั้งเดิมที่ปฏิบัติกันมา (Traditional) กับห้องเรียนที่จัดแบบไม่เป็นทางการ (Informal) โดยจัดออกมาในลักษณะศูนย์การเรียนรู้ (Learning Center) ผลปรากฏว่านักเรียนที่เรียนในห้องที่จัดสภาพแวดล้อมแบบไม่เป็นทางการ มีความคล่องแคล่ว มีความคิดริเริ่มและจินตนาการดีกว่านักเรียนที่เรียนในห้องเรียนแบบดั้งเดิมที่ปฏิบัติกันมา

โรโมนี (Romine, 1974) ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับบรรยากาศการเรียนการสอนในระดับมหาวิทยาลัย พบว่า การจัดสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการเรียนการสอนที่จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ดีขึ้น ผู้สอนจะต้องสร้างสภาพแวดล้อมดังนี้

- 1) ด้านบุคลิกภาพของผู้สอน ต้องเป็นคนกระฉับกระเฉง มีอารมณ์ขัน สนใจในวิชาที่สอน ให้ความจริงใจและเป็นกันเองกับผู้เรียน
- 2) ด้านการเตรียมการสอน มีการเตรียมการสอนเป็นอย่างดี ชี้แจงให้ผู้เรียนทราบถึงวัตถุประสงค์ในวิชาที่เรียน จัดหาอุปกรณ์และเครื่องอำนวยความสะดวก รวมทั้งแนะนำหนังสืออ้างอิงต่าง ๆ
- 3) ด้านผลการสอนที่ผู้เรียนได้รับ ผู้เรียนต้องได้รับประโยชน์สมความตั้งใจจากวิชาที่ผู้เรียนเลือก ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนและลงมือปฏิบัติได้ด้วยตนเอง
- 4) ด้านการเสนอเนื้อหา เช่น พูดหรืออธิบายชัดเจน ใช้คำถามและกระตุ้นให้ผู้เรียนคิด สามารถใช้วิธีสอนแบบต่าง ๆ ที่จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหา

5) ด้านการประเมินผล การนำข้อมูลย้อนกลับและเสริมแรงทางการเรียน เช่น มีการทำรายงานผลงานภาคปฏิบัติหรือผลการทดสอบ เมื่อตรวจแล้วจะต้องรีบแจ้งผลให้ผู้เรียนทราบทันที

จากผลงานวิจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมในโรงเรียนดังกล่าวมีข้อค้นพบที่เป็นประเด็นสำคัญและน่าสนใจ คือ การใช้อาคารสถานที่ สุขลักษณะและความปลอดภัยของห้องเรียน อาคารเรียน อาคารประกอบ สิ่งก่อสร้าง พื้นที่ บริเวณโรงเรียน และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รวมทั้งสถานที่ติดต่อประสานงาน และสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของนักเรียนและบุคลากรในสถานศึกษา ซึ่งสิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้นับได้ว่าเป็นสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่สถานศึกษาทุกระดับและทุกแห่ง ต้องจัดให้มีบรรยากาศที่เอื้อและนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข อันเป็นปัจจัยสำคัญของคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาของสถานศึกษาดังนั้น กองวิจัยทางการศึกษา จึงสนใจศึกษาสภาพแวดล้อมทางกายภาพของสถานศึกษา เพื่อให้ได้แนวทางในการกำหนดนโยบายและมาตรฐานการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาในโอกาสต่อไป

3) งานวิจัยเกี่ยวกับค่านิยม

ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา (2523) ศึกษาค่านิยมและความคาดหวังของเยาวชนไทยที่แสดงออกในเรื่องการศึกษา อาชีพ ครอบครัว ศาสนา สังคม และชีวิต เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 และนิสิตนักศึกษาจากทุกภาคของประเทศ จำนวน 3,000 คน พบว่า ค่านิยมของเยาวชนไทยที่ได้รับความสำคัญสูงสุด คือ ความมั่นคงปลอดภัย/เป็นระเบียบและอนุรักษ์นิยม ค่านิยมที่ได้รับความสำคัญรองลงมา คือ

การช่วยเหลือผู้อื่นและทำตัวเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม และค่านิยมที่ได้รับความสำคัญน้อยที่สุดคือ ความสันโดษและมัธยัสถ์

บำรุง ปานสุนทร (2537) ศึกษาค่านิยมไทยของผู้ปกครองนักเรียนในกรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความมากน้อยของผู้ปกครองที่ให้คำตอบแสดงว่ามีค่านิยมไทย และเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่านิยมไทย ระหว่างผู้ปกครองนักเรียนที่มีอาชีพต่างกัน กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ปกครองนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา จำนวน 196 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือแบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า

- 1) ผู้ปกครองนักเรียนประมาณ 2 ใน 3 หรือมากกว่าที่ประกอบอาชีพต่างๆ ให้คำตอบแสดงว่า มีค่านิยมในเรื่องดาราทไทย
- 2) ผู้ปกครองนักเรียนประมาณ 2 ใน 3 หรือน้อยกว่าเล็กน้อยที่ประกอบอาชีพต่างๆ ให้คำตอบแสดงว่า มีค่านิยมในเรื่องสินค้าไทย ศิลปะไทย ขนบธรรมเนียมประเพณีไทยและปรัชญา
- 3) ผู้ปกครองนักเรียนประมาณครึ่งหนึ่งที่ประกอบอาชีพต่างๆ ให้คำตอบแสดงว่า มีค่านิยมในเรื่องการรับราชการ
- 4) ผู้ปกครองนักเรียนประมาณ 2 ใน 5 มีอาชีพเป็นนักธุรกิจ 1 ใน 5 มีอาชีพเป็นกรรมกร และ 1 ใน 4 มีอาชีพอื่นๆ ให้คำตอบแสดงว่า มีค่านิยมในเรื่องความมั่งมีเงินทอง
- 5) ผู้ปกครองนักเรียนประมาณ 1 ใน 3 หรือน้อยกว่าที่ประกอบอาชีพต่างๆ ให้คำตอบแสดงว่า มีค่านิยมในเรื่องความหรุหระ พุ่มเฟิอย และความเห็นแก่พวกพ้อง

ปรีชา สุกใส (2541) ศึกษาเจตคติเกี่ยวกับจริยธรรม ค่านิยมประเพณี และวัฒนธรรมของครอบครัวที่มีผลต่อการอบรมเลี้ยงดูบุตร : ศึกษาเฉพาะกรณีในเขตจังหวัดพิษณุโลก และสุโขทัย มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบเจตคติเกี่ยวกับจริยธรรม ค่านิยม ประเพณี และวัฒนธรรมของครอบครัว ในเขตจังหวัดพิษณุโลกและสุโขทัย รวมทั้งผลกระทบต่อการอบรมเลี้ยงดูบุตรของครอบครัว ได้กลุ่มตัวอย่างรวม 720 ครอบครัว การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้การสัมภาษณ์โดยนักเรียนทั้งภาคปกติและภาคพิเศษ ผลการวิจัยพบว่า

- 1) เจตคติของครอบครัวต่อจริยธรรม เรียงจากมากไปน้อย คือ (1) มีความละเอียดที่จะกระทำควมชั่ว (2) มีความเกรงกลัวที่จะกระทำควมชั่ว (3) การทำบุญทำได้ 3 ทาง คือ กาย วาจา และใจ (4) การเข้าวัดฟังเทศน์/ฟังธรรมเป็นสิ่งที่พึงกระทำ (5) การขึ้นรถเมล์หากไม่ต้องจ่ายเงินเลยเป็นการประหยัด

- 2) เจตคติของครอบครัวต่อค่านิยม เรียงจากมากไปน้อย คือ (1) ครอบครัวต้องช่วยสอนเพศศึกษาให้แก่สมาชิกใหม่ (2) การสอนเพศศึกษาในสถานศึกษาไม่ใช่เรื่องน่าอับอาย

- (3) อายุครูไม่รู้อายุ อาชีพไม่มีบุตร (4) สิ่งของสาธารณะถือเป็นของหลวงจึงไม่ใช่ของเรา
(5) เห็นอะไรผิดสังเกตต้องแจ้งเหตุให้พ่อแม่รู้

3) เจตคติของครอบครัวต่อประเพณีและวัฒนธรรม เรียงจากมากไปน้อย คือ
(1) สมัยนี้มีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงานถือเป็นเรื่องเล็ก (2) สื่อลามกแพร่ระบาด ทุกคนต้องช่วยกันต่อต้านทุกรูปแบบ (3) การเล่นวัตถุระเบิด ดอกไม้ไฟ ต้องระมัดระวังให้มาก (4) แม้ว่าเราไม่ได้ทิ้งขยะก็ช่วยเก็บไปทิ้งได้ (5) ทางม้าลายมีไว้เพื่อความสวยงามของท้องถนน

สุรจิต นิตยคำหาญ (2540) ศึกษาจิตสำนึกเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอุดรธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบจิตสำนึกเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ โดยศึกษาจากนักเรียน 386 คน ได้จากการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับจิตสำนึกด้านวัฒนธรรมไทย ผลการวิจัยพบว่า

1) นักเรียนมีจิตสำนึกในคุณค่าของวัฒนธรรมไทยอยู่ในระดับ “ดี” และการปฏิบัติอยู่ในระดับ “พอใช้”

2) ผลการเปรียบเทียบจิตสำนึกเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นและนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า “ไม่แตกต่างกัน”

โพธิ์สวัสดิ์ แสงสว่าง (2536) ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรอบรมคุณธรรม จริยธรรมสำหรับครูและผู้บริหารโรงเรียน มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมสำหรับครูและผู้บริหาร โดยแยกการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจและการทดลองใช้หลักสูตร กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ครูสอนพระปริยัติธรรมบาลี ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน และนักวิจัย เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ จำนวน 405 รูป/คน เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมจำนวน 19 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ แบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม แบบทดสอบ และแบบวัดเจตคติ ผลการวิจัยพบว่า

1) ครูและผู้บริหารโรงเรียนประถมและมัธยมศึกษา มีปัญหาด้านคุณธรรมและจริยธรรม คือ ขาดความรับผิดชอบ ดื้ออายนุช อวดอ้างความรู้ ขาดศีล 5 ขาดพรหมวิหาร 4 และชอบดื่มสุรา ทำตัวไม่มีคุณธรรม มีการแสดงตนไม่เหมาะสมกับการเป็นครู ขาดสัมมาคารวะ ขาดความเมตตา เห็นแก่ตัว ขาดความสามัคคี และมีเรื่องชู้สาวเกิดขึ้นบ่อยๆ รวมทั้งปัญหาเรื่องนำเวลาราชการไปใช้งานส่วนตัว

2) ครูอาจารย์โรงเรียนประถมศึกษามีปัญหาเกี่ยวกับความประพฤติ คือ มีความประพฤติด้านคุณธรรมไม่เหมาะสม เช่น ดุดการพนัน ดื่มสุรา สูบบุหรี่ให้เด็กเห็น มีเรื่องชู้สาวกับเด็กนักเรียน ไม่มีสัมมาคารวะธรรมต่อพ่อแม่ ครู-อาจารย์และพระสงฆ์ เงินเดือนไม่พอใช้ มี

หนี้สิน ไม่สนใจระเบียบการปฏิบัติทางราชการ เกียรติคุณการทำงาน ขาดความอดทน ขาดความกระตือรือร้น ไม่ตรงต่อเวลา

3) ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษามีปัญหาเกี่ยวกับความประพฤติ คือ เน้นปริมาณมากกว่าคุณภาพ ไม่สนใจสถานภาพผู้เรียน ความคิดเห็นไม่ตรงกับผู้ใต้บังคับบัญชา ไม่ให้ความสำคัญในเรื่องการเรียนการสอนพุทธศาสนาเท่าที่ควร ไม่รู้จักยืดหยุ่นการบริหาร ไม่เข้าใจความเป็นอยู่ของผู้ร่วมงาน มีความประพฤติไม่เป็นตัวอย่างที่ดี เช่น ดิฉันเสพติด ติดการพนัน มีหนี้สินมาก ทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาขาดความเชื่อถือ รวมทั้งโรงเรียนที่อยู่ห่างไกลความเจริญมีระเบียบการบริหารงานไม่ดีเท่าที่ควร

4) เยาวชนไทยมีปัญหาด้านความประพฤติ คือ ขาดความเคารพครูบาอาจารย์ และพ่อแม่ กิริยามารยาทไม่อ่อนน้อม ชอบสนุก ชอบยกพวกตีกัน ติดอบายมุข ดิฉัน ใช้เงินเก่ง ขาดความรับผิดชอบ ไม่ซื่อสัตย์ ชอบความรุนแรง เอาแต่ใจตัวเอง ขาดความอดทน ขาดการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย

5) เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างคะแนนสอบก่อนและหลังการอบรมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับครูและผู้บริหารโรงเรียน พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังการอบรมสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

6) ครูและผู้บริหารมีระดับเจตคติสูงสุดต่อหลักสูตรการอบรมคุณธรรมและจริยธรรมทุกข้อ และมีระดับเจตคติโดยรวมอยู่ในระดับสูงสุดเช่นเดียวกัน

ปริยพรรณ เผ่าวิวัฒน์ (2539) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพของครอบครัวสิ่งแวดล้อมปัจจุบัน กระบวนการทางสังคมกับพฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียนวัยรุ่นในกรุงเทพมหานคร และปริณ ล มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพทางครอบครัว สิ่งแวดล้อมในชุมชน กระบวนการทางสังคมกับพฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียนวัยรุ่น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ นักเรียนวัยรุ่นที่กำลังศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน ของปีการศึกษา 2537-2538 ในจังหวัดสมุทรปราการ นนทบุรี และกรุงเทพมหานคร จำนวน 3,000 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า

1) นักเรียนกลุ่มตัวอย่าง เห็นว่า ตัวแปรด้านสถานภาพทางครอบครัวที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเสี่ยงของตนเอง ได้แก่ การที่พ่อแม่มีรายได้สามารถนำมาเลี้ยงดูครอบครัวได้โดยไม่ยากลำบาก

2) ผู้ปกครองนักเรียนมีความเห็นเช่นเดียวกับนักเรียนว่า ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียน ได้แก่ การที่พ่อแม่มีรายได้สามารถนำมาเลี้ยงดูครอบครัวได้โดยไม่ยากลำบาก

3) ครู-อาจารย์ เห็นว่า ตัวแปรด้านการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียน คือ ความไม่สามารถในการควบคุมความประพฤติของนักเรียนจำนวนมากได้อย่างทั่วถึง

4) เพื่อนใกล้ชิดของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง เห็นว่า ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเสี่ยงของเพื่อนนักเรียนของเขา คือ ระดับชั้นที่กำลังเรียนอยู่หรือระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

5) บุคคลในชุมชน เห็นว่า สภาพของชุมชนที่เป็นแหล่งเสื่อมโทรม สกปรก มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียนสูงสุด

สังคม ภูมิพันธุ์ และคณะ (2539) ศึกษารูปแบบในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน นักศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบที่ใช้ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน นักศึกษา และเพื่อเสนอรูปแบบที่เหมาะสมในการฝึกอบรมทางศาสนาและการจัดการเรียนการสอนในระบบโรงเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ ได้แก่ ครู อาจารย์ จำนวน 418 คน และบรรพชิต จำนวน 195 รูป รวม 613 คน/รูป เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า

1) รูปแบบที่ใช้ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมแก่นักเรียน นักศึกษา

(1) การปฏิบัติเพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมแก่นักเรียน นักศึกษา พบว่าระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมแก่นักเรียน นักศึกษา ทั้งในและนอกห้องเรียนโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการปฏิบัติเกี่ยวกับวิธีปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ด้านให้ผู้เรียนมีโอกาสดำเนินการปฏิบัติสิ่งต่างๆ เกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม และด้านความพยายามให้ผู้เรียนได้ดำเนินการปฏิบัติเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เฉพาะด้านการปฏิบัติเกี่ยวกับวิธีการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ

- นอกห้องเรียน ครูปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน การยกย่องชมเชยผู้กระทำความดีเพื่อเป็นแบบอย่างแก่ผู้เรียนโดยส่วนรวม และการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความเป็นผู้นำตามหลักประชาธิปไตย

- ในห้องเรียน ครูปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน การยกย่องชมเชยผู้กระทำความดีเพื่อเป็นแบบอย่างแก่ผู้เรียนโดยส่วนรวม และการเสนอแนวทางในการปฏิบัติตนตามหลักคุณธรรม จริยธรรม

(2) ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมแก่นักเรียน นักศึกษา พบว่า

- ด้านกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมโดยรวม มี

ดังนี้ การปฏิบัติตนของครูให้เป็นตัวอย่างที่ดีของผู้เรียน ให้ครูทุกคนมีส่วนร่วมในการปลูกฝัง ให้ความสำคัญ การปฏิบัติอย่างต่อเนื่องและเน้นการปฏิบัติเป็นสำคัญ

- ด้านกิจกรรมที่ต้องจัดอย่างเร่งด่วนในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมแก่นักเรียน นักศึกษาโดยรวม มีดังนี้ การร่วมกิจกรรมในวันสำคัญต่างๆ การแนะนำในชั้นเรียน การจัดห้องจริยธรรมในสถานศึกษา

- ด้านสื่อที่ควรนำมาใช้เพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมแก่นักเรียน นักศึกษา ได้แก่ วิทยุทัศน์ ชุดการสอน และสไลด์ประกอบคำบรรยาย

- คุณลักษณะจริยธรรมที่ควรปลูกฝัง เรียงลำดับตามความจำเป็นและความสำคัญ คือ ความกตัญญูกตเวที ความซื่อสัตย์ ความเมตตากรุณา ไม่เอาเปรียบผู้อื่น ความรับผิดชอบ ความมีเหตุผล ความอดสาหัส กระตือรือร้น ขยันหมั่นเพียร ความสามัคคี ความยุติธรรม ความประหยัด และความมีระเบียบวินัย

2) รูปแบบที่เหมาะสมในการฝึกอบรมทางศาสนา และการจัดการเรียนการสอน ในระบบโรงเรียน โดยใช้สื่อประสมโปรแกรม พบว่า

(1) ชุดสื่อประสมโปรแกรมมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80

(2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากผลงานวิจัยเกี่ยวกับค่านิยม คุณธรรม และจริยธรรม ดังกล่าวข้างต้น ชี้ให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาและครู/อาจารย์มีความประพฤติที่ยังไม่เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน เช่น ขาดความรับผิดชอบ ดุด่าบดขยี้ มีเรื่องข้อกล่าวหาต่อนักเรียน และไม่สนใจพัฒนาการเรียนการสอน เป็นต้น จึงทำให้เยาวชนให้ความสำคัญสูงกับค่านิยมต่อไปนี้ คือ ความมั่นคงปลอดภัย ความเป็นระเบียบและอนุรักษ์นิยม การช่วยเหลือผู้อื่นและทำตัวเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ขณะที่ผู้ปกครองให้ความสำคัญสูงสุดกับค่านิยมในดาราทไทย รองลงมาสินค้าไทย ศิลปะไทย ขนบธรรมเนียมประเพณีไทย และการศึกษาถึงระดับปริญญา และที่น่าเป็นห่วง คือ เจตคติของครอบครัวต่อประเพณีและวัฒนธรรม ในเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ก่อนการแต่งงานถือเป็นเรื่องไม่สำคัญ ส่วนเจตคติของครอบครัวต่อจริยธรรม คือ มีความละเอียดและเกรงกลัวต่อบาป การทำบุญกระทำได้ทั้งทางกาย วาจา และใจ และการเข้าวัดฟังธรรมเป็นสิ่งที่ควรกระทำ อย่างไรก็ตาม ผู้เรียนมีจิตสำนึกในคุณค่าของวัฒนธรรมไทยอยู่ในระดับดี เพียงแต่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับพอใช้ นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้ปกครองและนักเรียนมีความเห็นสอดคล้องกันว่า สถานภาพทางครอบครัวมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียนวัยรุ่น คือ การที่พ่อแม่หรือผู้ปกครองมีรายได้สามารถเลี้ยงดูครอบครัวได้โดยไม่ยากลำบาก ขณะที่ครูผู้สอนเห็นว่า ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียนวัยรุ่น คือ ความไม่สามารถควบคุม

ความประพฤติของผู้เรียนจำนวนมาก ๆ ได้อย่างทั่วถึง ส่วนเพื่อนใกล้ชิดของนักเรียนที่มีพฤติกรรมเสี่ยง ให้ความเห็นว่า ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเสี่ยง คือ ระดับชั้นเรียน (มัธยมศึกษาตอนต้น) และชุมชนมีความเห็นว่า สภาพของชุมชนที่เป็นแหล่งเสื่อมโทรม และสกปรกมีอิทธิพลต่อ พฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียนวัยรุ่นสูงสุด

ดังนั้น เพื่อให้เด็กและเยาวชนไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความก้าวหน้าในอาชีพ และอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงควรให้ความร่วมมือ ในการปลูกฝังค่านิยมที่ถูกต้องเหมาะสมกับวัฒนธรรม และประเพณีอันดีงามของสังคมไทย โดยผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้แก่ บิดา มารดา ผู้ปกครอง พระ ชุมชน และบุคลากรในสถานศึกษาทำหน้าที่ปลูกฝังค่านิยมที่พึงประสงค์แก่ ผู้เรียนไปในทางที่เหมาะสมถูกต้อง และสอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เพื่อให้ผู้เรียนตอบสนอง เห็นคุณค่าและจัดระบบคุณค่าของค่านิยมที่ยึดถือและนำไปปฏิบัติจนเกิดเป็นแบบแผนในการดำรงชีวิต

การศึกษาวัฒนธรรม สภาพแวดล้อม และค่านิยมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุ
ของผู้เรียน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวัฒนธรรม สภาพแวดล้อมและค่านิยมของสถานศึกษาที่มีผล
ต่อการพัฒนาการเรียนรู้ ความดี และความสุของผู้เรียน มีการดำเนินงานดังนี้

1. การดำเนินงาน

โครงการวิจัยนี้ได้แบ่งการดำเนินงานเป็น 4 กิจกรรมหลัก คือ

กิจกรรมที่ 1 การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกรอบความคิด
ในการสร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล

กิจกรรมที่ 2 การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ และจัดทำเอกสารทางวิชาการ มีการ
จัดประชุมสร้างและพัฒนาเครื่องมือให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น รวม 2 ครั้ง พร้อมวางแผนการ
เก็บรวบรวมข้อมูล โดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหาร ศิษยานุศิษย์ ผู้สอน นักวิจัย และนักวิชาการร่วม
ดำเนินการวิจัยตั้งแต่การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ

กิจกรรมที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ดำเนินการโดยนักวิจัยจากกรมวิชาการ
และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหารสถานศึกษา ศิษยานุศิษย์ ผู้สอน และ
นักวิชาการ จากทุกสังกัดภายในกระทรวงศึกษาธิการ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

กิจกรรมที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูลและการเขียนรายงานการวิจัย ดำเนินการโดยนัก
วิจัยจากกรมวิชาการ

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู/อาจารย์ นักเรียน/นักศึกษา และผู้ปกครอง/กรรมการสถานศึกษา ในสถานศึกษาทุกสังกัดที่จัดการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา

2) กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา 89 คน ผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษา 281 คน ครู/อาจารย์ 1,951 คน นักเรียน/นักศึกษา 2,212 คน และผู้ปกครอง/กรรมการสถานศึกษา 1,560 คน รวมเป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 6,093 คน ซึ่งกระจายในสถานศึกษาทุกสังกัดที่จัดการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา

3) สถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ได้จากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Sampling) กล่าวคือ สุ่มเลือกจังหวัดในแต่ละเขตการศึกษาที่มีสถานศึกษาที่เคยได้รับรางวัลพระราชทานประเภทสถานศึกษา ตั้งแต่ปีการศึกษา 2529-2544 รวมทั้งโรงเรียนกีฬา/วิทยาลัยพลศึกษา วิทยาลัยนาฏศิลป์และสถาบันราชภัฏ เพื่อให้สถานศึกษาดังกล่าวเป็นตัวแทนของทุกระดับการศึกษาและสังกัด ดังรายละเอียด ดังนี้

(1) ระดับประถมศึกษา ประกอบด้วยสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 13 แห่ง สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน 6 แห่ง และการปกครอง กระทรวงมหาดไทย 12 แห่ง ซึ่งสถานศึกษาดังกล่าวเคยได้รับรางวัลพระราชทานประเภทสถานศึกษา รวม 31 แห่ง

(2) ระดับมัธยมศึกษา ประกอบด้วยสถานศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา 14 แห่ง และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน 3 แห่ง ซึ่งสถานศึกษาดังกล่าวเคยได้รับรางวัลพระราชทานประเภทสถานศึกษา รวมทั้งโรงเรียนกีฬา สังกัดกรมพลศึกษา 1 แห่ง และวิทยาลัยนาฏศิลป์ สังกัดกรมศิลปากร 9 แห่ง รวมเป็นสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา 27 แห่ง

(3) ระดับอาชีวศึกษา ประกอบด้วยสถานศึกษา สังกัดกรมอาชีวศึกษา 11 แห่ง และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน 3 แห่ง ซึ่งสถานศึกษาดังกล่าวเคยได้รับรางวัลพระราชทานประเภทสถานศึกษา รวมทั้งวิทยาลัยพลศึกษา สังกัดกรมพลศึกษา 12 แห่ง รวมเป็นสถานศึกษาที่จัดการเรียนการสอนระดับอาชีวศึกษา 26 แห่ง

(4) ระดับอุดมศึกษา ประกอบด้วยสถานศึกษา สังกัดสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล 2 แห่ง (เคยได้รับรางวัลพระราชทานประเภทสถานศึกษา 1 แห่ง) และสถาบันราชภัฏต่าง ๆ สังกัดสำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ 13 แห่ง รวมเป็นสถานศึกษาที่จัดการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษา 15 แห่ง

3. เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลครั้งนี้มี 8 ฉบับ ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ 4 ฉบับ แบบสอบถาม 4 ฉบับ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา แบบสัมภาษณ์ครู/อาจารย์ แบบสัมภาษณ์นักเรียน/นักศึกษา แบบสัมภาษณ์ผู้ปกครอง/กรรมการสถานศึกษา แบบสอบถาม ผู้ช่วยผู้บริหาร แบบสอบถามครู/อาจารย์ แบบสอบถามนักเรียน/นักศึกษา และแบบสอบถาม ผู้ปกครอง/กรรมการสถานศึกษา

4. วิธีการเก็บข้อมูล

วิธีการเก็บข้อมูล ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษาธิการเขตฯ ผู้สอน และนักวิจัย/นักวิชาการศึกษา จากสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กรมสามัญศึกษา กรมอาชีวศึกษา กรมศิลปากร กรมการศาสนา กรมพลศึกษา สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ และกรมวิชาการ ในช่วงเดือนกรกฎาคม - กันยายน 2544 ด้วยการสัมภาษณ์และสอบถาม

5. สถานที่เก็บข้อมูล

สถานที่เก็บข้อมูล ได้แก่ สถานศึกษาที่จัดการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา จำนวน 99 แห่ง ใน 13 เขตการศึกษา กระจายใน 27 จังหวัดต่อไปนี้ คือ สมุทรสาคร สมุทรปราการ นครปฐม ปัตตานี ยะลา นครศรีธรรมราช สงขลา ตรัง ภูเก็ต กาญจนบุรี สุพรรณบุรี พระนครศรีอยุธยา อ่างทอง ลพบุรี พิษณุโลก สุโขทัย อุตรดิตถ์ เชียงใหม่ ลำปาง ขอนแก่น อุตรธานี กาฬสินธุ์ มหาสารคาม นครราชสีมา ศรีสะเกษ ชลบุรี จันทบุรี และกรุงเทพมหานคร

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

1) ข้อมูลปลายปิด ดำเนินการลงรหัส บันทึกรหัสข้อมูลลงเครื่องคอมพิวเตอร์ และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรม SPSS

2) ข้อมูลปลายเปิด ดำเนินการวิเคราะห์เนื้อหา หาค่าความถี่ และค่าร้อยละ

3) การแปลความหมายของค่าเฉลี่ย ค่าคะแนนเฉลี่ยที่คำนวณได้จากข้อมูลที่เป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้ช่วยผู้บริหาร ครู/อาจารย์ นักเรียน/นักศึกษา และผู้ปกครอง/กรรมการสถานศึกษา ต่อการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุขของผู้เรียน มีความหมายดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	0.00 - 0.49	ถือว่า	สภาพที่ปรากฏไม่เอื้อเลย
คะแนนเฉลี่ย	0.50 - 1.49	ถือว่า	สภาพที่ปรากฏเอื้อน้อยที่สุด
คะแนนเฉลี่ย	1.50 - 2.49	ถือว่า	สภาพที่ปรากฏเอื้อน้อย
คะแนนเฉลี่ย	2.50 - 3.49	ถือว่า	สภาพที่ปรากฏเอื้อมาก
คะแนนเฉลี่ย	3.50 - 4.00	ถือว่า	สภาพที่ปรากฏเอื้อมากที่สุด

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรม สภาพแวดล้อม และค่านิยมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุขของผู้เรียน ด้วยการสัมภาษณ์และสอบถามผู้บริหารสถานศึกษา ครู/อาจารย์ นักเรียน/นักศึกษา ผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษา รวม 6,093 คน เมื่อนำมาวิเคราะห์แล้ว ได้แบ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 4 ตอน ดังนี้

- ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ให้ข้อมูล
- ตอนที่ 2 วัฒนธรรมสถานศึกษา
- ตอนที่ 3 สภาพแวดล้อมของสถานศึกษา
- ตอนที่ 4 การปลูกฝังค่านิยมของสถานศึกษา

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา 89 คน ผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษา 281 คน ครู/อาจารย์ 1,951 คน นักเรียน/นักศึกษา 2,212 คน และ ผู้ปกครอง/กรรมการสถานศึกษา 1,560 คน รวมเป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 6,093 คน

1.1 สถานภาพของผู้บริหารสถานศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษาที่ให้ข้อมูลด้วยการให้สัมภาษณ์ จำนวน 89 คน ส่วนใหญ่เป็นชาย (ร้อยละ 73.03) ตำแหน่งเป็นผู้อำนวยการ (ร้อยละ 50.56) มีอายุอยู่ระหว่าง 56-60 ปี สูงสุด รองลงมา 51-55 ปี (ร้อยละ 34.83 และ 32.58 ตามลำดับ) วุฒิการศึกษาจบปริญญาตรี (ร้อยละ 50.56) มีประสบการณ์ในการเป็นผู้บริหาร 11-15 ปี สูงสุด รองลงมา 16-20 ปี (ร้อยละ 20.22 และ 19.10 ตามลำดับ) และดำรงตำแหน่งปัจจุบันในสถานศึกษาต่ำกว่า 5 ปี สูงสุด (ร้อยละ 59.55)

นอกจากนี้ยังมีผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 281 คน ให้ข้อมูลโดยตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่เป็นชาย (ร้อยละ 60.5) มีอายุอยู่ระหว่าง 46-50 ปีสูงสุด รองลงมา 50-55 ปี (ร้อยละ 29.5 และ 27.0 ตามลำดับ) วุฒิการศึกษาจบปริญญาตรี (ร้อยละ 61.9) และมีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า 25 ปี (ร้อยละ 50.5)

1.2 สถานภาพของครู/อาจารย์

ครู/อาจารย์ที่ให้ข้อมูลด้วยการให้สัมภาษณ์ จำนวน 279 คน ส่วนใหญ่เป็นหญิง (ร้อยละ 62.72) ตำแหน่งอาจารย์ 2 (ร้อยละ 60.21) มีอายุอยู่ระหว่าง 41-45 ปีสูงสุด รองลงมา 46-50 ปี (ร้อยละ 21.50 และ 19.35 ตามลำดับ) วุฒิการศึกษาจบปริญญาตรี (ร้อยละ 74.19) ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการสอนมากกว่า 25 ปี (ร้อยละ 30.47) รองลงมา 21-25 ปี (ร้อยละ 20.07)

นอกจากนี้ยังมีครู/อาจารย์ จำนวน 1,672 คน ให้ข้อมูลโดยตอบแบบสอบถาม พบว่า ครู/อาจารย์ส่วนใหญ่เป็นหญิง (ร้อยละ 66.8) ตำแหน่งอาจารย์ 2 (ร้อยละ 47.8) มีอายุอยู่ระหว่าง 41-45 ปีสูงสุด รองลงมา 46-50 ปี และ 36-40 ปี (ร้อยละ 19.6 17.4 และ 16.5 ตามลำดับ) วุฒิการศึกษาจบปริญญาตรีสูงสุด (ร้อยละ 78.2) ทำหน้าที่สอนมากกว่า 1 วิชา/กลุ่มประสบการณ์ (ร้อยละ 24.6) และมีประสบการณ์ในการสอนในปริมาณที่ใกล้เคียงกัน คือ 21-25 ปี มากกว่า 25 ปี 16-20 ปี 6-10 ปี และต่ำกว่า 6 ปี (ร้อยละ 17.8 17.1 16.4 16.1 และ 16.0 ตามลำดับ)

1.3 สถานภาพของนักเรียน/นักศึกษา

นักเรียน/นักศึกษาที่ให้ข้อมูลด้วยการให้สัมภาษณ์ จำนวน 248 คน ส่วนใหญ่เป็นหญิง มีอายุอยู่ระหว่าง 16-20 ปี และกำลังเรียนระดับมัธยมศึกษา/ปวช. (ร้อยละ 55.65 47.98 และ 34.27 ตามลำดับ)

นอกจากนี้ยังมีนักเรียน/นักศึกษา จำนวน 1,964 คน ให้ข้อมูลโดยตอบแบบสอบถาม พบว่าส่วนใหญ่เป็นหญิง มีอายุอยู่ระหว่าง 16-20 ปีสูงสุด รองลงมา 10-15 ปี (ร้อยละ 44.7 และ 34.1 ตามลำดับ) กำลังเรียนระดับมัธยมศึกษา/ปวช. ประถมศึกษา และอนุปริญญา/ปวส. ในปริมาณที่ใกล้เคียงกัน (ร้อยละ 26.1 25.0 และ 24.9 ตามลำดับ)

1.4 สถานภาพของผู้ปกครอง/กรรมการสถานศึกษา

ผู้ปกครอง/กรรมการสถานศึกษาที่ให้ข้อมูลด้วยการให้สัมภาษณ์ จำนวน 269 คน แยกเป็นผู้ปกครอง 166 คน (ร้อยละ 61.71) และกรรมการสถานศึกษา 103 คน (ร้อยละ 38.29) ส่วนใหญ่เป็นชาย (ร้อยละ 55.02) มีอายุอยู่ระหว่าง 40-45 ปีสูงสุด (ร้อยละ 25.65) รองลงมา 36-40 ปี และ 46-50 ปี ในปริมาณที่เท่ากัน (ร้อยละ 18.96) วุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี (ร้อยละ 57.99) และประกอบอาชีพรับราชการ (ร้อยละ 31.60 ตามลำดับ)

นอกจากนี้ยังมีผู้ปกครอง/กรรมการสถานศึกษา จำนวน 1,291 คน ให้ข้อมูลโดยตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ปกครอง/กรรมการสถานศึกษา เป็นชายและหญิงในปริมาณใกล้เคียงกัน (ร้อยละ 48.7 และ 47.8 ตามลำดับ) มีอายุอยู่ระหว่าง 41-45 ปีสูงสุด รองลงมา 36-40 ปี (ร้อยละ 24.9 และ 20.1 ตามลำดับ) ส่วนใหญ่มีสถานภาพเป็นผู้ปกครอง (ร้อยละ 73.4) วุฒิการศึกษาจบระดับประถมศึกษาและปริญญาตรี (ร้อยละ 30.8 และ 26.6 ตามลำดับ) และมีอาชีพรับราชการสูงสุด รองลงมารับจ้างทั่วไป (ร้อยละ 27.7 และ 22.2 ตามลำดับ)

ตอนที่ 2 วัฒนธรรมสถานศึกษา

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 89 คน ได้ข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมสถานศึกษาที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุข ของผู้เรียนในประเด็นต่างๆ ดังนี้

2.1 ความคิดเห็นของผู้บริหารต่อวัฒนธรรมสถานศึกษา

2.1.1 รูปแบบการบริหารสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาให้ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้รูปแบบการบริหารสถานศึกษา เรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้

1) รูปแบบที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในการบริหารสถานศึกษา โดยจัดตั้งในรูปของคณะกรรมการ (ร้อยละ 41.57)

2) รูปแบบการกระจายอำนาจ (ร้อยละ 21.35)

3) รูปแบบประชาธิปไตย (ร้อยละ 20.22)

2.1.2 หลักการบริหารสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาให้ข้อมูลเกี่ยวกับหลักการที่ใช้ในการบริหารสถานศึกษา เรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้

1) เปิดโอกาสให้บุคลากรในสถานศึกษาทุกคนมีส่วนร่วมในการบริหาร (ร้อยละ 62.92)

2) เน้นการพัฒนาทางวิชาการและพัฒนาบุคลากร เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ร้อยละ 48.31)

3) มีการกระจายความรับผิดชอบไปยังหัวหน้าหน่วยงานย่อยของสถานศึกษา โดยมีคำสั่งแต่งตั้งชัดเจน และใช้หลักการประชาธิปไตย (ร้อยละ 44.94)

4) ใช้หลักการบริหารที่เน้นคุณธรรม จริยธรรม (ร้อยละ 39.32)

5) วางแผนการดำเนินงานและการติดตามผลอย่างต่อเนื่องและเคร่งครัด (ร้อยละ 23.59)

6) หลักการอื่นๆ ที่ผู้บริหารสถานศึกษานำมาใช้ ได้แก่ การเน้นให้ผู้เรียนมี

ความสุขกับการเรียนรู้ สนับสนุนปัจจัยทุกอย่างในการบริหารจัดการ ใช้หลักทฤษฎีในการบริหาร โปร่งใสและยึดประโยชน์สูงสุดของส่วนรวม

2.1.3 นโยบายเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน ผู้บริหารสถานศึกษามีนโยบาย สำหรับการจัดการเรียนการสอน เรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้

1) ให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (ร้อยละ 93.26)

2) พัฒนาผู้สอนในด้านการจัดการเรียนการสอน โดยการจัดให้มีการอบรม เชิญวิทยากรมาให้ความรู้ (ร้อยละ 64.04)

3) ให้อิสระกับบุคลากรในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนเพื่อเปิดโอกาส ให้ผู้สอนมีการพัฒนาตนเองในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ (ร้อยละ 61.80)

4) นโยบายอื่นๆ เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ การเน้นคุณธรรม จริยธรรม ความประพฤติ จิตสำนึกที่ดี มีการนิเทศและติดตามผลโดยผู้บริหาร การอนุรักษ์ และ เผยแพร่ศิลปะไทย และการจัดการเรียนการสอนสนองความต้องการของท้องถิ่น และชุมชนอย่างแท้จริง

2.1.4 กิจกรรมเด่นของสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาให้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัด กิจกรรมของสถานศึกษา เรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้

1) กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม (ร้อยละ 46.07)

2) กิจกรรมทางวิชาการ (ร้อยละ 35.95)

3) กิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีและการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม (ร้อยละ 20.22)

4) กิจกรรมเกี่ยวกับการกีฬาและสุขภาพอนามัย (ร้อยละ 15.73)

5) กิจกรรมเกี่ยวกับการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวมและชุมชน (ร้อยละ 15.73)

6) กิจกรรมอื่นๆ ได้แก่ กิจกรรมอบรมผู้เรียนเพื่อการต่อต้านยาเสพติด และโรคเอดส์ กิจกรรมในวันสำคัญ กิจกรรมเกี่ยวกับดนตรีและการแสดงความสามารถของผู้เรียน รวมทั้งกิจกรรมเกี่ยวกับการประดิษฐ์สิ่งต่างๆ ในเชิงสร้างสรรค์และพัฒนาวิชาชีพ

กิจกรรมต่างๆ ที่จัดนี้ เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุขของผู้เรียน ตามความเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา เรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้

1) ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง และพัฒนาการเรียนรู้จากการจัดกิจกรรม นั้น ทำให้สามารถนำประสบการณ์นั้นไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน (ร้อยละ 87.64)

2) ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม (ร้อยละ 66.29)

3) ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษา มีจิตสำนึกที่ดีต่อส่วนรวม (ร้อยละ 32.58)

4) ผลอื่นๆ ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน ได้แก่ ความสุขของผู้เรียน ความกระตือรือร้นในการเรียน การที่ผู้เรียนได้แสดงออกตามความสามารถของตน มีการบริการชุมชน มีความผูกพันต่อสถาบัน และห่างไกลยาเสพติด

2.1.5 ปัญหาอุปสรรคในการบริหารสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาให้ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคของการบริหาร เรียงลำดับจากมากไปน้อยดังนี้

1) ขาดแคลนงบประมาณทำให้สื่อ อุปกรณ์และเทคโนโลยีไม่เพียงพอ (ร้อยละ 37.08)

2) ขาดแคลนอัตรากำลังที่เพียงพอและเหมาะสม (ร้อยละ 29.21)

3) ครู/อาจารย์ ขาดความเข้าใจในการจัดการเรียนการสอนตามนโยบาย ปฏิรูปการศึกษา (ร้อยละ 22.47)

4) ขาดการประสานงานและความร่วมมือระหว่าง ครู-ผู้ปกครอง (ร้อยละ 14.61)

5) ปัญหาอื่นๆ ได้แก่ บุคลากรขาดความรับผิดชอบ สถานที่ไม่เพียงพอ สภาพแวดล้อมไม่ดี ความล้าหลังของระบบการทำงาน และครู/อาจารย์ ขาดคุณธรรม จริยธรรม จากปัญหาดังกล่าว ผู้บริหารให้ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการแก้ปัญหา เรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้

1) ประชุมปรึกษาหารือเพื่อการแก้ปัญหาร่วมกัน (ร้อยละ 23.59)

2) สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างบุคลากร โดยมีการจัดกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน (ร้อยละ 23.59)

3) เอาใจใส่ดูแลผู้เรียนอย่างใกล้ชิด (ร้อยละ 13.48)

4) ฝึกอบรมพัฒนาบุคลากรและมีการติดตามผลสม่ำเสมอ (ร้อยละ 12.36)

5) สร้างขวัญกำลังใจโดยจัดสวัสดิการให้บุคลากรอย่างทั่วถึง (ร้อยละ 5.62)

6) วิธีแก้ปัญหาคืออื่นๆ ได้แก่ การจัดหาทุนการศึกษาให้ผู้เรียน จัดจ้างครูในตำแหน่งที่ขาดแคลน

2.1.6 ความภาคภูมิใจที่มีต่อสถานศึกษา ผู้บริหารให้ข้อมูลเกี่ยวกับความภาคภูมิใจที่มีต่อสถานศึกษา เรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้

1) สถานศึกษาเป็นที่ยอมรับของชุมชนทั้งในด้านความสำเร็จของผู้เรียน ความประพฤติของผู้เรียน ความสมานฉันท์ของบุคลากรและการพัฒนางานของบุคลากร (ร้อยละ 100)

2) สถานศึกษาได้รับรางวัลพระราชทานและรางวัลอื่นๆ จึงมีความพร้อมในทุกๆ ด้าน (ร้อยละ 56.18)

3) สถานศึกษามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของชุมชนอย่างสร้างสรรค์และชุมชนช่วยเหลือสถานศึกษาเป็นอย่างดี (ร้อยละ 34.83)

4) ความภาคภูมิใจอื่นๆ ได้แก่ การดูแลและช่วยเหลือระหว่างรุ่นพี่รุ่นน้อง การพัฒนาสถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอ การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทยของสถานศึกษา

2.2 ความคิดเห็นของครู/อาจารย์ต่อวัฒนธรรมสถานศึกษา

จากการสัมภาษณ์ ครู/อาจารย์ จำนวน 279 คน ได้ข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมสถานศึกษาที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุขของผู้เรียนในประเด็นต่างๆ ต่อไปนี้

2.2.1 รูปแบบการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหาร ครู/อาจารย์มีความคิดเห็นในเรื่องรูปแบบการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา เรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้

1) รูปแบบที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย มีการประชุมปรึกษาหารือเพื่อการวางแผนและหาหลักการปฏิบัติร่วมกัน (ร้อยละ 36.92)

2) รูปแบบประชาธิปไตย (ร้อยละ 20.07)

3) รูปแบบกระจายอำนาจ (ร้อยละ 18.28)

4) รูปแบบที่สนับสนุนการจัดการเรียนการสอนตามนโยบายปฏิรูปการศึกษา (ร้อยละ 15.77)

5) รูปแบบอื่นๆ ได้แก่ การมอบหมายงานตามความสามารถ ผสมผสานรูปแบบตามลักษณะงาน เป็นความร่วมมือกันกับชุมชนและสถาบันอื่น สร้างวิสัยทัศน์กว้างไกลและปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่าง

2.2.2 หลักการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหาร

ครู/อาจารย์มีความคิดเห็นในเรื่องหลักการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหาร เรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้

1) การกระจายอำนาจไปยังหน่วยงานย่อยของสถานศึกษา โดยมีคำสั่งแต่งตั้งชัดเจน (ร้อยละ 53.40)

2) การพัฒนางานทางวิชาการและการพัฒนาบุคลากรสนองนโยบายปฏิรูปการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ร้อยละ 42.29)

3) เปิดโอกาสให้บุคลากรในสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา (ร้อยละ 25.81)

4) มีการบริหารแบบเน้นคุณธรรม จริยธรรม (ร้อยละ 17.20)

5) แบ่งงานตามความรู้ความสามารถของบุคลากร (ร้อยละ 13.98)

6) ยึดระเบียบกฎเกณฑ์ ข้อบังคับ ปรัชญาของสถานศึกษาเป็นกรอบในการบริหาร (ร้อยละ 13.98)

7) หลักการอื่นๆ ได้แก่ การเน้นให้ผู้เรียนมีความสุขกับการเรียน ให้ความสำคัญและสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานให้บุคลากร เน้นความร่วมมือกับชุมชน ติดตามประเมินผลงานอย่างใกล้ชิด

2.2.3 การส่งเสริมสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษา

ครู/อาจารย์ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนของผู้บริหาร เรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้

1) สนับสนุนให้ผู้สอนจัดการเรียนการสอนสนองนโยบายปฏิรูปการศึกษา และการเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ผู้เรียนมีการปฏิบัติจริง และกล้าแสดงออก (ร้อยละ 70.61)

2) สนับสนุนงบประมาณเพื่อการจัดหาสื่อ อุปกรณ์ สร้างศูนย์การเรียนรู้ และห้องประกอบการเรียนการสอนวิชาต่างๆ (ร้อยละ 48.74)

3) พัฒนาผู้สอนเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนด้วยการอบรม สัมมนา และการศึกษาดูงาน (ร้อยละ 35.12)

4) สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้สอนและผู้เรียนทำความดี มีคุณธรรม จริยธรรม (ร้อยละ 11.47)

5) เปิดโอกาสให้ผู้สอนได้จัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ (ร้อยละ 11.11)

6) การส่งเสริมและสนับสนุนในเรื่องอื่นๆ ได้แก่ การนิเทศติดตามผล ส่งเสริมให้ครูทำแผนการสอน จัดบรรยากาศของสถานศึกษาให้เอื้อต่อการเรียนรู้ ส่งเสริมการทำผลงานทางวิชาการของครู/อาจารย์ เน้นความร่วมมือกับชุมชน ท้องถิ่นและสถาบันอื่น

2.2.4 พฤติกรรมการจัดการเรียนการสอนของครู/อาจารย์

ครู/อาจารย์ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนของตน เรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้

1) มีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ใช้กระบวนการกลุ่ม เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เน้นการปฏิบัติจริง มีการจัดกิจกรรมที่หลากหลายและบูรณาการให้ผู้เรียนไปศึกษานอกสถานที่ และทำการประเมินผลผู้เรียนตามสภาพจริง (ร้อยละ 68.46)

2) จัดหาวิทยากรมาอบรมบรรยายให้ความรู้ในเรื่องต่างๆ (ร้อยละ 15.05)

3) แสวงหาเทคโนโลยีใหม่ๆ มาพัฒนาการเรียนการสอน (ร้อยละ 12.90)

2.2.5 ผลจากการจัดการเรียนการสอนที่มีต่อผู้เรียน

ครู/อาจารย์ให้ข้อมูลเกี่ยวกับผลที่ผู้เรียนได้รับจากการจัดการเรียนการสอนของตน เรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้

- 1) ผู้เรียนกล้าแสดงออกและมีความมั่นใจในตนเอง (ร้อยละ 30.11)
- 2) ผู้เรียนมีความใฝ่รู้ ใฝ่เรียน กระตือรือร้นในการเรียนรู้ (ร้อยละ 27.24)
- 3) ผู้เรียนมีความสุข ความพอใจ และไม่เครียดในการเรียน (ร้อยละ 25.48)
- 4) ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักแก้ปัญหาด้วยตนเอง (ร้อยละ 23.65)
- 5) ผู้เรียนมีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี มีน้ำใจ (ร้อยละ

22.94)

- 6) ผู้เรียนมีความเข้าใจบทเรียน พัฒนาการเรียนรู้ มีผลสัมฤทธิ์ดีขึ้น (ร้อยละ

21.50)

- 7) ผู้เรียนมีจิตสำนึกดี มีคุณธรรม จริยธรรม (ร้อยละ 15.77)

- 8) ผลที่มีต่อผู้เรียนอื่นๆ ได้แก่ การมีระเบียบวินัย รักและภูมิใจในสถาบัน

ตระหนักในความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมไทย

2.2.6 กิจกรรมเด่นของสถานศึกษา

ครู/อาจารย์ให้ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมเด่นๆ ที่สถานศึกษาจัดขึ้น เรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้

- 1) กิจกรรมเกี่ยวกับการกีฬา การส่งเสริมสุขภาพอนามัย และนันทนาการ

(ร้อยละ 50.54)

- 2) กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม (ร้อยละ 39.43)

- 3) กิจกรรมทางด้านวิชาการ (ร้อยละ 35.84)

- 4) กิจกรรมสร้างสรรค์และการให้บริการชุมชน (ร้อยละ 28.67)

- 5) กิจกรรมที่จัดในวันสำคัญต่างๆ (ร้อยละ 25.81)

- 6) กิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น

(ร้อยละ 19.35)

- 7) กิจกรรมต่อต้านยาเสพติด และโรคเอดส์ (ร้อยละ 19)

- 8) กิจกรรมส่งเสริมวิชาชีพ (ร้อยละ 14.69)

- 9) กิจกรรมอื่นๆ ได้แก่ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การประหยัดพลังงาน

โครงการตามพระราชดำริ ส่งเสริมประชาธิปไตย ส่งเสริมความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

กิจกรรมดังกล่าวเอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุข ของผู้เรียน ดังนี้

- 1) ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และมีจิตสำนึกที่ดี (ร้อยละ 44.80)
 - 2) ผู้เรียนมีการพัฒนาจากการจัดกิจกรรมและนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน และพัฒนาการเรียนรู้ของตนเอง มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น (ร้อยละ 44.44)
 - 3) ผู้เรียนมีความสามัคคีและร่วมมือกัน (ร้อยละ 18.28)
 - 4) ผู้เรียนกล้าแสดงออก มั่นใจในตนเอง และมีความเป็นผู้นำ (ร้อยละ 17.92)
 - 5) ผู้เรียนมีความสุขในการเรียน (ร้อยละ 17.92)
 - 6) ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษาด้วยตนเอง (ร้อยละ 17.56)
 - 7) ผู้เรียนเห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น (ร้อยละ 14.69)
 - 8) ผลที่เกิดกับผู้เรียนด้านอื่นๆ ได้แก่ ความเป็นประชาธิปไตย ห่วงไกลยาเสพติดและอบายมุข ประสบความสำเร็จทางวิชาการ ได้รับรางวัล รักการอ่าน ใฝ่รู้ใฝ่เรียน
- 2.2.7 ความภาคภูมิใจของครู/อาจารย์ที่มีต่อสถานศึกษา**
- ครู/อาจารย์ให้ข้อมูลเกี่ยวกับความภูมิใจที่ตนเองมีต่อสถานศึกษา เรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้
- 1) ความสามัคคีและความร่วมมือกันทำงานเป็นอย่างดีของบุคลากรในสถานศึกษา (ร้อยละ 47.31)
 - 2) สถานศึกษามีการพัฒนาผู้เรียนทั้งทางด้านวิชาการ และความประพฤติ อันดีงาม (ร้อยละ 31.90)
 - 3) ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ (ร้อยละ 25.09)
 - 4) สถานศึกษาได้รับการยอมรับจากชุมชน สังคม และมีชื่อเสียง (ร้อยละ 22.22)
 - 5) การพัฒนาตนเองของบุคลากรในสถานศึกษา (ร้อยละ 17.56)
 - 6) สภาพแวดล้อม ภูมิทัศน์ และบรรยากาศที่ร่มรื่น สะอาดสวยงามของสถานศึกษา ทำให้มีบรรยากาศเอื้อต่อการเรียนการสอน (ร้อยละ 17.56)
 - 7) การดูแลให้ความช่วยเหลือ เอื้ออาทรกันระหว่างรุ่นพี่ รุ่นน้อง (ร้อยละ 11.83)
 - 8) สถานศึกษาได้รับรางวัลพระราชทานและรางวัลอื่นๆ (ร้อยละ 10.75)
 - 9) ความภาคภูมิใจอื่นๆ ได้แก่ ความช่วยเหลือและความร่วมมือของชุมชน

ที่มีต่อสถานศึกษา การที่ผู้บริหารให้ความสำคัญต่อบุคลากร ผู้บริหารสถานศึกษามีวิสัยทัศน์ และสถานศึกษามีความพร้อมในทุกๆ ด้าน โดยเฉพาะสื่ออุปกรณ์และนวัตกรรมการเรียน การสอน ต่างๆ

2.3 ความคิดเห็นของนักเรียน/นักศึกษาต่อวัฒนธรรมสถานศึกษา

จากการสัมภาษณ์ผู้เรียน จำนวน 248 คน ได้ข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมสถานศึกษา ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุขของผู้เรียนในประเด็นต่างๆ ดังนี้

2.3.1 แรงบันดาลใจที่ทำให้ผู้เรียนเลือกสถานศึกษาแห่งนี้ ผู้เรียนให้ความเห็น เรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้

1) เป็นสถานศึกษาที่อยู่ใกล้บ้าน เดินทางมาเรียนได้โดยสะดวก (ร้อยละ 39.92)

2) เป็นสถานศึกษาที่มีศักยภาพในการจัดการเรียนการสอน เป็นที่ยอมรับ ของชุมชน มีความพร้อมในการจัดการเรียนการสอน (ร้อยละ 37.10)

3) เป็นสถานศึกษาที่ให้ความรู้ตรงตามความต้องการของผู้เรียน ได้แก่ ดนตรี นาฏศิลป์ กีฬา ฯลฯ เนื่องจากเป็นสถานศึกษาที่จัดการเรียนการสอนเฉพาะสาขาวิชา (ร้อยละ 8.47)

4) ผู้ปกครองเป็นศิษย์เก่า (ร้อยละ 2.02)

2.3.2 พฤติกรรมการจัดการเรียนการสอนของครู/อาจารย์ ผู้เรียนให้ความเห็น เรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้

1) ผู้สอนจัดการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สอนให้รู้จักคิด รับฟังและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น จัดให้ผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง การค้นคว้า หาคำตอบด้วยตนเอง และการสอนให้ทำงานเป็นทีม (ร้อยละ 81.45)

2) ผู้สอนมีความตั้งใจในการสอน ให้ความเอาใจใส่ผู้เรียน ให้คำปรึกษา และคำแนะนำผู้เรียน (ร้อยละ 41.53)

3) ผู้สอนจัดให้มีการใช้สื่ออย่างเหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอน (ร้อยละ 14.52)

4) ผู้สอนมีความเป็นกันเองในการจัดการเรียนการสอน (ร้อยละ 12.90)

5) สำหรับพฤติกรรมอื่นๆ ของผู้สอน ได้แก่ การพูดจาไพเราะ สอนสนุกสนาน

2.3.3 พฤติกรรมการบริหารจัดการของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้เรียนให้ความเห็น ต่อการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา เรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้

- 1) ผู้บริหารให้ความเอาใจใส่ดูแลสถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอด้วยความรับผิดชอบ และมีการบริหารงานอย่างเป็นระบบ (ร้อยละ 32.66)
- 2) ผู้บริหารสนับสนุนให้มีการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน มีการส่งเสริมทางวิชาการ (ร้อยละ 18.95)
- 3) ผู้บริหารส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อการพัฒนา เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงออก และมีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษา (18.15)
- 4) ผู้บริหารรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน (ร้อยละ 8.87)
- 5) ผู้บริหารส่งเสริมให้มีการพัฒนาสิ่งแวดล้อมของสถานศึกษา และให้ความสำคัญกับการรักษาความสะอาด (ร้อยละ 8.47)
- 6) พฤติกรรมอื่นๆ ของผู้บริหาร ได้แก่ การส่งเสริมกีฬา ระเบียบวินัย การที่ผู้บริหารมีส่วนร่วมลงมือปฏิบัติ การวางแผนกำหนดนโยบาย และมีการกระจายอำนาจ

2.3.4 การจัดกิจกรรมเด่นๆ ของสถานศึกษา ผู้เรียนให้ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมเด่นๆ ที่สถานศึกษาจัด เรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้

- 1) กิจกรรมการกีฬา และนิทรรศการ (ร้อยละ 70.56)
- 2) กิจกรรมในวันสำคัญต่างๆ รวมทั้งประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น (ร้อยละ 64.59)
- 3) กิจกรรมทางวิชาการ (ร้อยละ 30.24)
- 4) กิจกรรมต่อต้านยาเสพติด (ร้อยละ 18.95)
- 5) กิจกรรมอื่นๆ ได้แก่ การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ส่งเสริมประชาธิปไตย กิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์

การจัดกิจกรรมต่างๆ ดังกล่าวเอื้อต่อผู้เรียนทั้งทางด้านการเรียนรู้ ความดี และความสุขของผู้เรียน ดังนี้

- 1) ผู้เรียนมีพัฒนาการในการเรียนรู้ที่มีผลจากการจัดกิจกรรม (ร้อยละ 26.21)
- 2) ผู้เรียนมีความสามัคคีและมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันจากการร่วมกันจัดกิจกรรม และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษาของตนเอง (ร้อยละ 22.98)
- 3) ผู้เรียนมีสำนึกที่ดีต่อส่วนรวม (ร้อยละ 16.93)

2.3.5 ความภาคภูมิใจที่ผู้เรียนมีต่อสถานศึกษา ผู้เรียนมีความเห็นเกี่ยวกับความภาคภูมิใจต่อสถานศึกษา เรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้

- 1) ผู้สอนให้ความเอาใจใส่ มีเมตตาและมีสัมพันธภาพอันดีต่อผู้เรียน มีการจัดการเรียนการสอน (ร้อยละ 34.68)

- 2) สถานศึกษามีสภาพแวดล้อม ภูมิทัศน์ บรรยากาศที่ดี ร่มรื่น สวยงาม (ร้อยละ 27.42)
- 3) สถานศึกษามีชื่อเสียง ได้รับการยอมรับจากชุมชนและสังคม (ร้อยละ 24.60)
- 4) สถานศึกษาได้รับรางวัลพระราชทานและรางวัลอื่นๆ ผู้สอนได้รับรางวัลจากการจัดการเรียนการสอน และผู้เรียนได้รับรางวัลจากการแข่งขัน (ร้อยละ 20.56)
- 5) สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมที่หลากหลายให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษา (ร้อยละ 18.55)
- 6) สถานศึกษามีความพร้อมด้านสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอนที่ทันสมัย (ร้อยละ 14.92)
- 7) ความภาคภูมิใจอื่นๆ ได้แก่ การที่สถานศึกษามีผู้บริหารดี ผู้เรียนมีความประพฤติดีงาม แต่งกายสุภาพเรียบร้อย ครู/อาจารย์ มีบุคลิกดีน่าเชื่อถือ มีการเอาใจใส่ดูแลระหว่างรุ่นพี่รุ่นน้อง สถานศึกษามีส่วนร่วมจัดกิจกรรมของชุมชน และการพัฒนาสร้างสรรค์สังคม

2.4 ความคิดเห็นของผู้ปกครอง/กรรมการสถานศึกษาต่อวัฒนธรรมสถานศึกษา

จากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษาจำนวน 269 คน ได้ข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมสถานศึกษาที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุขของผู้เรียนในประเด็นต่างๆ ดังนี้

2.4.1 การมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษา ผู้ให้ข้อมูลระบุการมีส่วนร่วมในเรื่องต่างๆ เรียงจากมากไปน้อย ดังนี้

- 1) เข้าร่วมประชุมวางแผนพัฒนาสถานศึกษา การให้คำปรึกษาในรูปกรรมการและเสนอความคิดเห็น (ร้อยละ 57.62)
- 2) เข้าร่วมประชุมเพื่อรับทราบนโยบายและเรื่องราวต่างๆ ของสถานศึกษา (ร้อยละ 32.34)
- 3) เข้าร่วมกิจกรรมที่สถานศึกษาเชิญมา (ร้อยละ 29.37)
- 4) การมีส่วนร่วมอื่นๆ ได้แก่ ช่วยหาทุนในการพัฒนาสถานศึกษา มีส่วนร่วมในการช่วยดูแลผู้เรียน ให้การสนับสนุนในด้านการเรียนของผู้เรียน และให้การสนับสนุนกิจกรรมร่วมกับชุมชน
- 5) มีผู้ให้ข้อมูลว่าไม่มีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา (ร้อยละ 10.78)

2.4.2 การให้การสนับสนุนร่วมมือในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ เรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้

- 1) บริจาคเงินเพื่อสนับสนุนหรือจัดหาอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กับสถานศึกษา (ร้อยละ 24.16)
- 2) ช่วยแก้ปัญหาเรื่องความประพฤติผู้เรียน (ร้อยละ 13.01)
- 3) สนับสนุนการจัดกิจกรรมของสถานศึกษา (ร้อยละ 11.52)
- 4) การให้การสนับสนุนอื่น ได้แก่ การเข้าร่วมประชุม ร่วมแสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน ให้ทุนการศึกษา ใช้ความรู้ความสามารถของตนให้เป็นประโยชน์ กับผู้เรียน ส่งเสริมให้บุตรหลานเข้าร่วมกิจกรรม และช่วยจัดหาครู-อาจารย์มาสอนเสริมให้ผู้เรียน

2.4.3 ความภาคภูมิใจที่มีต่อสถานศึกษา ผู้ปกครอง/กรรมการสถานศึกษามีความภาคภูมิใจต่อสถานศึกษา เรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้

- 1) สถานศึกษาได้รับรางวัลพระราชทานและรางวัลต่าง ๆ (ร้อยละ 22.68)
- 2) สถานศึกษามีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับของชุมชน (ร้อยละ 20.82)
- 3) สถานศึกษามีความพร้อมทุก ๆ ด้านและมีศักยภาพทางการศึกษา (ร้อยละ 16.36)
- 4) ผู้เรียนมีความประพฤติดีงาม (ร้อยละ 12.27)
- 5) ผู้สอนให้ความเอาใจใส่ผู้เรียนเป็นอย่างดี (ร้อยละ 11.52)
- 6) สถานศึกษามีสภาพแวดล้อมดี และมีการพัฒนาอยู่เสมอ (ร้อยละ 10.04)
- 7) ความภาคภูมิใจอื่น ๆ ได้แก่ เป็นสถานศึกษาที่พัฒนาสร้างสรรค์สังคม ผู้เรียนประสบความสำเร็จ และสถานศึกษามีการส่งเสริมในเรื่องคุณธรรม

2.4.4 เหตุผลที่ผู้ปกครองเลือกสถานศึกษาแห่งนี้สำหรับบุตร-หลาน ผู้ปกครองให้เหตุผล เรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้

- 1) ใกล้บ้าน ติดต่อง่ายและสะดวกในการเดินทาง (ร้อยละ 42.75)
- 2) เป็นสถานศึกษาที่มีคุณภาพทั้งผู้บริหารและผู้สอนจัดการเรียนการสอน เป็นอย่างดี (ร้อยละ 25.27)
- 3) เป็นสถานศึกษาที่มีชื่อเสียง มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับ (ร้อยละ 23.05)
- 4) เป็นสถานศึกษาที่ให้การดูแลบุตรหลานเป็นอย่างดี (ร้อยละ 16.73)
- 5) ค่าใช้จ่ายไม่สูงเกินกำลัง (ร้อยละ 14.87)
- 6) เหตุผลอื่น ๆ ได้แก่ การเป็นสถานศึกษาที่มีอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย ผู้ปกครองเป็นศิษย์เก่า และเป็นสถานศึกษาที่ส่งเสริมศักยภาพผู้เรียนตรงตามความต้องการของบุตรหลาน

ตอนที่ 3 สภาพแวดล้อมของสถานศึกษา

3.1 ความคิดเห็นของผู้ช่วยผู้บริหารต่อสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รวบรวมด้วยแบบสอบถามจากผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 281 คน ได้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุขของผู้เรียน ดังต่อไปนี้

ผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษามีความเห็นว่ โดยภาพรวมสถานศึกษาจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุขของผู้เรียนในระดับมาก ($\bar{X} = 2.98$) โดยร้อยละ 15.7 เห็นว่าเอื้อมากที่สุด ร้อยละ 68.3 เห็นว่าเอื้อมาก และร้อยละ 14.6 เห็นว่าเอื้อน้อย ร้อยละ 0.7 เห็นว่าเอื้อน้อยที่สุด และไม่เอื้อเลย

เมื่อพิจารณาในรายละเอียดแต่ละข้อคำถาม พบว่า ผู้ช่วยผู้บริหารมีความเห็นว่ สถานศึกษาจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุขของผู้เรียนในระดับมาก ทุกข้อคำถาม ($\bar{X} = 2.62$ ถึง 3.23) เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 5 อันดับแรก คือ

1) การปลูกต้นไม้ให้ความร่มรื่นในบริเวณสถานศึกษา เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุขของผู้เรียนในระดับมาก ($\bar{X} = 3.23$) โดยส่วนใหญ่เห็นว่เอื้อมาก (ร้อยละ 44.1) รองลงมาคือ เอื้อมากที่สุด (ร้อยละ 41.3)

2) การจัดบริเวณสถานศึกษา เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุขของผู้เรียนในระดับมาก ($\bar{X} = 3.20$) โดยส่วนใหญ่เห็นว่เอื้อมาก (ร้อยละ 49.5) รองลงมาคือ เอื้อมากที่สุด (ร้อยละ 38.4)

3) แสงสว่างภายในห้องเรียน เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุขของผู้เรียนในระดับมาก ($\bar{X} = 3.19$) โดยส่วนใหญ่เห็นว่เอื้อมาก (ร้อยละ 52.3) รองลงมาคือ เอื้อมากที่สุด (ร้อยละ 34.9)

4) ความรู้ ความสามารถ และบทบาทหน้าที่ของบุคลากร เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุขของผู้เรียนในระดับมาก ($\bar{X} = 3.18$) โดยส่วนใหญ่เห็นว่เอื้อมาก (ร้อยละ 59.1) รองลงมาคือ เอื้อมากที่สุด (ร้อยละ 30.6)

5) การถ่ายเทอากาศภายในห้องเรียน เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุขของผู้เรียนในระดับมาก ($\bar{X} = 3.16$) โดยส่วนใหญ่เห็นว่เอื้อมาก (ร้อยละ 55.5) รองลงมาคือ เอื้อมากที่สุด (ร้อยละ 31.7)

3.2 ความคิดเห็นของครู/อาจารย์ต่อสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บรวบรวมด้วยแบบสอบถามจากครู-อาจารย์ จำนวน 1,672 คน ได้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุขของผู้เรียน ดังต่อไปนี้

ครู/อาจารย์มีความเห็นว่า โดยภาพรวมสถานศึกษาจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุขของผู้เรียนในระดับมาก ($\bar{X} = 2.80$) โดยร้อยละ 19 เห็นว่าเอื้อมากที่สุด ร้อยละ 58 เห็นว่าเอื้อมาก ร้อยละ 21.4 เห็นว่าเอื้อน้อย ร้อยละ 1.4 เห็นว่าเอื้อน้อยที่สุด และร้อยละ 0.2 เห็นว่าไม่เอื้อเลย

เมื่อพิจารณาในรายละเอียดแต่ละข้อคำถาม พบว่า ครู/อาจารย์มีความเห็นว่า ลักษณะสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาเกือบทุกข้อเอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุขของผู้เรียนในระดับมาก ($\bar{X} = 2.50$ ถึง 3.11) มีเพียงการระบายและกำจัดน้ำทิ้งเท่านั้นที่ครู/อาจารย์มีความเห็นว่า เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุขของผู้เรียนในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.46$) เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 5 อันดับแรก คือ

1) ความรู้ ความสามารถ และบทบาทหน้าที่ของบุคลากร เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุขของผู้เรียนในระดับมาก ($\bar{X} = 3.11$) โดยส่วนใหญ่เห็นว่าเอื้อมาก (ร้อยละ 63.9) รองลงมาคือ เอื้อมากที่สุด (ร้อยละ 24.2)

2) การแต่งกายของบุคลากร เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุขของผู้เรียนในระดับมาก ($\bar{X} = 3.08$) โดยส่วนใหญ่เห็นว่าเอื้อมาก (ร้อยละ 63.8) รองลงมาคือ เอื้อมากที่สุด (ร้อยละ 22.8)

3) การปลูกต้นไม้ให้ความร่มรื่นในบริเวณสถานศึกษา เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุขของผู้เรียนในระดับมาก ($\bar{X} = 3.05$) โดยส่วนใหญ่เห็นว่าเอื้อมาก (ร้อยละ 44.9) รองลงมาคือ เอื้อมากที่สุด (ร้อยละ 32.8)

4) แสงสว่างภายในห้องเรียน เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุขของผู้เรียนในระดับมาก ($\bar{X} = 3.04$) โดยส่วนใหญ่เห็นว่าเอื้อมากที่สุด (ร้อยละ 55.8) รองลงมาคือเอื้อมาก (ร้อยละ 25.7)

5) การจัดบริเวณสถานศึกษา และการจัดสวนและปลูกไม้ดอกไม้ประดับในบริเวณสถานศึกษา เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุขของผู้เรียนในระดับมาก ($\bar{X} = 3.01$ เท่ากัน) สำหรับการจัดบริเวณสถานศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่าเอื้อมาก (ร้อยละ 51.9) รองลงมาคือ เอื้อมากที่สุด (ร้อยละ 26.7) ส่วนการจัดสวนและปลูกไม้ดอกไม้ประดับในบริเวณสถานศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่าเอื้อมาก (ร้อยละ 45.9) รองลงมาคือ เอื้อมากที่สุด (ร้อยละ 30.1)

3.3 ความคิดเห็นของนักเรียน/นักศึกษาต่อสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่เกิดขึ้นรวบรวมด้วยแบบสอบถามจากผู้เรียน จำนวน 1,964 คน ได้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมสถานศึกษาที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุขของผู้เรียน ดังต่อไปนี้

ผู้เรียนมีความเห็นว่า โดยภาพรวมสถานศึกษาจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุขของผู้เรียนในระดับมาก ($\bar{X} = 2.80$) โดยร้อยละ 20 เห็นว่าเอื้อมากที่สุด ร้อยละ 51.6 เห็นว่าเอื้อมาก ร้อยละ 24.2 เห็นว่าเอื้อน้อย ร้อยละ 3 เห็นว่าเอื้อน้อยที่สุด และร้อยละ 1.2 เห็นว่าไม่เอื้อเลย

เมื่อพิจารณาในรายละเอียดแต่ละข้อคำถาม พบว่า ผู้เรียนมีความเห็นว่า สถานศึกษาจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุขของผู้เรียนในระดับมาก ($\bar{X} = 2.53 - 3.29$) มีเพียงห้องน้ำ ห้องส้วม เสียงภายนอกห้องเรียน สถานที่ศึกษาและฝึกปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา การป้องกันมลภาวะด้านควันพิษ กลิ่น ฝุ่นละออง ความร้อน และแสงสะท้อน การระบายน้ำและกำจัดน้ำทิ้ง เสียงภายในห้องเรียน และระบบการกำจัดขยะเท่านั้นที่ผู้เรียนมีความเห็นว่าเอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุขของผู้เรียนในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.25, 2.40, 2.43, 2.43, 2.44, 2.49$ และ 2.49 ตามลำดับ) โดยลักษณะสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาที่ผู้เรียนมีความเห็นว่า เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุขของผู้เรียน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 5 อันดับแรก คือ

1) ความรู้ความสามารถของครู/อาจารย์ เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุขของผู้เรียนในระดับมาก ($\bar{X} = 3.29$) โดยส่วนใหญ่เห็นว่าเอื้อมาก (ร้อยละ 45.2) รองลงมาคือ เอื้อมากที่สุด (ร้อยละ 43.1)

2) การแต่งกายของครู/อาจารย์ เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุขของผู้เรียนในระดับมาก ($\bar{X} = 3.16$) โดยส่วนใหญ่เห็นว่าเอื้อมาก (ร้อยละ 49.5) รองลงมาคือ เอื้อมากที่สุด (ร้อยละ 35.3)

3) แสงสว่างภายในห้องเรียน เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุขของผู้เรียนในระดับมาก ($\bar{X} = 3.13$) โดยส่วนใหญ่เห็นว่าเอื้อมาก (ร้อยละ 48.5) รองลงมาคือ เอื้อมากที่สุด (ร้อยละ 34)

4) การปลูกต้นไม้ให้ความร่มรื่นในบริเวณสถานศึกษา เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุขของผู้เรียนในระดับมาก ($\bar{X} = 3.07$) โดยส่วนใหญ่เห็นว่าเอื้อมากที่สุด (ร้อยละ 40.6) รองลงมาคือ เอื้อมาก (ร้อยละ 35.3)

5) วิธีจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู/อาจารย์ เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุของผู้เรียนในระดับมาก ($\bar{X} = 3.05$) โดยส่วนใหญ่เห็นว่าเอื้อมาก (ร้อยละ 50.1) รองลงมาคือ เอื้อมากที่สุด (ร้อยละ 29.2)

3.4 ความคิดเห็นของผู้ปกครอง/กรรมการสถานศึกษาต่อสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บรวบรวมด้วยแบบสอบถามจากผู้ปกครอง/กรรมการสถานศึกษา จำนวน 1,291 คน ได้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุของผู้เรียน ดังต่อไปนี้

ผู้ปกครอง/กรรมการสถานศึกษามีความเห็นว่ โดยภาพรวมสถานศึกษาจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุของผู้เรียนในระดับมาก ($\bar{X} = 2.94$) โดยร้อยละ 13.1 เห็นว่เอื้อมากที่สุด ร้อยละ 66.4 เห็นว่เอื้อมาก ร้อยละ 16.5 เห็นว่เอื้อน้อย ร้อยละ 3.2 เห็นว่เอื้อน้อยที่สุด และร้อยละ 0.8 เห็นว่ไม่เอื้อเลย

เมื่อพิจารณาในรายละเอียดแต่ละข้อคำถาม พบว่ ผู้ปกครอง/กรรมการสถานศึกษามีความเห็นว่ ลักษณะสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาทุกข้อเอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุของผู้เรียนในระดับมาก ($\bar{X} = 2.56 - 3.14$) เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 5 อันดับแรก คือ

1) ความรู้ ความสามารถ และบทบาทหน้าที่ของบุคลากร เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุของผู้เรียนในระดับมาก ($\bar{X} = 3.14$) โดยส่วนใหญ่เห็นว่เอื้อมาก (ร้อยละ 60.6) รองลงมาคือ เอื้อมากที่สุด (ร้อยละ 27.9)

2) การปลูกต้นไม้ให้ร่มร่นในบริเวณสถานศึกษา เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุของผู้เรียนในระดับเอื้อมาก ($\bar{X} = 3.13$) โดยส่วนใหญ่เห็นว่เอื้อมากที่สุด (ร้อยละ 40.9) รองลงมาคือ เอื้อมาก (ร้อยละ 38.6)

3) บุคลิกและการแต่งกายของบุคลากร เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุของผู้เรียนในระดับมาก ($\bar{X} = 3.13$) โดยส่วนใหญ่เห็นว่เอื้อมาก (ร้อยละ 55.2) รองลงมาคือ เอื้อมากที่สุด (ร้อยละ 29.9)

4) อาคารเรียน อาคารประกอบ เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุของผู้เรียนในระดับมาก ($\bar{X} = 3.11$) โดยส่วนใหญ่เห็นว่เอื้อมาก (ร้อยละ 58.7) รองลงมาคือเอื้อมากที่สุด (ร้อยละ 26.9)

5) การจัดบริเวณสถานศึกษา เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุของผู้เรียนในระดับมาก ($\bar{X} = 3.11$) โดยส่วนใหญ่เห็นว่เอื้อมาก (ร้อยละ 55.6) รองลงมาคือ เอื้อมากที่สุด (ร้อยละ 28.7)

ตอนที่ 4 การปลูกฝังค่านิยมของสถานศึกษา

4.1 ความคิดเห็นของผู้บริหารต่อการปลูกฝังค่านิยมของสถานศึกษา

จากการวิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 89 คน เกี่ยวกับค่านิยมที่สถานศึกษาปลูกฝังแก่ผู้สอนและผู้เรียน วิธีการปลูกฝัง และผลที่เกิดขึ้น สรุปได้ดังนี้

4.1.1 การปลูกฝังค่านิยมแก่ครู/อาจารย์

ค่านิยมที่สถานศึกษาปลูกฝังแก่ครู/อาจารย์ 5 อันดับแรก คือ

- 1) การทำงานเป็นหมู่คณะ ร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (ร้อยละ 43.82)
- 2) คุณธรรม จริยธรรม ละเว้นอบายมุข เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ (ร้อยละ 39.32)
- 3) ความรับผิดชอบ/มีน้ำใจและเอื้ออาทรต่อเพื่อนครูและศิษย์ เสียสละรักและเมตตาศิษย์ (ร้อยละ 34.83)
- 4) การปฏิบัติตามกฎระเบียบของสถานศึกษา เช่น แต่งกายสุภาพเรียบร้อย (ร้อยละ 29.21)
- 5) คารวะธรรมเคารพผู้อาวุโส/สอนศิษย์ให้มีความรู้ความสามารถให้คิดเอง และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (ร้อยละ 20.22)

วิธีการปลูกฝังค่านิยมแก่ครู/อาจารย์ของสถานศึกษา 5 วิธีแรก คือ

- 1) กำหนดค่านิยมของสถานศึกษา ประชุมชี้แจงให้ครู/อาจารย์ทราบเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ และมีการติดตามผล (ร้อยละ 51.68)
- 2) มอบหมายให้ดูแลการจัดกิจกรรมตามโครงการต่างๆ แผนปฏิบัติการประจำปี และกิจกรรมสัมพันธ์ (ร้อยละ 31.46)
- 3) ผู้บริหารเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ครู/อาจารย์ ครู/อาจารย์เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ (ร้อยละ 16.85)
- 4) ยกย่องเชิดชูเกียรติครู/อาจารย์ ที่มีความประพฤติดี รับผิดชอบการสอน และมีความเป็นครู (ร้อยละ 12.36)
- 5) ส่งเสริมให้ครู/อาจารย์ศึกษาต่อ อบรม เพื่อความก้าวหน้าทางวิชาชีพ (ร้อยละ 11.23)

ผลที่เกิดขึ้นจากการปลูกฝังค่านิยมแก่ครู/อาจารย์ 5 อันดับแรก คือ

- 1) ครู/อาจารย์ ได้รับการยอมรับ ยกย่อง และเชิดชูเกียรติ ด้านการจัดการเรียนการสอนดี ทำให้ผู้เรียนมีผลการเรียนรู้สูงขึ้นและอยากมาโรงเรียน (ร้อยละ 57.30)

- 2) ครู/อาจารย์ ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามค่านิยมของสถานศึกษาเป็น
อย่างดี เป็นที่น่าพอใจ ทำให้งานมีประสิทธิภาพ (ร้อยละ 32.58)
- 3) มีคุณธรรม จริยธรรม และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ (ร้อยละ 25.84)
- 4) ผู้สอนและผู้เรียนรักและภูมิใจสถาบันการศึกษามากขึ้น มีบรรยากาศการอยู่
ร่วมกันดี และมีความสุข (ร้อยละ 15.73)
- 5) มีความรับผิดชอบมากขึ้น (ร้อยละ 7.86)

4.1.2 การปลูกฝังค่านิยมแก่นักเรียน/นักศึกษา

ค่านิยมที่สถานศึกษาปลูกฝังแก่ผู้เรียน 5 อันดับแรก คือ

- 1) เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม (ร้อยละ 43.82)
- 2) มีระเบียบวินัย เช่น แต่งกายสุภาพเรียบร้อย (ร้อยละ 41.57)
- 3) ใฝ่รู้ใฝ่เรียนอยู่เสมอ เพื่อพัฒนาการเรียน และการกีฬา (ร้อยละ 26.97)
- 4) มีความรับผิดชอบ (ร้อยละ 22.47)
- 5) มีความสามัคคี ทำงานเป็นหมู่คณะ (ร้อยละ 20.22)

วิธีการปลูกฝังค่านิยมแก่ผู้เรียน 5 วิธีแรก คือ

- 1) ฝึกผู้เรียนให้ปฏิบัติตามค่านิยมของสถานศึกษา โดยผ่านการจัดกิจกรรม
ตามโครงการต่างๆ ติดตาม รายงานผล และประชาสัมพันธ์ (ร้อยละ 82.02)
- 2) อบรมบ่มนิสัยผู้เรียนเป็นประจำที่หน้าเสาธง นิมนต์พระมาเทศน์ที่สถานศึกษา
และไปพัฒนาจิตที่วัด (ร้อยละ 38.20)
- 3) ให้ครู/อาจารย์ ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมแก่ผู้เรียน โดยสอดแทรกในการเรียน
การสอน และยกย่องผู้ที่มีความประพฤติดี (ร้อยละ 17.98)
- 4) ให้ผู้เรียนปฏิบัติตามกฎระเบียบของสถานศึกษาอย่างเคร่งครัด (ร้อยละ 13.48)
- 5) ผู้บริหาร ครู/อาจารย์ รุ่นพี่ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์/รุ่นน้อง
และบุคคลทั่วไป (ร้อยละ 8.99)

ผลที่เกิดขึ้นจากการปลูกฝังค่านิยมแก่ผู้เรียน 5 อันดับแรก คือ

- 1) มีคุณธรรม จริยธรรม พฤติกรรมที่พึงประสงค์สูงขึ้น (ร้อยละ 52.80)
- 2) มีระเบียบวินัย/สถานศึกษาและผู้เรียนได้รับรางวัล ยกย่องและยอมรับจาก
หน่วยงานและชุมชนในด้านต่างๆ (ร้อยละ 24.72)
- 3) มีความสามัคคี ร่วมมือกันในการทำกิจกรรม (ร้อยละ 21.35)
- 4) มีความรับผิดชอบมากขึ้น (ร้อยละ 14.61)
- 5) รักและภูมิใจสถานศึกษาของตน (ร้อยละ 11.23)

4.2 ความคิดเห็นของครู/อาจารย์ ต่อการปลูกฝังค่านิยมของสถานศึกษา

จากการวิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์ครู/อาจารย์ จำนวน 279 คน เกี่ยวกับค่านิยมที่สถานศึกษาปลูกฝังแก่ผู้สอนและผู้เรียน วิธีการปลูกฝัง และผลที่เกิดขึ้น สรุปได้ดังนี้

4.2.1 การปลูกฝังค่านิยมแก่ครู/อาจารย์

ค่านิยมที่สถานศึกษาปลูกฝังแก่ครู/อาจารย์ 5 อันดับแรก คือ

- 1) ความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา (ร้อยละ 35.48)
- 2) การพัฒนาการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษา/มีคุณธรรม จริยธรรม เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ (ร้อยละ 30.46)
- 3) ความรัก ความเมตตา เสียสละ และเอาใจใส่ต่อศิษย์ (ร้อยละ 26.16)
- 4) สัมมาคารวะ มรรยาทดี พุดจาไพเราะ (ร้อยละ 22.53)
- 5) ความสามัคคี ให้ความร่วมมือในการทำงานเป็นหมู่คณะ (ร้อยละ 20.43)

วิธีการปลูกฝังค่านิยมแก่ครู/อาจารย์ของสถานศึกษา 5 วิธีแรก คือ

- 1) ประชุมชี้แจงนโยบายเกี่ยวกับค่านิยมของสถานศึกษา เพื่อให้ครู/อาจารย์นำไปปฏิบัติ และมีการติดตามผล (ร้อยละ 50.54)
- 2) พัฒนาศักยภาพของครู/อาจารย์โดยส่งไปอบรม ประชุม และดูงานนอกสถานที่ (ร้อยละ 47.67)
- 3) มอบหมายให้ดูแลการจัดกิจกรรมตามโครงการต่างๆ โดยเน้นการทำงานร่วมกัน (ร้อยละ 21.86)
- 4) ผู้บริหารปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี (ร้อยละ 21.14)
- 5) สร้างแรงจูงใจและให้สวัสดิการแก่ครู/อาจารย์ในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ (ร้อยละ 7.53)

ผลที่เกิดจากการปลูกฝังค่านิยมแก่ครู/อาจารย์ 5 อันดับแรก คือ

- 1) ครู/อาจารย์ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ (ร้อยละ 36.92)
- 2) มีคุณธรรม จริยธรรม พฤติกรรมที่พึงประสงค์ เป็นแบบอย่างที่ดี (ร้อยละ 25.45)
- 3) มีความสามัคคี ให้ความร่วมมือดีในการทำงานเป็นหมู่คณะ (ร้อยละ 25.09)
- 4) สถานศึกษาได้รับการยอมรับจากชุมชน มีชื่อเสียงด้านครูมีจรรยาบรรณ อุทิศเวลาเพื่อการเรียนการสอน อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย และสิ่งแวดล้อมน่าอยู่ (ร้อยละ 20.43)
- 5) มีระเบียบวินัย (ร้อยละ 9.68)

4.2.2 การปลูกฝังค่านิยมแก่นักเรียน/นักศึกษา

ค่านิยมที่สถานศึกษาปลูกฝังแก่ผู้เรียน 5 อันดับแรก คือ

- 1) ความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา (ร้อยละ 40.86)
- 2) ระเบียบวินัย (ร้อยละ 30.82)
- 3) คุณธรรม จริยธรรม พฤติกรรมที่ดี (ร้อยละ 25.80)
- 4) ใฝ่รู้ใฝ่เรียน เก่งวิชาการ (ร้อยละ 25.09)
- 5) มีสัมมาคารวะ มารยาทดี พุดจาไพเราะ (ร้อยละ 19)

วิธีการปลูกฝังค่านิยมแก่ผู้เรียน มีเพียง 4 วิธี คือ

- 1) ให้ผู้เรียนเรียนรู้ค่านิยมที่พึงประสงค์โดยการฝึกปฏิบัติจริงและร่วมกันรับผิดชอบกิจกรรมตามโครงการต่างๆ (ร้อยละ 64.16)
- 2) ให้ครู/อาจารย์ สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ทั้งในและนอกห้องเรียน รวมทั้งเชิญวิทยากรมาให้การอบรม (ร้อยละ 45.87)
- 3) ติดตามประเมินผลและยกย่องให้รางวัลผู้ที่ประพฤติดี เรียนเก่ง (ร้อยละ 38.35)
- 4) ผู้บริหารและครูเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ (ร้อยละ 8.96)

ผลที่เกิดขึ้นจากการปลูกฝังค่านิยมแก่ผู้เรียน 5 อันดับแรก คือ

- 1) ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม พฤติกรรมที่พึงประสงค์ (ร้อยละ 48.02)
- 2) มีระเบียบวินัย (ร้อยละ 22.58)
- 3) มีความรับผิดชอบ (ร้อยละ 15.05)
- 4) มีความสามัคคี อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข (ร้อยละ 13.26)
- 5) ใฝ่รู้ใฝ่เรียน เรียนเก่ง มีความสุขกับการเรียน (ร้อยละ 11.82)

4.3 ความคิดเห็นของนักเรียน/นักศึกษาต่อการปลูกฝังค่านิยมของสถานศึกษา

จากการวิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์นักเรียน/นักศึกษา จำนวน 248 คน เกี่ยวกับความประทับใจ สถานศึกษา ค่านิยม วิธีการปลูกฝัง และผลที่เกิดขึ้นจากการปลูกฝังค่านิยมของสถานศึกษา สรุปได้ดังนี้

สิ่งที่คุณเรียนประทับใจในสถานศึกษา 5 อันดับแรก คือ

- 1) ครู/อาจารย์สอนดี มีจรรยาบรรณ และเป็นกันเองกับผู้เรียน (ร้อยละ 69.76)
- 2) มีแหล่งการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมดี และมีสื่อการเรียนการสอนเพียงพอ (ร้อยละ 49.19)
- 3) มีเพื่อนดี เพื่อนเก่ง (ร้อยละ 31.45)
- 4) สถานศึกษามีระเบียบวินัย สะอาด และสวยงาม (ร้อยละ 29.84)
- 5) มีกิจกรรมตามโครงการต่างๆ มากมาย ทำให้ได้ฝึกการปฏิบัติจริง (ร้อยละ 22.98)

ค่านิยมที่สถานศึกษาปลูกฝังแก่ผู้เรียน 5 อันดับแรก คือ

- 1) ระเบียบวินัย (ร้อยละ 52.02)
- 2) สัมมาคารวะ เคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ (ร้อยละ 39.31)
- 3) การเป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม (ร้อยละ 32.26)
- 4) ความรับผิดชอบ (ร้อยละ 22.98)
- 5) ความเป็นผู้นำ กล้าแสดงออก และกล้าหาญ/ใฝ่รู้ใฝ่เรียน ตั้งใจเรียนอยู่เสมอ/
เมตตา กรุณา มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ (ร้อยละ 15.72)

วิธีการปลูกฝังค่านิยมแก่ผู้เรียนของสถานศึกษา 5 วิธีแรก คือ

- 1) ให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติจริงตามค่านิยมของสถานศึกษาโดยผ่านการจัดกิจกรรมตามโครงการต่างๆ (ร้อยละ 74.19)
- 2) อบรมหน้าเสาธง เข้าค่ายอบรม และนิมนต์พระ/เชิฐวิทยากร มาให้การอบรมบ่มนิสัยให้เป็นคนดี (ร้อยละ 37.5)
- 3) ส่งเสริมให้ผู้เรียนทำความดี โดยให้ครูดูแลพฤติกรรมอย่างใกล้ชิดด้วยการจดบันทึกคุณงามความดี ประชาสัมพันธ์ และลงโทษผู้เรียนโดยให้บำเพ็ญประโยชน์ (ร้อยละ 24.60)
- 4) ให้ครู/อาจารย์สอดแทรกค่านิยมที่พึงประสงค์ในการเรียนการสอน (ร้อยละ 16.13)
- 5) ให้ผู้เรียนพัฒนาตนเอง ปรับปรุงตนเอง โดยดูแบบอย่างที่ดีจากผู้สอนและรุ่นพี่ (ร้อยละ 9.68)

ผลที่เกิดจากการปลูกฝังค่านิยมแก่ผู้เรียน 5 อันดับแรก คือ

- 1) ผู้เรียนเป็นคนดี มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ (ร้อยละ 41.93)
- 2) สามารถพัฒนาตนเองให้ดีขึ้น เช่น สนุกกับการเรียน ร่าเริงแจ่มใส สุขภาพดี ห่างไกลยาเสพติด ซึ่งนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ (ร้อยละ 32.66)
- 3) มีความสามัคคี ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ (ร้อยละ 29.84)
- 4) มีระเบียบวินัย (ร้อยละ 25.40)
- 5) มีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา (ร้อยละ 16.93)

4.4 ความคิดเห็นของผู้ปกครอง/กรรมการสถานศึกษาต่อการปลูกฝังค่านิยมของสถานศึกษา

จากการวิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์ผู้ปกครอง/กรรมการสถานศึกษา จำนวน 269 คน เกี่ยวกับค่านิยมที่สถานศึกษาปลูกฝังแก่ผู้สอนและผู้เรียน วิธีการปลูกฝังและผลที่เกิดขึ้น สรุปได้ดังนี้

4.4.1 การปลูกฝังค่านิยมแก่ครู/อาจารย์

ค่านิยมที่สถานศึกษาปลูกฝังแก่ครู/อาจารย์ 5 อันดับแรก คือ

- 1) พัฒนตนเองให้เป็นผู้ใฝ่รู้ใฝ่เรียน เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน (ร้อยละ 31.60)
- 2) ความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา (ร้อยละ 30.48)
- 3) ความเสียสละ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีน้ำใจ (ร้อยละ 29.74)
- 4) การเป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม เป็นแบบอย่างที่ดี (ร้อยละ 26.39)
- 5) สัมมาคารวะ เคารพซึ่งกันและกัน มารยาทดี สุภาพเรียบร้อย พุดจาไพเราะ (ร้อยละ 24.53)

วิธีการปลูกฝังค่านิยมแก่ครู/อาจารย์ของสถานศึกษา 5 อันดับแรก คือ

- 1) มอบหมายงานให้ครู/อาจารย์รับผิดชอบในกิจกรรมและโครงการต่างๆ และมีการติดตามประเมินผล (ร้อยละ 40.89)
- 2) จัดประชุมสัมมนาพัฒนาบุคลากรเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนทั้งในและนอกสถานที่ (ร้อยละ 30.11)
- 3) ประชุมชี้แจงและประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับค่านิยมที่พึงประสงค์ของสถานศึกษาเพื่อสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกัน (ร้อยละ 25.28)
- 4) ผู้บริหารเป็นแบบอย่างที่ดี/การมีวินัย (ร้อยละ 14.13)
- 5) ส่งเสริม สนับสนุน ให้อิสระการทำงาน ว่ากล่าวตักเตือน และยกย่องเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน และความประพฤติที่พึงประสงค์ (ร้อยละ 13.38)

ผลที่เกิดจากการปลูกฝังค่านิยมแก่ครู/อาจารย์ 5 อันดับแรก คือ

- 1) ครู/อาจารย์จัดการเรียนการสอนและกิจกรรมตามโครงการต่างๆ ดี มีประสิทธิภาพ (ร้อยละ 46.84)
- 2) มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เป็นแบบอย่างที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรม (ร้อยละ 20.07)
- 3) มีความสามัคคี ร่วมกันทำงานอย่างมีความสุข (ร้อยละ 18.96)
- 4) สถานศึกษาเป็นที่ยอมรับของสังคมและชุมชน (ร้อยละ 11.89)
- 5) มีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา (ร้อยละ 9.66)

4.4.2 การปลูกฝังค่านิยมแก่นักเรียน/นักศึกษา

ค่านิยมที่สถานศึกษาปลูกฝังแก่ผู้เรียน 5 อันดับแรก คือ

- 1) เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม/มีสัมมาคารวะ มารยาทดี สุภาพเรียบร้อย พุดจาไพเราะ (ร้อยละ 36.43)

- 2) ระเบียบวินัย (ร้อยละ 32.71)
- 3) ความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา (ร้อยละ 30.85)
- 4) ใฝ่รู้ใฝ่เรียน ขยันหมั่นเพียร เก่งวิชาการ (ร้อยละ 29.74)
- 5) เล่นกีฬา ออกกำลังกายสม่ำเสมอ ท่างไกลยาเสพติด และปลอดภัยมุข (ร้อยละ 16.73)

วิธีการปลูกฝังค่านิยมแก่ผู้เรียน 5 อันดับแรก คือ

- 1) ให้ครู/อาจารย์อบรมสั่งสอน สร้างจิตสำนึกที่ดีแก่ผู้เรียน โดยสอดแทรก ในกิจกรรมการเรียนการสอน (ร้อยละ 52.04)
- 2) ให้ผู้เรียน เรียนรู้ค่านิยมที่พึงประสงค์โดยการฝึกปฏิบัติจริงในกิจกรรมตาม โครงการต่าง ๆ (ร้อยละ 47.95)
- 3) ให้มีการติดตาม ดูแลเอาใจใส่พฤติกรรมของผู้เรียน สนับสนุนยกย่อง และให้รางวัลแก่ผู้เรียนที่ทำดีและเรียนเก่ง (ร้อยละ 15.98)
- 4) ผู้บริหาร ผู้สอน และผู้เรียน ร่วมกันกำหนดและปฏิบัติตามค่านิยมของ สถานศึกษา (ร้อยละ 13.01)
- 5) ผู้บริหารและครู/อาจารย์เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ (ร้อยละ 8.55)

ผลที่เกิดจากการปลูกฝังค่านิยมแก่ผู้เรียน 5 อันดับแรก คือ

- 1) ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม พฤติกรรมที่พึงประสงค์ (ร้อยละ 38.66)
- 2) ใฝ่รู้ใฝ่เรียน ขยันหมั่นเพียร ช่วยเหลือตนเองได้ ทำให้มีความรู้ ความ สามารถ (ร้อยละ 21.56)
- 3) มีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา (ร้อยละ 16.73)
- 4) มีระเบียบวินัย/สัมมาคารวะ อ่อนน้อมถ่อมตน (ร้อยละ 15.61)
- 5) มีความสามัคคี ทำงานร่วมกันได้ดี (ร้อยละ 8.92)

4.5 ความคิดเห็นของผู้ช่วยผู้บริหารต่อการปลูกฝังค่านิยมของสถานศึกษา

ผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษาที่ตอบแบบสอบถาม จำนวน 281 คน ให้ความคิดเห็น เกี่ยวกับค่านิยมที่สถานศึกษาปลูกฝังแก่ผู้สอนและผู้เรียน วิธีการปลูกฝังและผลที่เกิดขึ้น สรุปได้ดังนี้

4.5.1 การปลูกฝังค่านิยมแก่ครู/อาจารย์

ค่านิยมที่สถานศึกษาปลูกฝังแก่ครู/อาจารย์ 5 อันดับแรก คือ

- 1) ความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา (ร้อยละ 39.86)
- 2) คุณธรรม จริยธรรม เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ (ร้อยละ 36.30)

3) อนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทย นิยมไทย แต่งกายแบบไทย และรักษาสีเสื้อขาว (ร้อยละ 26.33)

4) ระเบียบวินัย (ร้อยละ 20.28)

5) ประหยัด อดออม อยู่อย่างพอเพียง (ร้อยละ 16.37)

วิธีการปลูกฝังค่านิยมแก่ครู/อาจารย์ 5 อันดับแรก คือ

1) จัดประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมที่พึงประสงค์ของสถานศึกษา และมอบหมายให้ดูแลกิจกรรมตามโครงการและวันสำคัญต่างๆ ร่วมกับผู้ปกครองและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (ร้อยละ 40.21)

2) สถานศึกษาส่งครู/อาจารย์ไปประชุมสัมมนา ศึกษาดูงาน และศึกษาต่อเพื่อส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาชีพครู (ร้อยละ 19.57)

3) ผู้บริหารทำตนเป็นแบบอย่างที่ดี (ร้อยละ 11.74)

4) ผู้บริหารให้การนิเทศ ติดตามประเมินผลการจัดการเรียนการสอนของครู/อาจารย์ อำนาจความสะอาดและจัดสภาพให้เอื้อต่อการเรียนรู้ (ร้อยละ 9.61)

5) การเคารพและปฏิบัติตามกฎระเบียบที่กำหนด/ให้ขวัญกำลังใจ ยกย่องชมเชย และประกาศเกียรติคุณผู้ที่ทำความดี (ร้อยละ 6.40)

ผลที่เกิดจากการปลูกฝังค่านิยมแก่ครู/อาจารย์ 5 อันดับแรก คือ

1) ผู้สอนให้ความร่วมมือในการทำงาน มีความสามัคคี และทำงานเป็นหมู่คณะอย่างมีความสุข (ร้อยละ 24.20)

2) สถานศึกษาได้รับการยอมรับจากสังคม ชุมชน และนักเรียนด้านการจัดการเรียนการสอนดี สถานศึกษาสวยงามสะอาด และจัดสิ่งแวดล้อมดี (ร้อยละ 21.35)

3) ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรม มนุษย์สัมพันธ์ดี และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข (ร้อยละ 24.20)

4) มีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา (ร้อยละ 21.35)

5) รัก เมตตา และเอาใจใส่ต่อศิษย์ (ร้อยละ 8.90)

4.5.2 การปลูกฝังค่านิยมแก่นักเรียน/นักศึกษา

ค่านิยมที่สถานศึกษาปลูกฝังแก่ผู้เรียน 5 อันดับแรก คือ

1) ระเบียบวินัย ได้แก่ แต่งกายถูกระเบียบ เคารพกฎระเบียบของสถานศึกษา รักษาความสะอาด (ร้อยละ 47.33)

2) ความรับผิดชอบ (ร้อยละ 35.59)

3) คุณธรรม จริยธรรม เป็นคนดี มีความประพฤติดี (ร้อยละ 33.45)

4) มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ เมตตา ให้อภัยซึ่งกันและกัน (ร้อยละ 15.66)

5) สัมมาคารวะ อ่อนน้อมถ่อมตน เคารพผู้ใหญ่-ครู มรรยาทดี/อนุรักษ และรักษาสีงแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรมไทย ภูมิใจความเป็นไทย และใช้สินค้าไทย/ใฝ่รู้ใฝ่เรียน กระตือรือร้น รักการอ่าน และเป็นคนเก่ง (ร้อยละ 14.23)

วิธีการปลูกฝังค่านิยมแก่ผู้เรียน 5 อันดับแรก คือ

1) สร้างบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ โดยฝึกให้ผู้เรียนค้นคว้าหาความรู้ จากสื่อทั้งในและนอกห้องเรียน แหล่งการเรียนรู้ต่างๆ การเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน/ชมรมทาง วิชาการ (ร้อยละ 44.84)

2) ประชุม อบรม ตักเตือน และนิมนต์พระมาเทศน์ให้ผู้เรียนประพฤติตน เป็นคนดี และติดตามผลการปฏิบัติ (ร้อยละ 40.57)

3) จัดกิจกรรมสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม โดยบูรณาการกับการเรียน การสอน และพาเข้าวัดปฏิบัติธรรม (ร้อยละ 10.68)

4) ยกย่อง ชมเชย ด้วยการให้วุฒิบัตรและรางวัลแก่ผู้กระทำดี และเรียนเก่ง โดยประชาสัมพันธ์ในวารสารของสถานศึกษา (ร้อยละ 8.54)

5) ให้ครู/อาจารย์เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ รุ่นพี่เป็นแบบอย่างที่ดีแก่รุ่นน้อง (ร้อยละ 4.63)

ผลที่เกิดจากการปลูกฝังค่านิยมแก่ผู้เรียน 5 อันดับแรก คือ

1) มีคุณธรรม จริยธรรม เป็นคนดี อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข (ร้อยละ 31.67)

2) มีระเบียบวินัย ปฏิบัติตามระเบียบของสถานศึกษา (ร้อยละ 29.18)

3) มีความรับผิดชอบ (ร้อยละ 17.08)

4) มีสัมมาคารวะ กริยามารยาทงาม เคารพเชื่อฟังคำสั่งสอน (ร้อยละ 16.01)

5) สถานศึกษามีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับด้านวิชาการ ได้รับรางวัลและคำชมเชย จากหน่วยงานและชุมชน (ร้อยละ 13.52)

4.6 ความคิดเห็นของครู/อาจารย์ต่อการปลูกฝังค่านิยมของสถานศึกษา

ครู/อาจารย์ที่ตอบแบบสอบถาม จำนวน 1,672 คน ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยม ที่สถานศึกษาปลูกฝังแก่ผู้สอนและผู้เรียน วิธีการปลูกฝังและผลที่เกิดขึ้น สรุปได้ดังนี้

4.6.1 การปลูกฝังค่านิยมแก่ครู/อาจารย์

ค่านิยมที่สถานศึกษาปลูกฝังแก่ครู/อาจารย์ 5 อันดับแรก คือ

1) ความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา (ร้อยละ 35.76)

2) คุณธรรม จริยธรรม เป็นคนดี เป็นแบบอย่างที่ดี มีมนุษยสัมพันธ์และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข (ร้อยละ 27.93)

3) ระเบียบวินัย แต่งกายสุภาพเรียบร้อย (ร้อยละ 22.85)

4) ความมีน้ำใจ เสียสละ เอื้ออาทรต่อกัน มีเมตตา กรุณา ให้อภัย (ร้อยละ 19.98)

5) สัมมาคารวะ เคารพผู้อาวุโส อ่อนน้อมถ่อมตน กิริยามารยาทเรียบร้อย/ ความสามัคคี ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทำงานเป็นหมู่คณะ (ร้อยละ 14.53)

วิธีการปลูกฝังค่านิยมแก่ครู/อาจารย์ 5 อันดับแรก คือ

1) จัดประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทำความเข้าใจเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของสถานศึกษา และมอบหมายงานให้ดูแลกิจกรรมตามโครงการต่างๆ โดยเน้นการทำงานเป็นหมู่คณะ (ร้อยละ 39.71)

2) ผู้บริหารให้คำแนะนำและประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ครู/อาจารย์ (ร้อยละ 8.73)

3) จัดโครงการพัฒนาครู/อาจารย์ ให้สามารถจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น อบรมเทคนิคการสอนด้วยภูมิปัญญาไทย ทำแผนการสอน พาครูไปทัศนศึกษา/ดูงาน จัดทำสื่อเทคโนโลยีใหม่ๆ ให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ และใช้ทรัพยากรท้องถิ่นในการเรียนการสอน (ร้อยละ 7)

4) นิมนต์พระมาเทศน์หลักธรรม เชิญบาทหลวงให้การอบรมแก่ครู/อาจารย์ พัฒนาจิต ทำสมาธิ และปฏิบัติธรรม/กิจกรรมทางศาสนา (ร้อยละ 6.82)

5) เชิญชวน ประชาสัมพันธ์ พูดจูงใจ ออกเสียงตามสาย จัดทำเอกสาร จัดทำป้ายนิเทศเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม ข้อความรู้และสิ่งที่ควรปฏิบัติเพื่อสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกัน (ร้อยละ 4.90)

ผลที่เกิดจากการปลูกฝังค่านิยมแก่ครู/อาจารย์ 5 อันดับแรก คือ

1) ครู/อาจารย์มีคุณธรรม จริยธรรม เป็นคนดี มีมนุษยสัมพันธ์และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข (ร้อยละ 21.41)

2) มีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา (ร้อยละ 20.63)

3) มีความสามัคคี ทำงานเป็นหมู่คณะ ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี (ร้อยละ 13.16)

4) มีระเบียบวินัย ปฏิบัติงานตามระเบียบของราชการและสถานศึกษา (ร้อยละ 12.74)

5) มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เมตตา เสียสละ รักใคร่และเอาใจใส่ผู้เรียน (ร้อยละ 9.99)

4.6.2 การปลูกฝังค่านิยมแก่นักเรียน/นักศึกษา

ค่านิยมที่สถานศึกษาปลูกฝังแก่ผู้เรียน 5 อันดับแรก คือ

- 1) คุณธรรม จริยธรรม เป็นคนดี ยึดมั่นคำสั่งสอนของศาสนา เป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคคลทั่วไป (ร้อยละ 37.56)
- 2) ระเบียบวินัย เคารพกติกา แต่งกายสุภาพ (ร้อยละ 35.11)
- 3) ความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา (ร้อยละ 26.25)
- 4) สัมมาคารวะ อ่อนน้อมถ่อมตน มารยาทดี เคารพผู้อาวุโส (ร้อยละ 18.90)

5) ใฝ่รู้ใฝ่เรียน ขยันหมั่นเพียร (ร้อยละ 16.57)

วิธีการปลูกฝังค่านิยมแก่ผู้เรียน 5 อันดับแรก คือ

- 1) จัดกิจกรรมต่างๆ ให้ผู้เรียนร่วมกันรับผิดชอบ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ฝึกปฏิบัติทั้งกิจกรรมของสถานศึกษาและชุมชน เช่น รักษาความสะอาด แข่งขันกีฬา วิชาการ และแสดงดนตรี (ร้อยละ 44.02)
- 2) อบรม ประชุม ศึกษาจากวิทยุทัศน์ เพื่อร่วมกำหนดกฎระเบียบและแนวปฏิบัติเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต (ร้อยละ 24.88)
- 3) ให้ครู/อาจารย์สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ขณะสอน จัดชั่วโมงโฮมรูมพบปะกับผู้เรียนเพื่ออบรมสั่งสอน ว่ากล่าวตักเตือน และจัดเข้าค่ายพุทธธรรม รวมทั้งนิมนต์พระมาเทศน์ (ร้อยละ 16.69)
- 4) ให้ครู/อาจารย์เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ รุ่นพี่เป็นแบบอย่างที่ดีแก่รุ่นน้อง (ร้อยละ 10.41)
- 5) ให้มีการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้เรียน และพฤติกรรมที่แสดงถึงการมีคุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งประชาสัมพันธ์และยกย่องชมเชย ประกาศเกียรติคุณ ให้กำลังใจ ให้รางวัลแก่ผู้เรียนที่ทำความดีและเรียนเก่ง (ร้อยละ 6.46)

ผลที่เกิดจากการปลูกฝังค่านิยมแก่ผู้เรียน 5 อันดับแรก คือ

- 1) ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม พฤติกรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ มีจิตสำนึก และเป็นแบบอย่างที่ดี อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข (ร้อยละ 34.45)
- 2) มีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา (ร้อยละ 23.56)
- 3) มีระเบียบวินัย เช่น แต่งกายเรียบร้อย ถูกระเบียบ (ร้อยละ 17.88)

4) อนุรักษ์และรักษาสีสิ่งแวดล้อม ทำให้สถานศึกษาสะอาด เป็นระเบียบ (ร้อยละ 9.39)

5) มีสัมมาคารวะ อ่อนน้อมถ่อมตน รัก เคารพ และเชื่อฟังครู/อาจารย์ (ร้อยละ 8.13)

4.7 ความคิดเห็นของนักเรียน/นักศึกษาต่อการปลูกฝังค่านิยมของสถานศึกษา

นักเรียน/นักศึกษาที่ตอบแบบสอบถาม จำนวน 1,964 คน ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับ ค่านิยมที่สถานศึกษาปลูกฝังแก่ผู้เรียน วิธีการปลูกฝังและผลที่เกิดขึ้น สรุปได้ดังนี้

ค่านิยมที่สถานศึกษาปลูกฝังแก่ผู้เรียน 5 อันดับแรก คือ

1) ระเบียบวินัย แต่งกายถูกต้องตามระเบียบ สุภาพเรียบร้อยและเหมาะสม (ร้อยละ 43.99)

2) คุณธรรม จริยธรรม เป็นคนดี ประพฤติดี มีมนุษยสัมพันธ์ และอยู่ร่วมกัน อย่างมีความสุข (ร้อยละ 36.61)

3) สัมมาคารวะ อ่อนน้อมถ่อมตน เคารพและให้เกียรติผู้อื่น มีกิริยามารยาทดี สุภาพ พุดจาไพเราะ (ร้อยละ 28.56)

4) อนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณีไทย ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ร้อยละ 23.52)

5) มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เมตตา ให้อภัย ไม่เห็นแก่ตัว เสียสละ (ร้อยละ 19.35)

วิธีการปลูกฝังค่านิยมแก่ผู้เรียน 5 อันดับแรก คือ

1) มอบหมายงานให้ผู้เรียนรับผิดชอบในกิจกรรมต่างๆ เพื่อการปฏิบัติจริง (ร้อยละ 21.69)

2) สอน แนะนำ ชี้แนะ บอกกล่าวตักเตือน โดยสอดแทรกในขณะเรียน และทำ กิจกรรม (ร้อยละ 18.43)

3) อบรม/ประชุมผู้เรียนเกี่ยวกับการปฏิบัติตามค่านิยมที่พึงประสงค์ (ร้อยละ 10.28)

4) ฝึกผู้เรียนให้มีอุปนิสัยเป็นผู้ใฝ่รู้ใฝ่เรียน โดยให้ไปค้นคว้าหาความรู้จาก ห้องสมุด และแหล่งการเรียนรู้ภายนอก/ให้ผู้เรียนปฏิบัติตามกฎระเบียบของสถานศึกษา เช่น การเข้าแถว การแต่งกาย (ร้อยละ 6.87)

5) งดรงค์การไม่ผลิต ขยาย และเสพยาเสพติด ด้วยการให้ผู้เรียนเล่นกีฬา และ ออกกำลังกายสม่ำเสมอ (ร้อยละ 4.53)

ผลที่เกิดจากการปลูกฝังค่านิยมแก่ผู้เรียน 5 อันดับแรก คือ

- 1) ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม สามารถเข้ากับสังคมได้ และอยู่อย่างมีความสุข (ร้อยละ 29.38)
- 2) มีระเบียบวินัย แต่งกายถูกระเบียบ (ร้อยละ 25.25)
- 3) มีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา รู้หน้าที่ของตน (ร้อยละ 14.51)
- 4) มีสัมมาคารวะ เคารพบน้อม อ่อนน้อมถ่อมตน กิริยามารยาทเรียบร้อย (ร้อยละ 12.93)
- 5) มีความสามัคคี ทำงานร่วมกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (ร้อยละ 11.25)

4.8 ความคิดเห็นของผู้ปกครอง/กรรมการสถานศึกษาต่อการปลูกฝังค่านิยมของสถานศึกษา

ผู้ปกครอง/กรรมการสถานศึกษาที่ตอบแบบสอบถาม จำนวน 1,291 คน ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมที่สถานศึกษาปลูกฝังแก่ผู้สอนและผู้เรียน วิธีการปลูกฝัง และผลที่เกิดขึ้น สรุปได้ดังนี้

4.8.1 การปลูกฝังค่านิยมแก่ครู/อาจารย์

ค่านิยมที่สถานศึกษาปลูกฝังแก่ครู/อาจารย์ 5 อันดับแรก คือ

- 1) ความรับผิดชอบ อุทิศเวลาเพื่อราชการ ตั้งใจทำงานเต็มความสามารถ และตรงต่อเวลา (ร้อยละ 22.62)
- 2) คุณธรรม จริยธรรม เป็นคนดี มีมนุษยสัมพันธ์ เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้พบเห็น อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข (ร้อยละ 22.38)
- 3) แต่งกายสุภาพ เรียบร้อย เหมาะสม (ร้อยละ 18.37)
- 4) จรรยาบรรณครู รักอาชีพครู รักเกียรติของตน (ร้อยละ 16.58)
- 5) สัมมาคารวะ เคารพผู้อาวุโส เคารพซึ่งกันและกัน อ่อนน้อม ถ่อมตน สุภาพ (ร้อยละ 14.87)

วิธีการปลูกฝังค่านิยมแก่ครู/อาจารย์ของสถานศึกษา 5 อันดับแรก คือ

- 1) ประชุม แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมที่พึงประสงค์ของสถานศึกษา ให้ความรู้แก่ครู/อาจารย์ และมอบหมายให้ครู/อาจารย์ร่วมกันรับผิดชอบในการจัดกิจกรรมตามโครงการต่างๆ และการจัดนิทรรศการ (ร้อยละ 28.81)
- 2) ผู้บริหารเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ครู/อาจารย์ (ร้อยละ 6.04)
- 3) ผู้บริหารให้การนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผลการจัดการเรียนการสอน อำนวยความสะดวก และจัดสภาพให้เอื้อต่อการเรียนรู้ (ร้อยละ 4.96)
- 4) ให้ครู/อาจารย์ปฏิบัติตามกฎระเบียบของสถานศึกษา (ร้อยละ 4.11)

5) อนุรักษ์วัฒนธรรมไทย เช่น การแต่งกายด้วยผ้าไทย การเผยแพร่เอกลักษณ์ของท้องถิ่น และนิยมใช้ของไทย (ร้อยละ 1.63)

ผลที่เกิดจากการปลูกฝังค่านิยมแก่ครู/อาจารย์ 5 อันดับแรก คือ

1) ครู/อาจารย์มีประสิทธิภาพในการสอน เป็นที่ไว้วางใจแก่นักเรียน/นักศึกษา ทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้อย่างเต็มที่ สามารถพัฒนาการเรียนในทางที่ดีขึ้นทุกด้าน และต่างมีความสุขในการเรียนการสอน (ร้อยละ 14.95)

2) มีคุณธรรม จริยธรรม ความประพฤติเรียบร้อย มีมนุษยสัมพันธ์ดี เป็นแบบอย่างที่ดีและเป็นที่ยอมรับนับถือของผู้เรียน (ร้อยละ 12.24)

3) มีระเบียบวินัย (ร้อยละ 10.30)

4) สถานศึกษามีการพัฒนาดีขึ้นทั้งด้านการเรียนการสอนและคุณธรรม ทำให้ได้รับรางวัลต่างๆ มีชื่อเสียง และเป็นที่ยอมรับของชุมชน/สังคม ผู้สอนและผู้เรียนมีทัศนคติที่ดี และรักสถานศึกษา (ร้อยละ 9.53)

5) มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ (ร้อยละ 8.21)

4.8.2 การปลูกฝังค่านิยมแก่นักเรียน/นักศึกษา

ค่านิยมที่สถานศึกษาปลูกฝังแก่ผู้เรียน 5 อันดับแรก คือ

1) ระเบียบวินัย (ร้อยละ 34.55)

2) คุณธรรม จริยธรรม เป็นคนดี เป็นแบบอย่างที่ดี (ร้อยละ 30.28)

3) ความรับผิดชอบ (ร้อยละ 15.49)

4) ใฝ่รู้ใฝ่เรียน พัฒนาตนเองอยู่เสมอ (ร้อยละ 13.32)

5) นิยมและใช้ของไทย อนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณีไทย (ร้อยละ 11.70)

วิธีการปลูกฝังค่านิยมแก่ผู้เรียน 5 อันดับแรก คือ

1) ปลูกฝังค่านิยมโดยมอบหมายให้ผู้เรียนรับผิดชอบการทำกิจกรรมต่างๆ การจัดนิทรรศการ และป้ายนิเทศ (ร้อยละ 34)

2) สั่งสอน อบรม ตักเตือนให้ผู้เรียนปฏิบัติตามค่านิยมที่พึงประสงค์ กฎระเบียบของสถานศึกษา และความเป็นประชาธิปไตย (ร้อยละ 31.37)

3) ให้ครูเป็นแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรม จริยธรรม อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย รวมทั้งด้านการผลิตและใช้สื่อการเรียนการสอน (ร้อยละ 7.28)

4) ให้มีการติดตามประเมินผล ถ้าผู้เรียนปฏิบัติดีปฏิบัติชอบก็ยกย่องชมเชย ให้รางวัล และแจ้งผลให้ผู้ปกครองทราบ (ร้อยละ 6.58)

5) ให้มีการแข่งขัน/ประกวดทางวิชาการ และการทำความดี (ร้อยละ 5.81)

ผลที่เกิดจากการปลูกฝังค่านิยมแก่ผู้เรียน 5 อันดับแรก คือ

- 1) ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม เป็นคนดี มีมนุษยสัมพันธ์ อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข (ร้อยละ 22.38)
- 2) มีระเบียบวินัย แต่งกายสะอาดเรียบร้อย ถูกต้องตามระเบียบ (ร้อยละ 16.73)
- 3) มีเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ ผู้สอนและผู้เรียนมีความเป็นกันเอง (ร้อยละ 11.77)
- 4) มีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา (ร้อยละ 11.23)
- 5) มีสัมมาคารวะ อ่อนน้อมถ่อมตน พุดจาไพเราะ (ร้อยละ 9.37)

4.9 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปลูกฝังค่านิยม

4.9.1 ข้อเสนอแนะของผู้บริหารสถานศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 89 คน ให้ความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับค่านิยมว่า สถานศึกษาควรให้ความสำคัญเกี่ยวกับค่านิยมในเรื่องต่อไปนี้ เรียงจากมากไปน้อย คือ

- 1) ครู/อาจารย์ ควรเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ และรุ่นพี่เป็นแบบอย่างที่ดีแก่รุ่นน้องในเรื่องความสามัคคี ระเบียบวินัย ใฝ่รู้ใฝ่เรียน รักและภูมิใจในความเป็นไทยและสถาบันการศึกษา มีสัมมาคารวะ ออกกำลังกายสม่ำเสมอ และปลอดจากอบายมุข
- 2) ทุกฝ่ายให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามค่านิยมที่พึงประสงค์ และดำเนินการอย่างต่อเนื่อง
- 3) ปลูกจิตสำนึกให้ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

4.9.2 ข้อเสนอแนะของผู้ช่วยผู้บริหาร

ผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 281 คน ให้ความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับค่านิยมว่า สถานศึกษาควรให้ความสำคัญเกี่ยวกับค่านิยมในเรื่องต่อไปนี้ เรียงจากมากไปน้อย คือ

- 1) ผู้บริหาร ผู้สอน ผู้ปกครอง และชุมชน ให้ความสำคัญและมีส่วนร่วมในการปลูกฝังค่านิยมที่พึงประสงค์ คุณธรรม จริยธรรม แก่ผู้เรียนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง รวมทั้งมีการประเมินผลด้วย
- 2) รัฐบาลจัดงบประมาณให้เพียงพอต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และคุณธรรม จริยธรรม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยสนับสนุนทรัพยากรและปัจจัยต่างๆ ทั้งนี้สื่อทุกชนิดควรได้รับการกลั่นกรองเสียก่อน และเสนอแต่สิ่งที่ดีงาม เพื่ออนุรักษ์และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมไทย และพัฒนาการศึกษา
- 3) จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการปฏิบัติตามค่านิยมที่พึงประสงค์ เป็นแบบอย่างที่ดีและให้รางวัลแก่ผู้ที่ทำความดี เรียนเก่ง เป็นที่ยอมรับ

4.9.3 ข้อเสนอแนะของครู/อาจารย์

ครู/อาจารย์ จำนวน 1,951 คน ให้ความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับค่านิยมว่าสถานศึกษาควรให้ความสำคัญและปลูกฝังค่านิยมแก่ผู้เรียนในเรื่องต่อไปนี้ เรียงจากมากไปน้อย คือ

- 1) ผู้บริหาร ผู้สอน และผู้ปกครองควรปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม แก่ผู้เรียนตั้งแต่เด็กอย่างจริงจังและต่อเนื่อง
- 2) จัดกิจกรรมที่เน้นให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาได้
- 3) ให้ผู้เรียนรักษาระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด/นิยมไทย อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย
- 4) ครู/อาจารย์ทุกคนและผู้ปกครอง สร้างความตระหนักให้เกิดกับผู้เรียน และให้ความร่วมมือในการติดตามประเมินผลพฤติกรรมของผู้เรียนเป็นระยะๆ ทั้งด้านคุณธรรม จริยธรรม และการเรียน
- 5) กระทรวงศึกษาธิการ กรมต้นสังกัด มีนโยบายเกี่ยวกับค่านิยมที่พึงประสงค์ และแนวปฏิบัติให้สถานศึกษาได้ยึดถือและปฏิบัติเป็นแนวเดียวกัน และมีการรณรงค์อย่างต่อเนื่อง โดยใช้สื่อที่หลากหลาย

4.9.4 ข้อเสนอแนะของนักเรียน/นักศึกษา

นักเรียน/นักศึกษา จำนวน 2,212 คน ให้ความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับค่านิยมว่าสถานศึกษาควรปลูกฝังค่านิยมให้เกิดกับผู้เรียนในเรื่องต่อไปนี้ เรียงจากมากไปน้อย คือ

- 1) มีสัมมาคารวะ เคารพและเชื่อฟังครู/อาจารย์ มารยาทดี พุดจาไพเราะ
- 2) มีอุปนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียนโดยจัดแหล่งการเรียนรู้และสื่อให้/นิยมไทย อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมไทย
- 3) มีระเบียบวินัย ปฏิบัติตามกฎหมายข้อบังคับ/มีสุขภาพอนามัยดีด้วยการเล่นกีฬา ท่างกายแข็งแรง/มีความรับผิดชอบ มีคุณธรรม จริยธรรม จิตสำนึกที่ดี/เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ
- 4) สถานศึกษาและครอบครัวควรปลูกฝังค่านิยมที่พึงประสงค์แก่ผู้เรียนตั้งแต่เด็กอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ค่านิยมที่ติงามคงอยู่กับสังคมต่อไป
- 5) ครู/อาจารย์ ควรเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน โดยมีความยุติธรรม ไม่พุดจาหยาบคาย

4.9.5 ข้อเสนอแนะของผู้ปกครอง/กรรมการสถานศึกษา

ผู้ปกครอง/กรรมการสถานศึกษา จำนวน 1,560 คน ให้ความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับค่านิยมว่า สถานศึกษาควรให้ความสำคัญเกี่ยวกับค่านิยมในเรื่องต่อไปนี้ เรียงจากมากไปน้อย คือ

- 1) อบรมบ่มนิสัยผู้เรียนให้มีจิตสำนึกที่ดีต่อตนเองและสังคมอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง ทั้งด้านคุณธรรม จริยธรรม การกีฬา ดนตรี วิชาการ ศิลปวัฒนธรรมไทย ระเบียบวินัย รักและภูมิใจในสถาบันการศึกษา ประหยัด และตระหนักในโทษภัยยาเสพติด
- 2) จัดกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้สอน ผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชน
- 3) พัฒนาศักยภาพของครู/อาจารย์อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งคุณธรรม จริยธรรม
- 4) การพัฒนาค่านิยมที่พึงประสงค์ให้ประสบความสำเร็จต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย ทั้งสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน/สังคม
- 5) ให้มีการประชุมชี้แจงข้อบกพร่องให้ผู้เรียนได้ทราบและปรับปรุงแก้ไข

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวัฒนธรรม สภาพแวดล้อม และค่านิยมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความ
สุขของผู้เรียน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวัฒนธรรม สภาพแวดล้อม และค่านิยมของสถานศึกษาที่มี
ผลต่อการพัฒนาการเรียนรู้ ความดี และความสุขของผู้เรียน กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยผู้บริหาร
สถานศึกษา ผู้ช่วยผู้บริหาร ครู/อาจารย์ นักเรียน/นักศึกษา ผู้ปกครอง และกรรมการสถานศึกษา
รวมทั้งสิ้น 6,093 คน ซึ่งกระจายในสถานศึกษาทุกสังกัดที่จัดการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา
มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา 99 แห่งใน 13 เขตการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มี 8 ฉบับ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ 4 ฉบับ และ
แบบสอบถาม 4 ฉบับ ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหารสถานศึกษา
ศึกษานิเทศก์ ผู้สอน และนักวิชาการศึกษา จากกรมวิชาการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในส่วนกลาง
และส่วนภูมิภาค ช่วงเดือนกรกฎาคม - กันยายน 2544 วิเคราะห์ข้อมูลปลายปิดด้วยโปรแกรม
SPSS ส่วนข้อมูลปลายเปิดวิเคราะห์เนื้อหา หาค่าความถี่และค่าร้อยละ

สรุปผลการวิจัย

1. วัฒนธรรมสถานศึกษา

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พอสรุปข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมสถานศึกษาได้ในประเด็น
ต่าง ๆ ดังนี้

1.1 รูปแบบและหลักการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหาร ได้ข้อมูลในลักษณะใกล้เคียง
กันทั้งจากผู้บริหาร ครู/อาจารย์ และนักเรียน/นักศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบและหลักการบริหารที่
ผู้บริหารใช้ส่วนใหญ่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในการบริหารสถานศึกษา และมีการจัดตั้งเป็น
คณะกรรมการอย่างเป็นทางการ

1.2 พฤติกรรมการจัดการเรียนการสอนของครู/อาจารย์ ผู้บริหารให้ข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายในการจัดการเรียนการสอน ในลักษณะใกล้เคียงกับพฤติกรรมการจัดการเรียนการสอนของครู/อาจารย์ ตามข้อมูลที่ได้รับจากครู/อาจารย์ และนักเรียน/นักศึกษา เรื่องการให้ความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอนตามแนวปฏิรูปการศึกษา กล่าวคือ การเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นกระบวนการฝึกให้คิดเองและการลงมือปฏิบัติเพื่อประสบการณ์ตรง ซึ่งเกิดผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนในด้านการแสดงออก ความมั่นใจในตัวเอง ความใฝ่รู้ใฝ่เรียน ความกระตือรือร้น ความสุข ความพอใจของผู้เรียน และความคิดสร้างสรรค์

1.3 กิจกรรมเด่นของสถานศึกษา ทั้งผู้บริหาร ครู/อาจารย์ และนักเรียน/นักศึกษา ให้ข้อมูลใกล้เคียงกันเกี่ยวกับกิจกรรมเด่นของสถานศึกษาว่า สถานศึกษาจะจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับวิชาการ การอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นและกิจกรรมที่เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพอนามัยและนันทนาการ โดยที่มีความเห็นว่าการจัดกิจกรรมนั้นเอื้อต่อการเรียนรู้ ความดีและความสุขของผู้เรียน เพราะทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง และพัฒนาการเรียนรู้จากการจัดกิจกรรมนั้น รวมทั้งการทำให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม

1.4 ความภาคภูมิใจที่มีต่อสถานศึกษา ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษาล้วนมีความภาคภูมิใจต่อสถานศึกษาในลักษณะใกล้เคียงกัน คือ ภาคภูมิใจในความมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับ มีความพร้อมในการพัฒนาผู้เรียนตรงตามความต้องการของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จทั้งทางด้านการเรียน ความประพฤติและการประกอบอาชีพ ซึ่งความภาคภูมิใจดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งที่เป็นแรงบันดาลใจในการเลือกมาเรียนสถานศึกษาแห่งนี้

1.5 การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษา สถานศึกษาส่วนใหญ่เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษาเข้าร่วมประชุมวางแผนพัฒนาสถานศึกษา การให้คำปรึกษาในรูปกรรมการ และสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยการบริจาคเงินและการจัดหาอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน รวมทั้งการเข้าร่วมกิจกรรมที่สถานศึกษาจัดขึ้น

2. สภาพแวดล้อมของสถานศึกษา

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษา ครู/อาจารย์ นักเรียน/นักศึกษา ผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาด้วยแบบสอบถาม สรุปได้ว่า

2.1 ผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษามีความเห็นว่า โดยภาพรวมสถานศึกษามีการจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุขของผู้เรียนในระดับมาก ($\bar{X} = 2.98$) และลักษณะของสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุขของผู้เรียน 5 อันดับแรกคือ

- 1) การปลูกต้นไม้ให้ความร่มรื่นในบริเวณสถานศึกษา ($\bar{X} = 3.23$)
- 2) การจัดบริเวณสถานศึกษา ($\bar{X} = 3.20$)
- 3) แสงสว่างภายในห้องเรียน ($\bar{X} = 3.19$)
- 4) ความรู้ ความสามารถ และบทบาทหน้าที่ของบุคลากร ($\bar{X} = 3.18$)
- 5) การถ่ายเทอากาศภายในห้องเรียน ($\bar{X} = 3.16$)

2. ครู/อาจารย์มีความเห็นว่า โดยภาพรวมสถานศึกษามีการจัดสภาพแวดล้อมเอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุของผู้เรียนในระดับมาก ($\bar{X} = 2.80$) และลักษณะสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุของผู้เรียน 5 อันดับแรก คือ

- 1) ความรู้ ความสามารถ และบทบาทหน้าที่ของบุคลากร ($\bar{X} = 3.11$)
- 2) การแต่งกายของบุคลากร ($\bar{X} = 3.08$)
- 3) การปลูกต้นไม้ให้ความร่มรื่นในบริเวณสถานศึกษา ($\bar{X} = 3.05$)
- 4) แสงสว่างภายในห้องเรียน ($\bar{X} = 3.04$)
- 5) การจัดบริเวณสถานศึกษาและการจัดสวนและปลูกไม้ดอกไม้ประดับในบริเวณ

สถานศึกษา ($\bar{X} = 3.01$)

3. นักเรียน/นักศึกษามีความเห็นว่า โดยภาพรวมสถานศึกษามีการจัดสภาพแวดล้อมเอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุของผู้เรียนในระดับมาก ($\bar{X} = 2.80$) และลักษณะสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุของผู้เรียน 5 อันดับแรก คือ

- 1) ความรู้ความสามารถของครู/อาจารย์ ($\bar{X} = 3.29$)
- 2) การแต่งกายของครู/อาจารย์ ($\bar{X} = 3.16$)
- 3) แสงสว่างภายในห้องเรียน ($\bar{X} = 3.13$)
- 4) การปลูกต้นไม้ให้ความร่มรื่นในบริเวณสถานศึกษา ($\bar{X} = 3.07$)
- 5) วิธีจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู/อาจารย์ ($\bar{X} = 3.05$)

4. ผู้ปกครอง/กรรมการสถานศึกษามีความเห็นว่า โดยภาพรวมสถานศึกษามีการจัดสภาพแวดล้อมเอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุของผู้เรียนในระดับมาก ($\bar{X} = 2.94$) และลักษณะสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุของผู้เรียน 5 อันดับแรก คือ

- 1) ความรู้ ความสามารถและบทบาทหน้าที่ของบุคลากร ($\bar{X} = 3.14$)
- 2) การปลูกต้นไม้ให้ความร่มรื่นในบริเวณสถานศึกษา ($\bar{X} = 3.13$)
- 3) บุคลิกและการแต่งกายของบุคลากร ($\bar{X} = 3.13$)
- 4) อาคารเรียน อาคารประกอบ ($\bar{X} = 3.11$)
- 5) การจัดบริเวณสถานศึกษา ($\bar{X} = 3.11$)

3. การปลูกฝังค่านิยม วิธีการปลูกฝัง และผลที่เกิดขึ้น

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหาร ครู/อาจารย์ นักเรียน/นักศึกษา ผู้ปกครอง และกรรมการสถานศึกษา เกี่ยวกับค่านิยมที่สถานศึกษาปลูกฝังแก่ผู้สอน และผู้เรียน วิธีการปลูกฝัง ผลที่เกิดขึ้น และข้อเสนอแนะ สรุปเป็นภาพรวมได้ดังนี้

3.1 ค่านิยมที่สถานศึกษาปลูกฝังแก่ครู/อาจารย์

ผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหาร ครู/อาจารย์ และผู้ปกครอง/กรรมการสถานศึกษา จำนวน 3,881 คน ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมที่สถานศึกษาปลูกฝังแก่ครู/อาจารย์ วิธีการปลูกฝัง และผลที่เกิดขึ้น ในแต่ละประเด็นที่มีความถี่สูง 5 อันดับแรกของผู้ให้ข้อมูลแต่ละกลุ่มมาจัดเรียงลำดับใหม่ตามค่าร้อยละจากมากไปน้อย ดังนี้

1) ค่านิยมที่สถานศึกษาปลูกฝังแก่ครู/อาจารย์ 5 อันดับแรก คือ

- (1) ความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา (ร้อยละ 31.05)
- (2) การเป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม ละเว้นอบายมุข เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ มีมนุษยสัมพันธ์ และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข (ร้อยละ 27.03)
- (3) ระเบียบวินัย แต่งกายสุภาพเรียบร้อย ถูกระเบียบ ปฏิบัติตนตามกฎหมายระเบียบของสถานศึกษา และรักษาความสะอาด (ร้อยละ 18.01)
- (4) คารวะธรรม สัมมาคารวะ เคารพผู้อาวุโส อ่อนน้อมถ่อมตน มารยาทดี พุดจาไพเราะ สุภาพเรียบร้อย (ร้อยละ 15)
- (5) ความมีน้ำใจ เอื้ออาทรต่อเพื่อนครูและศิษย์ เสียสละ รักและเมตตาศิษย์ เอาใจใส่ต่อศิษย์ ให้อภัย (ร้อยละ 13.60)

2) วิธีการที่สถานศึกษาปลูกฝังแก่ครู/อาจารย์ 3 อันดับแรก คือ

- (1) จัดประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมที่พึงประสงค์ของสถานศึกษา และมอบหมายให้ครู/อาจารย์ ดูแลกิจกรรมตามโครงการต่างๆ โดยเน้นการทำงานร่วมกัน (ร้อยละ 34.73)
- (2) ส่งครู/อาจารย์ไปประชุมสัมมนา ศึกษาดูงาน และศึกษาต่อ เพื่อส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาชีพ และศักยภาพของครู (ร้อยละ 10.20)

(3) ผู้บริหารเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ครู/อาจารย์และบุคคลทั่วไป (ร้อยละ 9.51)

3) ผลที่เกิดจากการปลูกฝังค่านิยมแก่ครู/อาจารย์ 5 อันดับแรก คือ

- (1) ครู/อาจารย์มีคุณธรรม จริยธรรม พฤติกรรมที่พึงประสงค์ เป็นแบบอย่างที่ดี รัก เมตตา และเอาใจใส่ต่อศิษย์ (ร้อยละ 23.81)
- (2) มีความรับผิดชอบมากขึ้น (ร้อยละ 16.52)

(3) ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามค่านิยมของสถานศึกษาเป็นอย่างดี เป็นที่น่าพอใจ ทำให้งานมีประสิทธิภาพ (ร้อยละ 11.29)

(4) ครู/อาจารย์ได้รับการยอมรับและยกย่องเชิดชูเกียรติด้านการจัดการเรียนการสอนดี มีจรรยาบรรณ อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทยและสิ่งแวดล้อม (ร้อยละ 11)

(5) มีระเบียบวินัย ปฏิบัติงานตามระเบียบของราชการและสถานศึกษา (ร้อยละ 9.61)

3.2 ค่านิยมที่สถานศึกษาปลูกฝังแก่นักเรียน/นักศึกษา

ผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหาร ครู/อาจารย์ นักเรียน/นักศึกษา ผู้ปกครอง และกรรมการสถานศึกษา จำนวน 6,093 คน ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมที่สถานศึกษาปลูกฝังแก่นักเรียน/นักศึกษา วิธีการปลูกฝังและผลที่เกิดขึ้น ในแต่ละประเด็นที่มีความถี่สูง 5 อันดับแรกของผู้ให้ข้อมูลแต่ละกลุ่มมาจัดเรียงลำดับใหม่ตามค่าร้อยละจากมากไปน้อย ผลการวิเคราะห์ภาพรวมในแต่ละประเด็น ดังนี้

1) ค่านิยมที่สถานศึกษาปลูกฝังแก่นักเรียน/นักศึกษา 5 อันดับแรก คือ

(1) ระเบียบวินัย แต่งกายสุภาพเรียบร้อย ถูกระเบียบ ปฏิบัติตนตามกฎหมายระเบียบของสถานศึกษา และรักษาความสะอาด (ร้อยละ 38.90)

(2) การเป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม ละเว้นอบายมุข มีมนุษยสัมพันธ์ และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข (ร้อยละ 34.81)

(3) คารวะธรรม สัมมาคารวะ เคารพและเชื่อฟังผู้อาวุโส อ่อนน้อมถ่อมตน มารยาทดี พุดจาไพเราะ สุภาพเรียบร้อย (ร้อยละ 17.48)

(4) ความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา (ร้อยละ 16.63)

(5) การอนุรักษ์ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมไทย นิยมไทย รักษา ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และภูมิใจในความเป็นไทย (ร้อยละ 10.72)

2) วิธีการที่สถานศึกษาปลูกฝังแก่นักเรียน/นักศึกษา 3 อันดับแรก คือ

(1) ฝึกผู้เรียนให้ปฏิบัติตามค่านิยมของสถานศึกษา โดยผ่านการจัดกิจกรรมตามโครงการต่างๆ ติดตามรายงานผลและประชาสัมพันธ์ (ร้อยละ 43.02)

(2) ให้ครู/อาจารย์ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมแก่ผู้เรียน โดยสอดแทรกในการเรียนการสอน และยกย่องผู้ที่มีความประพฤติดี (ร้อยละ 19.19)

(3) อบรมบ่มนิสัยผู้เรียนที่หน้าเสาธง นิมนต์พระมาเทศน์ที่สถานศึกษาและพาผู้เรียนไปพัฒนาจิตที่วัด เข้าค่ายอบรม (ร้อยละ 13.92)

3) ผลที่เกิดจากการปลูกฝังค่านิยมแก่นักเรียน/นักศึกษา 5 อันดับแรก คือ

- (1) ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ (ร้อยละ 31.51)
- (2) มีระเบียบวินัย ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบของสถานศึกษา (ร้อยละ 21.06)
- (3) มีความรับผิดชอบมากขึ้น (ร้อยละ 16.64)
- (4) มีสัมมาคารวะ อ่อนน้อมถ่อมตน กิริยามารยาทงาม เคารพเชื่อฟังคำสั่งสอน

พุดจาไฟเราะ (ร้อยละ 9.81)

(5) ผู้เรียนให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่างๆ ของสถานศึกษา เป็นที่น่าพอใจ (ร้อยละ 6.15)

3.3 สิ่งที่นักเรียน/นักศึกษาประทับใจในสถานศึกษา

จากการสัมภาษณ์ นักเรียน/นักศึกษา จำนวน 248 คน ให้ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้สึกประทับใจเมื่อเข้ามาเรียนในสถานศึกษา เรียงค่าร้อยละจากมากไปน้อย 3 อันดับแรก คือ

- 1) ครู/อาจารย์สอนดี มีจรรยาบรรณ และเป็นกันเองกับผู้เรียน (ร้อยละ 69.76)
- 2) มีแหล่งการเรียนรู้ สิ่งแวดล้อมดี และมีสื่อการเรียนการสอนเพียงพอ (ร้อยละ

49.19)

- 3) มีเพื่อนดี เพื่อนเก่ง (ร้อยละ 31.45)

3.4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับค่านิยม

ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษา ครู/อาจารย์ นักเรียน/นักศึกษา ผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษา ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปลูกฝังค่านิยมที่พึงประสงค์ สอดคล้องกัน เรียงจากมากไปน้อยดังนี้

1) สถานศึกษา ครู/อาจารย์ ผู้ปกครอง และชุมชน มีส่วนร่วมในการปลูกฝังค่านิยมที่พึงประสงค์ คุณธรรม จริยธรรม แก่ผู้เรียนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง รวมทั้งให้มีการประเมินพฤติกรรมของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบ ปรับปรุงและพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

2) อบรมบ่มนิสัยผู้เรียนให้มีจิตสำนึกที่ดีต่อตนเองและสังคมทั้งด้านคุณธรรม จริยธรรม การกีฬาและการออกกำลังกาย ดนตรี วิชาการ ศิลปวัฒนธรรม ระเบียบวินัย รักและภูมิใจในสถาบันการศึกษาและความเป็นไทย ประหยัด สามัคคี ใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีสัมมาคารวะ ปลอดภัยจากอบายมุข รับผิดชอบ มรรยาทดี พุดจาไฟเราะ

3) พัฒนาศักยภาพของครู/อาจารย์ให้มากขึ้น เพื่อให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และนำไปสู่การพัฒนาความสามารถทางวิชาการแก่ผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

4) ปลูกจิตสำนึกให้ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข โดยจัดกิจกรรมหลากหลาย เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้สอน ผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชน รวมทั้งส่งเสริมการปฏิบัติ

ตามค่านิยมที่พึงประสงค์ เป็นแบบอย่างที่ดี ให้รางวัลแก่ผู้ที่ทำความดี ใฝ่การเรียนรู้ และเป็นที่ ยอมรับของบุคคลทั่วไป

5) กระทรวงศึกษาธิการ และกรมต้นสังกัดมีนโยบายเกี่ยวกับค่านิยมที่พึงประสงค์ และแนวปฏิบัติให้สถานศึกษายึดถือ รวมทั้งมีการรณรงค์อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

อภิปรายผล

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู/อาจารย์ นักเรียน/นักศึกษา ผู้ปกครอง และกรรมการสถานศึกษา จากสถานศึกษาที่ได้ชื่อว่ามีวัฒนธรรมสถานศึกษา จัดสภาพ แวดล้อมและปลูกฝังค่านิยมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดีและความสุขของผู้เรียน มีข้อควรอภิปราย ดังนี้

1. ผู้บริหารสถานศึกษา ครู/อาจารย์ และผู้เรียน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหาร และหลักการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารในลักษณะที่สอดคล้องกัน คือ เน้นการมีส่วนร่วมในการบริหารของทุกฝ่าย มีการกระจายความรับผิดชอบไปยังหัวหน้าหน่วยงานย่อยของสถานศึกษา โดยมอบหมายแบบมีคำสั่งแต่งตั้งชัดเจน ใช้หลักการประชาธิปไตย ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษา เซอร์จิโอวานนี (Sergiovanni, 1988) โดยกล่าวถึงองค์ประกอบหลักที่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมสถานศึกษาในเรื่องของการมอบอำนาจ (Empowerment) ที่ผู้บริหารมอบหมายงาน และการตัดสินใจให้ครูนำไปปฏิบัติ ซึ่งผู้บริหารควรเห็นความสำคัญและไว้วางใจในการมอบอำนาจ

2. ในด้านพฤติกรรมกรรมการจัดการเรียนการสอนของครู/อาจารย์ ทั้งครู/อาจารย์ และผู้เรียน มีความเห็นสอดคล้องกัน คือ ครู/อาจารย์จัดการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สอนให้รู้จักคิด รับฟังและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น จัดให้ผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง มีการค้นคว้าหาคำตอบด้วยตนเอง และการสอนให้ทำงานเป็นทีม พฤติกรรมการจัดการเรียนการสอนดังกล่าวตรงกับความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งให้ข้อมูลในเรื่องนโยบายของ ผู้บริหารที่มีต่อการส่งเสริมและสนับสนุนให้ครู/อาจารย์ จัดการเรียนการสอนในลักษณะดังกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับเซอร์จิโอวานนี (Sergiovanni, 1988) ได้กล่าวว่าความมุ่งประสงค์ของสถานศึกษา (School Purpose) เป็นเรื่องที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรชี้แจงให้บุคลากรเข้าใจ เห็นคุณค่า และ ความสำคัญเกี่ยวกับความมุ่งประสงค์ของสถานศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงาน และ ประเมินผลร่วมกัน รวมทั้งเป็นสิ่งจูงใจให้บุคคลในองค์กรปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ เสมือนกระจายอำนาจให้บุคลากรสามารถปฏิบัติตนตามหน้าที่ความรับผิดชอบได้อย่างเต็มที่ (วิโรจน์ สารัตนะ, 2532)

3. สำหรับความภาคภูมิใจที่ผู้ให้ข้อมูลทุกฝ่ายกล่าวถึงสถานศึกษามีความสอดคล้องกันในเรื่องเกี่ยวกับการพัฒนาสถานศึกษา จนเป็นที่ยอมรับของชุมชนในทุกๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาผู้เรียนให้ประสบความสำเร็จทั้งการเรียน ความประพฤติ และหน้าที่การงาน การสนับสนุนให้ครู/อาจารย์มีการพัฒนาตนเองทั้งการอบรม สัมมนา และการศึกษาดูงาน สภาพแวดล้อม ภูมิทัศน์ และบรรยากาศเอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน ครู/อาจารย์ เอาใจใส่ต่อผู้เรียนเป็นอย่างดี แสดงให้เห็นชัดเจนถึงควมมีวัฒนธรรมสถานศึกษาที่เป็นรูปแบบเฉพาะที่เป็นเอกลักษณ์ที่สร้างสมมาจากบุคลากรหลายฝ่ายในสถานศึกษา ซึ่งหมายถึง ค่านิยม ความเชื่อ และปทัสฐานที่เป็นปัจจัยในการทำงานของบุคลากรในสถานศึกษา (Owen 1987)

4. สภาพแวดล้อมของสถานศึกษา พบว่า ทั้งผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษา ครู/อาจารย์ นักเรียน/นักศึกษา ผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษามีความเห็นเกี่ยวกับลักษณะสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุของผู้เรียนสอดคล้องกันว่า โดยภาพรวมสถานศึกษามีการจัดสภาพแวดล้อมเอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุของผู้เรียนในระดับมากนั้น อาจมีสาเหตุมาจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้รับการสุ่มเลือกมาจากโรงเรียนที่เคยได้รับรางวัลพระราชทาน สถานศึกษาจึงเคยมีการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา ซึ่งเป็นเกณฑ์สำคัญประการหนึ่งในการพิจารณาของกรมวิชาการไว้เป็นอย่างดีมาก่อนแล้ว แสดงว่าสถานศึกษาเหล่านี้ให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อมเช่นเดียวกับที่กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ (2544) ระบุว่าสภาพแวดล้อมในโรงเรียนเป็นองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผู้เรียน และสอดคล้องกับแนวคิดของกระทรวงสาธารณสุข (2523) ที่ระบุถึงอิทธิพลของสภาพแวดล้อมในโรงเรียนว่าการจัดการศึกษาของโรงเรียนเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนและบุคลากรมีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งร่างกาย และจิตใจ รวมทั้งเป็นการปฏิบัติตามนโยบายปฏิรูปโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ (สำนักงานทดสอบทางการศึกษา, 2539) ที่กำหนดไว้ว่าต้องมีการจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนให้เอื้อต่อการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนอย่างมีความสุข และผลวิจัยโดยภาพรวมดังกล่าวสอดคล้องกับผลวิจัยของ กาญจนา บุญมี (2527) ที่พบว่า โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่จัดสิ่งแวดล้อมได้ถูกสุขลักษณะ ผลวิจัยของ จินตนา วิศิษฎ์วงศ์ (2528) ที่พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่จัดสภาพแวดล้อมได้มาตรฐานขั้นต่ำของงานสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ผลวิจัยของ เจริญชัย งานไว (2538) ที่พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนและครูอาจารย์เห็นว่าในภาพรวมแล้ว การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในโรงเรียนมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ผลวิจัยของประจักษ์ พัฒนเจริญ (2538) ที่พบว่า โรงเรียนมีการปฏิบัติด้านการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาอยู่ในระดับมาก ผลวิจัยของ ชัยวัฒน์ สุกุม (2540) ที่พบว่ามีการจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในโรงเรียนอยู่ในระดับสูงและสูงมาก และผลวิจัย

ของพิชญนันท์ คงทน (2541) ที่พบว่า สภาพแวดล้อมในโรงเรียนด้านการใช้พื้นที่ในบริเวณโรงเรียน การจัดอาคารเรียนอาคารประกอบ การจัดระบบสุขาภิบาล บรรยากาศด้านวิชาการ และบรรยากาศด้านบริหารอยู่ในระดับเกณฑ์สูงและสูงมาก ซึ่งแตกต่างจากผลวิจัยของ ประภาพรรณ เสี่ยงส์ (2533) ที่พบว่า โรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสมุทรปราการจัดสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง

สำหรับลักษณะสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาที่ผู้ให้ข้อมูลทุกกลุ่มมีความเห็นว่าเอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุขของผู้เรียนใน 5 อันดับแรก เช่นเดียวกัน คือ การปลูกต้นไม้ให้ความร่มรื่นในบริเวณสถานศึกษา และความรู้ความสามารถและบทบาทหน้าที่ของบุคลากรนั้น เป็นข้อบ่งชี้ว่าสถานศึกษาให้ความสำคัญกับการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนตามแนวทางของกรมสามัญศึกษา (2531) ทั้งด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพเกี่ยวกับความร่มรื่นและความสวยงามและด้านสภาพแวดล้อมทางการบริหารและการจัดการเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายให้บุคลากรในโรงเรียนมีส่วนร่วมและให้ความร่วมมือปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมาย นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวทางการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนที่กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ (2544) ระบุไว้ว่าพื้นที่และบริเวณโรงเรียนต้องมีการปลูกไม้ใหญ่ให้ร่มเงา และปลูกไม้ดอกไม้ประดับให้เกิดความสวยงาม ริมสนามควรปลูกต้นไม้ใหญ่ให้เกิดร่มเงาสำหรับพักผ่อนหย่อนใจและเกิดทัศนียภาพที่สวยงาม และสอดคล้องกับผลวิจัยของ ประจักษ์ พัฒนเจริญ (2538) ที่พบว่า โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีการปฏิบัติการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและทางการบริหารอยู่ในระดับมาก และผลวิจัยของทวีศิลป์ สารแสน (2543) ที่พบว่า โรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีสภาพแวดล้อมทางการเรียนในห้องเรียนด้านครูผู้สอนโดยภาพรวมในระดับดี โดยนักเรียนพึงพอใจด้านความรู้และประสบการณ์การสอนของครูมากเป็นอันดับหนึ่ง

5. กระบวนการพิจารณาสร้างเสริมค่านิยม จากการวิจัยพบว่า สถานศึกษาปลูกฝังค่านิยมที่พึงประสงค์แก่ผู้สอนและผู้เรียน โดยใช้กระบวนการพิจารณาสร้างเสริมค่านิยม กล่าวคือ มีการประชุมครู/อาจารย์ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมของสถานศึกษา และมอบหมายให้ครู/อาจารย์ดูแลกิจกรรมตามโครงการต่างๆ โดยเน้นการทำงานร่วมกัน แสดงว่า ผู้บริหารเชิญครู/อาจารย์มาประชุมเพื่อพิจารณาคัดเลือกค่านิยมโดยไม่ถูกบังคับ เมื่อมีความเข้าใจ และตระหนักในผลที่เกิดขึ้น ก็จะยอมรับค่านิยมนั้นและประกาศเป็นค่านิยมของสถานศึกษา หลังจากนั้นก็จะมอบหมายให้ผู้เรียนปฏิบัติตามค่านิยมของสถานศึกษาโดยผ่านการจัดกิจกรรมตามโครงการต่างๆ รวมทั้งให้มีการติดตามและรายงานผลด้วย เพื่อเป็นการตอกย้ำให้ผู้เรียนประพฤติปฏิบัติสิ่งที่เป็นค่านิยมที่ถูกต้องจนเกิดเป็นแบบแผนการดำรงชีวิตของตน

6. กระบวนการปลูกฝังค่านิยม การปลูกฝังค่านิยมของสถานศึกษา เป็นการชี้นำให้กระทำตามค่านิยมที่คงตัวหรือค่านิยมที่จำเป็นในการดำรงชีวิตเพื่อให้เกิดปัญญา มีคุณธรรม จริยธรรม และมีความสุข จากการวิจัยพบว่า ค่านิยมที่สถานศึกษาปลูกฝังแก่ผู้สอนและผู้เรียนสอดคล้องกัน ได้แก่ ความรับผิดชอบ การเป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย มีคารวะธรรม และมีน้ำใจเอื้ออาทรต่อกันและกัน แสดงว่า ค่านิยมดังกล่าวเป็นค่านิยมที่สำคัญและได้รับการคัดเลือกให้เป็นค่านิยมที่ถูกต้องและเหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบัน สถานศึกษาจึงได้กำหนดเป็นค่านิยมของสถานศึกษาและใช้กระบวนการปลูกฝังค่านิยม กล่าวคือ เมื่อสถานศึกษากำหนดค่านิยมที่พึงประสงค์ แล้วก็นมอบหมายให้ครู/อาจารย์ดูแลกิจกรรมตามโครงการต่างๆ ให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกันทั้งผู้บริหาร และครู/อาจารย์ สร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียนในสิ่งที่ต้องการปลูกฝังด้วยการเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียนและฝึกผู้เรียนให้ปฏิบัติตามค่านิยมของสถานศึกษาด้วยการทำกิจกรรม ที่กำหนด รวมทั้งมีการติดตามและยกย่องเชิดชูเกียรติ และในขณะที่ครู/อาจารย์จัดการเรียนการสอนก็จะสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม และระเบียบวินัยควบคู่กับการอบรมหน้าเสาธง นิมนต์พระมาเทศน์ และพาผู้เรียนไปพัฒนาจิตที่วัด รวมทั้งเข้าค่ายพุทธธรรม เป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับสิ่งที่ต้องการปลูกฝัง และส่งเสริมให้ผู้เรียนปฏิบัติด้วยตนเอง

สำหรับผลที่เกิดจากการปลูกฝังค่านิยม แก่ผู้สอน และผู้เรียน เป็นไปตามความคาดหวังของสถานศึกษา คือ ผู้สอนมีคุณธรรม จริยธรรม พฤติกรรมที่พึงประสงค์ เป็นแบบอย่างที่ดี รักเมตตาและเอาใจใส่ต่อศิษย์ มีความรับผิดชอบ และให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามค่านิยมของสถานศึกษาเป็นอย่างดี เป็นที่น่าพอใจ ส่วนผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม พฤติกรรมที่พึงประสงค์ มีระเบียบวินัย และมีความรับผิดชอบ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพนัส หันนาคินทร์ (2520) กรมวิชาการ (2528) และงานวิจัยของสังคม ภูมิพันธุ์ และคณะ (2539) ที่กล่าวถึงการปลูกฝังและการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม โดยเริ่มจากการสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นในสิ่งที่ต้องการปลูกฝัง เช่น การให้ครู/อาจารย์ เป็นตัวแบบที่ดี การให้ความรู้ว่าสิ่งที่ต้องการปลูกฝังนั้นมีคุณค่าและมีวิธีการปฏิบัติอย่างไร และการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติตามค่านิยมจนเกิดเป็นกิจนิสัย เช่น จัดกิจกรรมที่หลากหลายให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ เหมาะสมกับวัยและสภาพแวดล้อม เมื่อผู้เรียนได้เห็นตัวอย่างและคุณค่าของตัวแบบที่ดีก็จะยอมรับค่านิยมนั้นโดยไม่ขัดแย้ง และควรดำเนินการปลูกฝังและพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่องและจริงจังตามข้อเสนอแนะของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เป็นการสร้างให้ผู้เรียนเกิดความสำนึกในการทำคุณงามความดีมากยิ่งขึ้นและเกลียดการทำความชั่ว ซึ่งสอดคล้องกับมนัส รัตนดิกล ฌ ภูเก็ท (2521) ที่กล่าวว่า การปลูกฝังจริยธรรมแก่ผู้เรียนนั้นไม่ใช่หน้าที่ของผู้สอนแต่เพียงผู้เดียว ควรเป็นหน้าที่ของพ่อแม่ ผู้ปกครอง พระ ชุมชน และครู/อาจารย์ ในสถานศึกษาให้การอบรมสั่งสอน กำกับ ติดตามความประพฤติของผู้เรียนตลอดเวลา และยกย่อง

ชมเชยประกาศเกียรติคุณ รวมทั้งการลงโทษควบคู่กันด้วย ในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีคุณธรรม และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ไม่หลงผิดหรือหันเหไปตามกระแสของสังคมที่ไร้พรหมแดน ไม่รู้จักตนเอง หรือไม่เห็นคุณค่าของตนเอง เมื่อผิดหวังก็จะทำร้ายตนเอง ซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดจากการขาดค่านิยมที่ถูกต้อง จึงมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เป็นชาวที่ปรากฏในสื่อมวลชนต่างๆ เช่น มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันเหมาะสม เสพยาเสพติด เที่ยวเตร่กลางคืนในสถานเริงรมย์ หรือแต่งกายเปิดเผยเกินงาม เป็นเพราะมีค่านิยมที่ไม่ถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของทวี ศันสนีย์พันธุ์ (2539) ที่กล่าวว่า ค่านิยมเป็นเรื่องของความคิดเห็นและความเชื่อ เกี่ยวกับความงาม ความชื่นชอบ และความดีที่สมควรประพฤติปฏิบัติ ค่านิยมจึงเปลี่ยนแปลงได้ตามยุคตามสมัย แต่คุณธรรมและจริยธรรมเป็นเครื่องชี้วัดความถูกต้องของค่านิยม ดังนั้น สถานศึกษาในฐานะที่ทำหน้าที่อบรมบ่มนิสัยและพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญาและมีความสุขในการเรียนรู้ จึงควรปลูกฝังค่านิยมที่ถูกต้องตั้งแต่เริ่มแรกให้ผู้เรียนอยู่ในสถานศึกษา เพราะค่านิยมเป็นเหมือนกรอบในการกำหนดทิศทางในการประพฤติปฏิบัติให้เป็นไปตามครรลองของความดีความงามทั้งในปัจจุบันและอนาคต

ข้อเสนอแนะ

ในการทำวิจัยครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ควรศึกษาวิจัยเจาะลึกเฉพาะสถานศึกษาที่ได้รับการยอมรับจากชุมชนและสังคมว่าเป็นสถานศึกษาที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุขของผู้เรียน ในด้านต่างๆ ได้แก่ รูปแบบการบริหารที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย มีความเป็นประชาธิปไตย มีการกระจายอำนาจ มีรูปแบบการบริหารที่สนับสนุนการจัดการเรียนการสอนตามนโยบายปฏิรูปการศึกษา และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ รวมทั้งการจัดสภาพแวดล้อมที่ร่มรื่น อาคารเรียน อาคารประกอบ ห้องสุขาและอื่นๆ ถูกสุขลักษณะ และเพียงพอ อุปกรณ์การเรียนการสอนทันสมัยและอยู่ในสภาพที่พร้อมใช้งานได้ทันที ตลอดจนมีการปลูกฝังค่านิยมที่ถูกต้องเหมาะสมกับวัฒนธรรมไทย คุณธรรมและจริยธรรม และพัฒนาผู้สอนและผู้เรียนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดไป

2. หน่วยงานต้นสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้การส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษาทุกระดับและทุกสังกัด จัดการเรียนการสอนที่มุ่งพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนและผู้สอนสูงสุด

บรรณานุกรม

- กาญจนา บุญมี. สภาพปัญหาและความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดโครงการสุขภาพในโรงเรียนของ
ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม.,
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2527.
- กิริติ จันทรมณี. การศึกษาสภาพและปัญหาสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด
สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรดิตถ์. วิทยานิพนธ์ กศ.ม, พิษณุโลก: มหาวิทยาลัย
นเรศวร, 2537.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542.
กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี
2542.
- คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. รายงานวิจัยสภาพการใช้อาคารสถานที่ของ
โรงเรียนประถมศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เจริญผล, 2521.
- จารุวรรณ ตั้งศิริมงคล. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทัศนคติต่อการเรียนวิชา
ศิลปศึกษาของผู้ที่อยู่และไม่อยู่ในสภาพแวดล้อมทางศิลปะการออกแบบ. กรุงเทพฯ-
มหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2528.
- จินตนา วิศิษฎ์วงศ์. การศึกษาการดำเนินงานในโครงการสุขศึกษาสายการศึกษาของโรงเรียน
ประถมศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์ ค.ม., กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2529.
- เจริญชัย งานไว. การศึกษาการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัด
กรมสามัญศึกษาในจังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ กศ.ม., ขอนแก่น : มหาวิทยาลัย
ขอนแก่น, 2538.

ฉลอง จันทมาลา. รายงานการวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทัศนคติต่อการเรียนวิชาศิลปศึกษาของนักเรียนที่อยู่และไม่อยู่ในสภาพแวดล้อมทางศิลปะการออกแบบ. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2530.

ชนิตา รักษ์พลเมือง. สังคมวิทยาการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525.

ชัยวัฒน์ สุกุณา. การศึกษาสภาพสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติจังหวัดพิษณุโลก. วิทยานิพนธ์ กศ.ม., พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2540.

ทดสอบทางการศึกษา, สำนักงาน กรมวิชาการ. คู่มือการพัฒนาโรงเรียนเข้าสู่มาตรฐานการศึกษา การจัดสิ่งแวดล้อมในการเรียนการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : ครูสภาลาดพร้าว, 2539.

ทวี คັນสนียพันธ์ุ. การศึกษาสภาพการประเมินคุณลักษณะ ด้านคุณธรรม จริยธรรม และ ค่านิยมขั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 11 จังหวัดนครราชสีมา. 2539. (อัดสำเนา).

ทวีศิลป์ สารแสน. ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของสภาพแวดล้อมทางการเรียนในห้องเรียน ด้านครูผู้สอนกับความพึงพอใจของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา. วิทยานิพนธ์ กศ.ด., กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2543.

ทิพาวรรณ วุฒิสักดิ์. ทัศนะของนักศึกษาต่อสภาพแวดล้อมวิทยาลัยเกษตรกรรมนครศรีธรรมราช. นครศรีธรรมราช : วิทยาลัยเกษตรกรรมนครศรีธรรมราช, 2537.

ธเนศ ขำเกิด. “การจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ดีในประถมศึกษา”, สารพัฒนาหลักสูตร. 10 (96) : 35-36; มีนาคม 2533.

ธีระ ชัยยุทธยรรยง และคณะ. ผลของการใช้กิจกรรมกลุ่มสร้างคุณภาพกับกิจกรรมพิจารณา สร้างเสริมค่านิยมที่มีต่อระดับการพัฒนา ค่านิยมและเจตคติเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์. 2539. (อัดสำเนา).

อึ้ง ชูทัพ. วัฒนธรรมโรงเรียน. เรียบเรียงจาก School Culture ของ Dr. J Mark Hensman, 2544. (อัดสำเนา).

นงลักษณ์ เรือนทอง. วัฒนธรรมองค์การที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานในสำนักงานศึกษาธิการ อำเภอบึงสามพัน. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2535.

บำรุง ปานสุนทร. การศึกษาค่านิยมไทยของผู้ปกครองนักเรียนในกรุงเทพมหานคร. 2537. (อัดสำเนา).

ประจักษ์ พัฒนเจริญ. รายงานการวิจัยเรื่อง การจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนในเขตการศึกษา 7. พิษณุโลก : สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 7, 2538.

ประดิษฐ์ จิระเดชประไพ. การศึกษาเปรียบเทียบองค์ประกอบของโรงเรียนที่นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง และโรงเรียนที่นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก. วิทยานิพนธ์ กศ.ม., กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2530.

ประทีป แสงเปี่ยมสุข และคณะ. การศึกษาเชิงคุณลักษณะธรรมาภิบาลเกี่ยวกับการจัดระบบเพื่อพัฒนาคุณภาพการประถมศึกษาจังหวัดพัทลุง. พัทลุง : สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพัทลุง, 2532.

ประเทศ ดวงพัตรา และคณะ. ความคิดเห็นของนักศึกษาต่อสิ่งแวดล้อม การเรียนการสอน การบริการและกิจกรรมนักศึกษาของวิทยาลัยเกษตรกรรมอุทัยธานี. อุทัยธานี : วิทยาลัยเกษตรกรรมอุทัยธานี, 2535.

ประภาพรรณ เลื่องวงศ์. การศึกษาสภาพการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ. สมุทรปราการ : สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ, 2533.

ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา. ค่านิยมและความคาดหวังของเยาวชนไทย. รายงานผลการวิจัย. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523. (อัดสำเนา).

ปรีชา สุกใส. การศึกษาเจตคติเกี่ยวกับจริยธรรม ค่านิยม ประเพณี และวัฒนธรรมของครอบครัวที่มีผลผ่านการอบรมเลี้ยงดูบุตร : ศึกษาเฉพาะกรณีในเขตจังหวัดพิษณุโลก และสุโขทัย. ได้รับทุนอุดหนุนจากสถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม ประจำปีการศึกษา 2541 โปรแกรมวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ. 2541. (อัดสำเนา).

ปรียพรรณ เฒ่าวิวัฒน์. ความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพทางครอบครัว สิ่งแวดล้อมปัจจุบัน กระบวนการทางสังคมกับพฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียนวัยรุ่นในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล : กรณีศึกษาของกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. 2539. (อัดสำเนา).

เพชฌัญญู กิจระการ. ศึกษาการพัฒนาแนวทางการเผยแพร่ศีลธรรม. งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ ทุนวิจัยประเภททั่วไป ประจำปีงบประมาณ 2537 เสนอรายงานการวิจัยต่อกรมการศาสนา เมื่อ 22 มีนาคม 2539. (อัดสำเนา).

พลศึกษา, กรม. การวิจัยติดตามผลโรงเรียนในโครงการสุขศึกษาสายการศึกษา. กรุงเทพฯ : กองส่งเสริมพลศึกษาและสุขศึกษา กรมพลศึกษา, 2526.

พนัส หันนาคินทร์. หลักการบริหารโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช, 2529.

_____. การสอนค่านิยม. พิษณุโลก : แผนกเอกสารการสอน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก, 2520.

พิชญานันท์ คงทน. ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก. พิษณุโลก: ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยประจำปี 2540 จากคณะกรรมการวิจัยการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 7, 2541.

โพธิ์สวัสดิ์ แสงสว่าง. การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม สำหรับครูและผู้บริหารโรงเรียน. 2536. (อัดสำเนา).

มนัส รัตนดิลก ณ ภูเก็ต. “จริยศึกษาช่วยพัฒนาประเทศ” วิทยาสาร 8: 20-24; มีนาคม 2521.

มยุรี สิงห์โทรราช. ความสัมพันธ์ระหว่างมโนภาพแห่งตนและสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ตาม การรับรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัด เชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ กศ.ม., พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2536.

รัตนา ศิริชยานันท์. วัฒนธรรมโรงเรียนที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด สำนักงานการศึกษา จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ. ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย ศิลปากร, 2542.

วันชัย ศิริวัฒนากุล. ความคิดเห็นของนักศึกษาต่อสิ่งแวดล้อม การเรียนการสอน การบริการ และกิจกรรมนักศึกษาของวิทยาลัยเกษตรกรรมพิจิตร. พิจิตร : วิทยาลัยเกษตรกรรม พิจิตร, 2538.

วิจัยทางการศึกษา, กอง กรมวิชาการ. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมสถานศึกษา สภาพแวดล้อม ของสถานศึกษา และค่านิยม. เอกสารประกอบการประชุมสัมมนา สร้างเครื่องมือวิจัย เกี่ยวกับการศึกษาวัฒนธรรม สภาพแวดล้อม และค่านิยมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดีและ ความสุขของผู้เรียน ระหว่างวันที่ 23-26 พฤษภาคม 2544 ณ โรงแรมกรุงศรีวิเวร์ พระนครศรีอยุธยา, 2544. (อัดสำเนา).

วิชาการ, กรม. คู่มือการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2528.

วิชาการ, กรม. แนวทางการพัฒนาจริยธรรมไทย : การประชุมทางวิชาการเกี่ยวกับจริยธรรมไทย 22-27 มกราคม 2523. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2523.

วิโรจน์ สารรัตนะ. การวางแผนในโรงเรียนมัธยมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: อักษรบัณฑิต, 2532.

วิไล ตั้งจิตสมคิด. ศึกษาบทบาทของครู อาจารย์ ในการปลูกฝังค่านิยมเชิงจริยธรรมให้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร. ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏธนบุรี, 2538. (อัดสำเนา).

ศิริรัตน์ บุญตานัน. การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 11 ปริญญาโท กศ.ม., กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2528.

สังคม ภูมิพันธุ์ และคณะ. รายงานการวิจัยเรื่อง การศึกษารูปแบบในการปลูกฝังคุณธรรม
จริยธรรมแก่นักเรียน นักศึกษา. 2539. (อัดสำเนา).

สาธิตสุข, กระทรง. หลักการสุขภาพโรงเรียน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักข่าวพาณิชย์,
2523.

สามัญศึกษา, กรม. การจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ดีในโรงเรียน. กรุงเทพฯ : ฝ่ายนิเทศ
การบริหาร หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา, 2531.

สุรจิต นิตยคำหาญ. การศึกษาจิตสำนึกเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยของนักเรียน ในโรงเรียนมัธยม
ศึกษานานาชาติ. สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอุดรธานี สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พ.ศ. 2540.

สุรศักดิ์ หลาบมาลา. “วัฒนธรรมประจำโรงเรียน”. สารพัฒนาหลักสูตร อันดับที่ 79 (ตุลาคม
2531) : 40.

อนันต์ นามทองตัน. บรรยากาศในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษา
อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ. วิทยานิพนธ์ กศ.ม., พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร,
2534.

อรพันธุ์ ประสิทธิ์รัตน์. รายงานการวิจัย: การศึกษาสภาพแวดล้อมทางการเรียนของนิสิตคณะ
ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
บางเขน, 2533.

อัจฉรา สุวรรณ. วัฒนธรรมโรงเรียนกับการปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา
สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 1. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาหลักสูตรและการนิเทศ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2536.

Adams, R.S. and B.J. Biddle. **Realities of Teaching: Exploration with Video Tape**. New York: Holt, Rinehart and Winston, 1970.

Ballantine, Jeane H. **The Sociology of education A Systematic Analysis**. 3rd ed. New Jersey: Prentice-Hall, 1993.

Cardle, M.R. "Thermal Environmental and Learning" **Unpublished Doctoral Dissertation**. Iowa: University of Iowa, 1966.

Cruz, M.S. "Study Shows Fluorescent Lights Cause Hyperactivity in Children", **Phi Delta Kappan**. 441; February, 1975.

Hallquist, Robert Nels. "An Experimental Study Correlating Music with the Teaching of Geography in the Sixth Grade", **Dissertation Abstracts International**. 29: 3523-3524 A; June, 1969.

Joiner, K. Flight Lieutenant. "Evaluating the Impact of Educational Computing on the Classroom Environment: A Literature Review", <http://www.spirit.net.au/Acecg6/papers/joiner.htm>. April, 1996.

Jones, Vernon F. and Louise S. Jones. **Comprehensive Classroom Management Creating Positive Environments for All Students**. 4th ed. Boston: Simon & Schuster Company, 1995.

Knirk, F.G. **Designing Productive Learning Environment Educational Technology**. New Jersey: Englewood Cliffs, 1979.

Lene, W.R. **Thermal Environment and Learning**. Iowa: Iowa Center for Research In School Administration, University of Iowa, 1966.

- Levine, D.W. and others. "Classroom Ecology: The Effects of Setting Position on grades and Participation", **Personal Soc, Psycho. Bull.** 6: 409-412; 1980.
- Managan, Miriam Gay. "The Impact of the Traditional Classroom Environment VS the Informal Classroom Environment on Creative Thinking Abilities", **Masters Abstracts International.** 28: 188; Summer, 1990.
- Ott, John. **Health and Light.** New York: Pocket Books, 1976.
- Owen, Robert G. **Organizational Behavior in Education.** 5th ed. New York: Prentice-Hall, 1995.
- Owen, Robert G. "**The Leadership of Education Clans.**" Leadership : Examining the Elusive ASCD Yearbook, 1987.
- Romine Stephen. "Student and Faculty Perceptions of an Effective University Instructional Climates," **The Journal of Educational Research.** 68: 139-143; December 1974.
- Serqiovanni, Thomas J., and Staratt, Rovert J. **Supervision : Human Perspectives.** 4th ed. New York : McGraw-Hill, Inc., 1988.
- Wiles, Kimball. **Supervision for Better Schools : The Role of the Official Leader in Program Development.** 6th ed. New York : Prentice-Hall, Inc., 1953.
- Wheldall, K. and others. "An Example of the Use of Behavioral Ecology in Two Classes Of Eleven-Year Old Children," **Journal Education Psychology.** 41: 171-184; 1981.

ภาคผนวก

- ตารางแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูล
- รายชื่อสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

ตารางแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตารางที่ 1 แสดงระดับความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อลักษณะสภาพแวดล้อม
สถานศึกษาที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุขของผู้เรียน

ลักษณะสภาพแวดล้อมสถานศึกษา	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	S.D.
	เอื้อมาก ที่สุด	เอื้อมาก	เอื้อน้อย	เอื้อน้อย ที่สุด	ไม่เอื้อ เลย		
1. อาคารเรียน	29.2	55.5	12.8	1.4	1.1	3.10	0.75
2. อาคารประกอบ	21.4	54.8	17.8	4.6	1.4	2.90	0.83
3. ห้องปฏิบัติการ/สถานที่ฝึกทักษะ	24.2	52.0	20.3	2.5	1.1	2.96	0.80
ปฏิบัติวิชาต่างๆ							
4. ห้องสมุด/แหล่งการเรียนรู้ในบริเวณ	30.6	43.4	21.7	3.2	1.1	2.99	0.87
สถานศึกษาบริเวณสถานศึกษา							
5. สถานที่ศึกษาและฝึกปฏิบัติกิจกรรม	15.3	41.6	33.8	7.8	1.4	2.62	0.89
ทางศาสนา							
6. ขนาดของห้องเรียน	28.8	57.7	11.0	1.1	1.4	3.11	0.75
7. โต๊ะเก้าอี้ในห้องเรียน	26.7	56.6	14.6	1.4	0.7	3.07	0.73
8. การจัดบริเวณสถานศึกษา	38.4	49.5	7.8	2.5	1.8	3.20	0.83
9. เสียงภายในห้องเรียน	17.8	59.4	18.9	2.8	1.1	2.90	0.75
10. เสียงภายนอกห้องเรียน	17.4	53.4	22.1	5.7	1.4	2.80	0.84
11. การถ่ายเทอากาศภายในห้องเรียน	31.7	55.5	11.0	1.1	0.7	3.16	0.71
12. แสงสว่างภายในห้องเรียน	34.9	52.3	10.3	2.1	0.4	3.19	0.73
13. สื่อการเรียนการสอน	14.2	55.5	25.3	4.3	0.7	2.78	0.76
14. ป้ายนิเทศภายในบริเวณสถานศึกษา	14.9	54.4	24.9	5.0	0.7	2.78	0.78
15. ป้ายคติพจน์และป้ายคำขวัญ	14.9	49.8	29.2	5.3	0.7	2.73	0.80

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ลักษณะสภาพแวดล้อมสถานศึกษา	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	S.D.
	เอือมาก ที่สุด	เอือมาก	เอือน้อย	เอือน้อย ที่สุด	ไม่เอือ เลย		
16. สนามกีฬา/สนามเด็กเล่น/สถานที่ ออกกำลังกาย	28.5	40.9	22.8	6.4	1.4	2.89	0.94
17. สถานที่พักผ่อน	24.6	44.1	26.3	3.9	1.1	2.87	0.86
18. ห้องน้ำ ห้องส้วม	19.6	47.7	27.4	4.6	0.7	2.81	0.83
19. ทิศทางลม	28.5	57.3	12.1	1.1	1.1	3.11	0.73
20. ทิศทางแสงแดด	27.4	59.1	12.5	0.4	0.7	3.12	0.68
21. การปลูกต้นไม้ให้ความร่มรื่นใน บริเวณสถานศึกษา	41.3	44.1	11.7	1.8	1.1	3.23	0.80
22. การจัดสวนและปลูกไม้ดอก ไม้ประดับ ในบริเวณสถานศึกษา	31.0	54.1	11.7	1.8	1.4	3.11	0.78
23. ทางเดินภายในบริเวณสถานศึกษา	33.8	47.7	14.2	2.8	1.4	3.10	0.85
24. ระบบการกำจัดขยะ	17.4	45.9	29.2	6.4	1.1	2.72	0.86
25. การระบายน้ำและกำจัดน้ำทิ้ง	13.2	49.5	29.9	6.8	0.7	2.68	0.81
26. การป้องกันมลภาวะด้านควันทพิษ กลิ่น ฝุ่นละออง ความร้อน และ แสงสะท้อน	16.0	54.4	24.6	3.9	1.1	2.80	0.79
27. รั้วโรงเรียน	37.0	44.1	12.1	4.3	2.5	3.09	0.94
28. อุปกรณ์ป้องกันอุบัติเหตุและอุบัติภัย	17.1	50.5	27.0	4.6	0.7	2.79	0.80
29. ระบบการจราจร	16.0	54.1	24.2	4.3	1.4	2.79	0.81
30. ห้องปฐมพยาบาล	24.6	54.1	15.7	5.0	0.7	2.97	0.82
31. เวชภัณฑ์ และอุปกรณ์ปฐมพยาบาล	23.5	53.7	18.5	3.6	0.7	2.96	0.79
32. การรักษาความปลอดภัย	22.4	52.7	22.1	2.1	0.7	2.94	0.77

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ลักษณะสภาพแวดล้อมสถานศึกษา	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	S.D.
	เอือมาก ที่สุด	เอือมาก	เอือน้อย	เอือน้อย ที่สุด	ไม่เอือ เลย		
33. นโยบาย แผน และกิจกรรมด้าน สิ่งแวดล้อม	19.9	59.1	16.7	3.6	0.7	2.94	0.76
34. จำนวนบุคลากร	17.1	48.4	27.8	6.0	0.7	2.75	0.83
35. สุขภาพอนามัยของบุคลากร	22.4	65.1	8.5	2.1	1.1	3.07	0.70
36. บุคลิกของครู-อาจารย์	23.1	65.1	8.5	2.1	1.1	3.07	0.70
37. การแต่งกายของครู-อาจารย์	29.5	58.4	10.7	0.4	1.1	3.15	0.70
38. กิริยาวาจาของครู-อาจารย์	20.8	69.0	8.2	1.4	1.1	3.06	0.66
39. ความรู้ ความสามารถ และบทบาท หน้าที่ของบุคลากร	30.6	59.1	8.5	1.1	0.7	3.18	0.68
40. วิธีจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	17.1	68.0	12.5	2.1	0.4	2.99	0.64
41. ระบบข้อมูลสารสนเทศ	14.9	56.6	22.1	5.3	1.1	2.79	0.80
42. การรายงานผลของสถานศึกษา	21.4	58.0	15.7	4.3	0.7	2.95	0.78
43. การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรม ของสถานศึกษา	18.9	53.0	22.1	5.3	0.7	2.84	0.81
รวม	15.7	68.3	14.6	0.7	0.7	2.98	0.63

ตารางที่ 2 แสดงระดับความคิดเห็นของครู/อาจารย์ที่มีต่อลักษณะสภาพแวดล้อมสถานศึกษา
ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ความเป็นอยู่ และความสุขของผู้เรียน

ลักษณะสภาพแวดล้อมสถานศึกษา	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	S.D.
	เอื้อมาก ที่สุด	เอื้อมาก	เอื้อน้อย	เอื้อน้อย ที่สุด	ไม่เอื้อ เลย		
1. อาคารเรียน	24.3	54.9	17.1	3.2	0.6	2.99	0.77
2. อาคารประกอบ	14.4	47.7	31.4	5.4	1.1	2.69	0.82
3. ห้องปฏิบัติการ/สถานที่ฝึกทักษะ ปฏิบัติวิชาต่าง ๆ	14.4	43.7	34.0	6.9	1.0	2.64	0.85
4. ห้องสมุด/แหล่งการเรียนรู้ในบริเวณ สถานศึกษาบริเวณสถานศึกษา	22.2	43.4	29.9	5.6	1.0	2.76	0.87
5. สถานที่ศึกษาและฝึกปฏิบัติกิจกรรม ทางศาสนา	11.4	33.8	38.7	13.1	3.0	2.38	0.95
6. ขนาดของห้องเรียน	20.3	55.7	20.4	3.4	0.2	2.92	0.75
7. โต๊ะเก้าอี้ในห้องเรียน	17.3	52.5	25.7	4.1	0.5	2.82	0.78
8. การจัดบริเวณสถานศึกษา	26.7	51.9	17.	3.1	0.6	3.01	0.79
9. เสียงภายในห้องเรียน	11.4	51.1	30.0	6.3	1.1	2.65	0.81
10. เสียงภายนอกห้องเรียน	10.8	42.3	36.3	8.9	1.7	2.52	0.86
11. การถ่ายเทอากาศภายในห้องเรียน	24.0	51.9	19.8	3.7	0.7	2.95	0.80
12. แสงสว่างภายในห้องเรียน	25.7	55.8	16.1	1.8	0.5	3.04	0.73
13. สื่อการเรียนการสอน	10.9	49.4	33.1	5.6	1.1	2.63	0.79
14. ป้ายนิเทศภายในบริเวณสถานศึกษา	14.9	46.1	31.3	6.8	1.0	2.67	0.85
15. ป้ายคติพจน์และป้ายคำขวัญ	17.4	41.7	30.9	8.5	1.5	2.65	0.91
16. สนามกีฬา/สนามเด็กเล่น/สถานที่ ออกกำลังกาย	18.9	40.0	29.0	10.3	1.8	2.64	0.96
17 สถานที่พักผ่อน	15.7	41.6	32.1	8.6	2.1	2.60	0.92
18. ห้องน้ำ ห้องส้วม	12.6	41.9	32.5	10.5	2.5	2.52	0.93

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ลักษณะสภาพแวดล้อมสถานศึกษา	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	S.D.
	เอือมาก ที่สุด	เอือมาก	เอือน้อย	เอือน้อย ที่สุด	ไม่เอือ เลย		
19. ทิศทางลม	20.5	51.7	24.0	3.1	0.7	2.88	0.79
20. ทิศทางแสงแดด	21.9	54.0	21.1	2.5	0.5	2.94	0.76
21. การปลูกต้นไม้ให้ความร่มรื่นใน บริเวณสถานศึกษา	32.8	44.9	17.5	3.8	0.9	3.05	0.86
22. การจัดสวนและปลูกไม้ดอกไม้ประดับ ในบริเวณสถานศึกษา	30.1	45.8	19.2	4.2	0.7	3.01	0.85
23. ทางเดินภายในบริเวณสถานศึกษา	26.6	48.4	20.8	3.8	0.7	2.96	0.83
24. ระบบการกำจัดขยะ	10.1	43.8	35.1	9.5	1.5	2.52	0.86
25. การระบายน้ำและกำจัดน้ำทิ้ง	9.5	41.4	36.5	10.7	1.9	2.46	0.87
26. การป้องกันมลภาวะด้านควันทิษ กลิ่นฝุ่นละออง ความร้อน และ แสงสะท้อน	10.7	42.6	37.5	7.2	1.9	2.53	0.85
27. รั้วโรงเรียน	25.0	45.7	22.3	5.4	1.6	2.87	0.90
28. อุปกรณ์ป้องกันอุบัติเหตุและอุบัติภัย	10.5	41.2	37.7	9.0	1.6	2.5	0.86
29. ระบบการจราจร	12.2	44.9	33.1	8.3	1.4	2.58	0.86
30. ห้องปฐมพยาบาล	13.8	47.5	32.2	5.6	0.8	2.68	0.81
31. เวชภัณฑ์และอุปกรณ์ปฐมพยาบาล	11.2	48.3	34.7	5.3	0.5	2.64	0.77
32. การรักษาความปลอดภัย	12.8	49.7	30.2	6.0	1.3	2.67	0.82
33. นโยบาย แผน และกิจกรรมด้าน สิ่งแวดล้อม	15.7	46.8	30.4	6.3	0.9	2.70	0.84
34. จำนวนบุคลากร	15.7	49.5	28.0	5.9	0.9	2.73	0.83
35. สุขภาพอนามัยของบุคลากร	14.0	61.7	21.0	2.9	0.4	2.86	0.69
36. บุคลิกของครู-อาจารย์	16.8	64.0	17.2	1.7	0.4	2.95	0.66

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ลักษณะสภาพแวดล้อมสถานศึกษา	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	S.D.
	เอนมาก ที่สุด	เอนมาก	เอนน้อย	เอนน้อย ที่สุด	ไม่เอน เลย		
37. การแต่งกายของครู-อาจารย์	22.8	63.8	12.2	1.0	0.2	3.08	0.64
38. กิริยาวาจาของครู-อาจารย์	17.2	64.2	16.3	1.7	0.5	2.96	0.67
39. ความรู้ ความสามารถ และบทบาท หน้าที่ของบุคลากร	24.2	63.9	10.8	0.8	0.2	3.11	0.63
40. วิธีจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	15.7	62.8	19.3	1.9	0.3	2.92	0.67
41. ระบบข้อมูลสารสนเทศ	12.2	50.8	30.5	5.7	0.8	2.68	0.79
42. การรายงานผลของสถานศึกษา	16.3	52.6	26.7	3.5	0.8	2.80	0.78
43. การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรม ของสถานศึกษา	17.9	50.1	25.2	5.7	1.0	2.78	0.84
รวม	19.0	58.0	21.4	1.4	0.2	2.80	0.61

ตารางที่ 3 แสดงระดับความคิดเห็นของนักเรียน/นักศึกษาที่มีต่อลักษณะสภาพแวดล้อมสถานศึกษาที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุซของผู้เรียน

ลักษณะสภาพแวดล้อมสถานศึกษา	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	S.D.
	เอื้อมาก ที่สุด	เอื้อมาก	เอื้อน้อย	เอื้อน้อย ที่สุด	ไม่เอื้อ เลย		
1. อาคารเรียน	20.8	59.5	18.4	1.1	0.2	2.99	0.67
2. อาคารประกอบ	10.9	52.0	33.4	3.5	0.5	2.70	0.71
3. ห้องปฏิบัติการ/สถานที่ฝึกทักษะ ปฏิบัติวิชาต่าง ๆ	19.1	43.3	32.2	4.9	0.5	2.76	0.83
4. ห้องสมุด/แหล่งการเรียนรู้ในบริเวณ สถานศึกษาบริเวณสถานศึกษา	28.5	42.0	23.7	5.1	0.7	2.93	0.88
5. สถานที่ศึกษาและฝึกปฏิบัติกิจกรรม ทางศาสนา	11.9	35.5	38.6	12.1	2.0	2.43	0.92
6. ขนาดของห้องเรียน	22.6	54.6	20.0	2.4	0.5	2.96	0.75
7. โต๊ะเก้าอี้ในห้องเรียน	19.8	47.1	26.3	5.8	1.0	2.79	0.86
8. เสียงภายในห้องเรียน	11.7	39.4	37.2	9.7	2.0	2.49	0.89
9. เสียงภายนอกห้องเรียน	11.4	34.9	38.4	12.9	2.4	2.40	0.93
10. การถ่ายเทอากาศภายในห้องเรียน	26.5	45.8	21.0	5.5	1.2	2.91	0.89
11. แสงสว่างภายในห้องเรียน	34.0	48.5	14.3	2.6	0.5	3.13	0.79
12. ทิศทางลม	23.0	45.4	26.0	4.5	1.2	2.84	0.87
13. ทิศทางแสงแดด	20.2	47.7	26.6	4.5	1.1	2.81	0.84
14. สื่อการเรียนการสอน	27.9	46.6	20.3	4.2	1.1	2.96	0.86
15. ป้ายนิเทศภายในบริเวณสถานศึกษา	19.6	44.2	29.4	5.6	1.2	2.75	0.87
16. ป้ายคติพจน์และป้ายคำขวัญ	22.4	38.7	30.5	6.7	1.6	2.74	0.93
17. การจัดบริเวณสถานศึกษา	23.9	50.2	20.5	4.6	0.8	2.92	0.83
18. สนามกีฬา/สนามเด็กเล่น/สถานที่ ออกกำลังกาย	24.1	32.7	27.4	12.2	3.5	2.62	1.08

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ลักษณะสภาพแวดล้อมสถานศึกษา	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	S.D.
	เอือมาก ที่สุด	เอือมาก	เอือน้อย	เอือน้อย ที่สุด	ไม่เอือ เลย		
19. สถานที่พักผ่อน	18.8	37.9	29.5	10.7	3.1	2.59	1.01
20. การปลูกต้นไม้ให้ความร่มรื่นใน บริเวณสถานศึกษา	40.6	35.3	16.6	5.2	2.1	3.07	0.99
21. การจัดสวนและปลูกไม้ดอกไม้ประดับ ในบริเวณสถานศึกษา	32.6	37.3	22.5	5.8	1.8	2.93	0.97
22. ทางเดินภายในบริเวณสถานศึกษา	26.4	46.7	20.7	5.0	1.2	2.92	0.88
23. รั้วโรงเรียน	23.9	40.1	24.7	8.7	2.6	2.74	1.00
24. ห้องน้ำ ห้องส้วม	10.2	33.9	33.3	16.0	6.6	2.25	1.05
25. ระบบการกำจัดขยะ	13.0	40.1	31.8	12.5	2.5	2.49	0.96
26. การระบายน้ำและกำจัดน้ำทิ้ง	9.8	41.3	34.3	12.1	2.5	2.44	0.91
27. การป้องกันมลภาวะด้านควันพิษ กลิ่น ฝุ่นละออง ความร้อน และ แสงสะท้อน	10.5	38.4	37.3	10.8	3.0	2.43	0.92
28. อุปกรณ์ป้องกันอุบัติเหตุและอุบัติภัย	15.7	38.1	32.9	10.5	2.8	2.53	0.97
29. ระบบการจราจร	20.4	37.6	29.0	9.6	3.4	2.62	1.02
30. ห้องปฐมพยาบาล	20.7	44.8	2.7	5.9	1.7	2.77	0.90
31. เวชภัณฑ์ และอุปกรณ์ปฐมพยาบาล	15.8	47.4	28.5	6.8	1.5	2.69	0.87
32. การรักษาความปลอดภัย	16.6	48.0	27.8	6.4	1.2	2.73	0.86
33. จำนวนครู-อาจารย์	30.0	49.3	16.2	3.7	0.8	3.04	0.82
34. บุคลิกของครู-อาจารย์	25.8	52.6	17.7	2.9	1.0	2.99	0.88
35. การแต่งกายของครู-อาจารย์	35.3	49.5	12.3	2.2	0.7	3.16	0.78
36. กริยาวาจาของครู-อาจารย์	25.9	50.1	17.3	4.9	1.8	2.93	0.89
37. ความรู้ ความสามารถของครู-อาจารย์	43.1	45.2	9.5	1.6	0.5	3.29	0.74

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ลักษณะสภาพแวดล้อมสถานศึกษา	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	S.D.
	เอือมาก ที่สุด	เอือมาก	เอือน้อย	เอือน้อย ที่สุด	ไม่เอือ เลย		
38. วิธีจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของ ครู-อาจารย์	29.2	50.1	17.5	2.6	0.6	3.05	0.79
39. ระบบข้อมูลสารสนเทศของ สถานศึกษา	19.2	50.4	25.7	3.7	1.1	2.83	0.81
40. การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรม ของสถานศึกษา	27.2	44.7	21.5	5.1	1.5	2.91	0.91
รวม	20.0	51.6	24.2	3.0	1.2	2.80	0.59

ตารางที่ 4 แสดงระดับความคิดเห็นของผู้ปกครอง/กรรมการศึกษาที่มีต่อลักษณะสภาพแวดล้อม
สถานศึกษาที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุขของผู้เรียน

ลักษณะสภาพแวดล้อมสถานศึกษา	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	S.D.
	เอือมาก ที่สุด	เอือมาก	เอือน้อย	เอือน้อย ที่สุด	ไม่เอือ เลย		
1. อาคารเรียน/อาคารประกอบ	26.9	58.7	12.9	1.3	0.2	3.11	0.68
2. โรงอาหาร/โรงครัว	13.2	58.4	23.7	3.8	0.9	2.79	0.75
3. การจัดบริเวณสถานศึกษา	28.7	55.6	13.9	1.5	0.3	3.11	0.71
4. ป้ายนิเทศภายในบริเวณสถานศึกษา	16.8	51.8	26.9	4.3	0.2	2.81	0.77
5. ป้ายคติพจน์และป้ายคำขวัญ	18.4	49.4	26.7	5.2	0.2	2.81	0.80
6. สนามกีฬา/สนามเด็กเล่น/สถานที่ ออกกำลังกาย	18.7	44.1	29.7	6.5	1.0	2.73	0.87
7. สถานที่พักผ่อน	21.4	43.7	28.7	5.9	0.4	2.80	0.85
8. ห้องน้ำ ห้องส้วม	14.3	42.2	30.9	10.1	2.5	2.56	0.94
9. การปลูกต้นไม้ให้ความร่มรื่นใน บริเวณสถานศึกษา	38.6	40.9	16.4	3.3	0.9	3.13	0.86
10. การจัดสวนและปลูกไม้ดอกไม้ประดับ ในบริเวณสถานศึกษา	30.2	44.8	20.6	4.0	0.4	3.00	0.84
11. ทางเดินภายในบริเวณสถานศึกษา	24.7	52.7	18.3	4.0	0.3	2.98	0.78
12. ระบบการกำจัดขยะ	14.4	47.5	30.4	6.7	1.1	2.67	0.84
13. การระบายน้ำและกำจัดน้ำทิ้ง	12.9	45.5	32.0	8.06	1.0	2.61	0.85
14. การป้องกันมลภาวะด้านควันพิษ กลิ่น ฝุ่นละออง ความร้อน และ แสงสะท้อน	13.6	45.0	31.9	7.8	1.7	2.61	0.88
15. การสนับสนุนและส่งเสริมสภาพ แวดล้อมของผู้บริหาร	23.0	57.5	15.6	2.9	1.0	2.99	0.77
16. ระบบการจราจร	19.3	49.4	25.9	4.2	1.2	2.81	0.83

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ลักษณะสภาพแวดล้อมสถานศึกษา	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	S.D.
	เอือมาก ที่สุด	เอือมาก	เอือน้อย	เอือน้อย ที่สุด	ไม่เอือ เลย		
17. รั้วโรงเรียน	27.8	47.3	19.1	4.3	1.5	2.96	0.88
18. การรักษาความปลอดภัย	23.0	50.5	22.3	3.2	1.0	2.91	0.81
19. จำนวนบุคลากร	22.9	52.7	21.2	2.6	0.6	2.95	0.77
20. บุคลิกและการแต่งกายของบุคลากร	29.9	55.2	13.6	0.9	0.4	3.13	0.70
21. กริยาวาจาของบุคลากร	26.3	55.8	14.5	2.6	0.9	3.04	0.76
22. ความรู้ ความสามารถ และบทบาท หน้าที่ของบุคลากร	27.9	60.6	10.1	0.9	0.6	3.14	0.67
23. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร	22.8	55.8	19.3	1.9	0.2	2.99	0.72
24. ระบบข้อมูลสารสนเทศ	17.6	55.5	22.4	4.3	0.2	2.86	0.76
25. การรายงานผลของสถานศึกษา	21.1	57.3	18.5	2.6	0.5	2.96	0.74
26. การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรม ของสถานศึกษา	24.7	50.7	20.4	3.6	0.6	2.95	0.81
รวม	13.1	66.4	16.5	3.2	0.8	2.94	0.83

รายชื่อสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

รายชื่อสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามสังกัดและจังหวัดภายในเขตการศึกษา ดังนี้

เขต/จังหวัด	ชื่อสถานศึกษา	สังกัด	ระดับการศึกษา ที่เก็บข้อมูล
เขต 1 สมุทรสาคร สมุทรปราการ นครปฐม	1. วิทยาลัยพลศึกษาสมุทรสาคร อ.เมือง 2. ร.ร.เทศบาล 4 (สิทธิไชยอุปถัมภ์) อ.เมือง (ใหญ่, 2538) 3. ร.ร.นักบุญเปโตร อ.สามพราน (เล็ก, 2542) 4. วิทยาลัยเทคนิคนครปฐม อ.เมือง (2539) 5. สถาบันราชภัฏนครปฐม อ.เมือง 6. ร.ร.ประถมฐานบินกำแพงแสน อ.กำแพงแสน (ใหญ่, 2539) 7. ร.ร.อนุบาลปัตตานี อ.เมือง (ใหญ่, 2542)	พล. ปด.มท. สช. อศ. รภ. สปช. สศ.	อนุปริญญา ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อนุปริญญา ปริญญาตรี ประถมศึกษา มัธยมศึกษา
เขต 2 ปัตตานี	1. ร.ร.อนุบาลปัตตานี อ.เมือง (ใหญ่, 2542) 2. ร.ร.วรคามินอนุสรณ์ อ.เมือง (ใหญ่, 2537) 3. ร.ร.สายบุรี “แจ้งประชาคาร” อ.สายบุรี (ใหญ่, 2542)	สปช. สช. สศ.	ประถมศึกษา ประถมศึกษา มัธยมศึกษา

เขต/จังหวัด	ชื่อสถานศึกษา	สังกัด	ระดับการศึกษา ที่เก็บข้อมูล
เขต 2 (ต่อ) ยะลา	4. วิทยาลัยอาชีวศึกษายะลา อ.เมือง (2543) 5. สถาบันราชภัฏยะลา อ.เมือง 6. ร.ร.เทศบาล 4 อ.เมือง (กลาง, 2529) 7. วิทยาลัยพลศึกษายะลา อ.เมือง	อศ. รภ. ปค.มท. พล.	อนุปริญญา ปริญญาตรี ประถมศึกษา อนุปริญญา
เขต 3 นครศรีธรรมราช	1. สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช อ.เมือง 2. วิทยาลัยนาฏศิลป์นครศรีธรรมราช อ.เมือง 3. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี กิ่งอ.ช้างกลาง (2540) 4. ร.ร.กีฬานครศรีธรรมราช อ.เมือง 5. ร.ร.พลวิทยา อ.หาดใหญ่ (ใหญ่, 2540) 6. ร.ร.วรรณิเจลิม อ.เมือง (ใหญ่, 2543) 7. ร.ร.วิเชียรชม อ.เมือง (ใหญ่, 2541) 8. ร.ร.เทศบาล 2 (อ่อนนุทิศ) อ.เมือง (ใหญ่, 2535)	รภ. ศก. อศ. พล. สช. สศ. สพช. ปค.มท.	ปริญญาตรี มัธยมศึกษา อนุปริญญา มัธยมศึกษา ประถมศึกษา มัธยมศึกษา ประถมศึกษา ประถมศึกษา
เขต 4 ตรัง	1. วิทยาลัยอาชีพตรัง อ.เมือง (2543) 2. วิทยาลัยพลศึกษาตรัง อ.เมือง 3. ร.ร.ทิพย์รัตนวิทยา อ.เมือง (ใหญ่, 2542) 4. ร.ร. เทศบาลปลุกปัญญา อ.เมือง (ใหญ่, 2543)	อศ. พล. สช. ปค.มท.	อนุปริญญา อนุปริญญา ประถมศึกษา ประถมศึกษา

เขต/จังหวัด	ชื่อสถานศึกษา	สังกัด	ระดับการศึกษา ที่เก็บข้อมูล
เขต 4 (ต่อ)	5. สถาบันราชภัฏภูเก็ต อ.เมือง 6. ร.ร.สตรีภูเก็ต อ.เมือง (ใหญ่, 2540) 7. ร.ร.บ้านไม้ขาว อ.ถลาง (เล็ก, 2540)	รภ. สศ. สปช.	ปริญญาตรี มัธยมศึกษา ประถมศึกษา
เขต 5 กาญจนบุรี สุพรรณบุรี	1. วิทยาลัยเทคโนโลยีบริหารธุรกิจ อ.ท่าม่วง (2543) 2. วิทยาลัยเทคนิคกาญจนบุรี อ.เมือง (2541) 3. สถาบันราชภัฏกาญจนบุรี อ.เมือง 4. ร.ร.อนุบาลสุพรรณบุรี อ.เมือง (ใหญ่, 2537) 5. ร.ร.สองพี่น้องวิทยา อ.สองพี่น้อง (กลาง, 2541) 6. วิทยาลัยนาฏศิลป์สุพรรณบุรี อ.เมือง 7. วิทยาลัยพลศึกษาสุพรรณบุรี อ.เมือง	สช. อศ. รภ. สปช. สศ. ศก. พล.	อนุปริญญา อนุปริญญา ปริญญาตรี ประถมศึกษา มัธยมศึกษา มัธยมศึกษา อนุปริญญา
เขต 6 พระนครศรีอยุธยา	1. ร.ร.เทศบาลวัดตองปุ อ.พระนครศรีอยุธยา (เล็ก, 2543) 2. ร.ร.วัดสว่างอารมณ์ อ.วังน้อย (ใหญ่, 2539) 3. ร.ร.เสนา “เสนาประสิทธิ์” อ.เสนา (กลาง, 2542) 4. วิทยาลัยเทคนิคพระนครศรีอยุธยา อ.พระนครศรีอยุธยา (2540)	ปค.มท. สปช. สศ. อศ.	ประถมศึกษา ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อนุปริญญา

เขต/จังหวัด	ชื่อสถานศึกษา	สังกัด	ระดับการศึกษา ที่เก็บข้อมูล
เขต 6 (ต่อ) อ่างทอง	5. ร.ร.อมราวิทยาคม อ.วิเศษชัยชาญ (ใหญ่, 2543)	สช.	มัธยมศึกษา
	6. วิทยาลัยพลศึกษาอ่างทอง อ.ไชโย (2543)	พล.	อนุปริญญา
ลพบุรี	7. สถาบันราชภัฏเทพสตรี อ.เมือง	รภ.	ปริญญาตรี
	8. วิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี อ.เมือง	ศก.	มัธยมศึกษา
เขต 7 พิษณุโลก	1. วิทยาลัยเทคนิคพิษณุโลก อ.เมือง (2543)	สช.	อนุปริญญา
	2. ร.ร.ชุมชน 3 บ้านเนินกุ่ม (ประชานุกูล) อ.บางกระทุ่ม (กลาง, 2543)	สพช.	ประถมศึกษา
	3. วิทยาลัยอาชีวศึกษาพิษณุโลก อ.เมือง (2543)	อศ.	อนุปริญญา
	4. สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม อ.เมือง	รภ.	ปริญญาตรี
สุโขทัย	5. ร.ร.นครไทย อ.นครไทย (กลาง, 2542)	สศ.	มัธยมศึกษา
	6. วิทยาลัยพลศึกษาสุโขทัย อ.เมือง	พล.	อนุปริญญา
	7. วิทยาลัยนาฏศิลป์สุโขทัย อ.เมือง	ศก.	มัธยมศึกษา
อุดรดิตถ์	8. ร.ร.เทศบาลท่าอิฐ อ.เมือง (ใหญ่, 2535)	ปค.มท.	ประถมศึกษา
เขต 8 เชียงใหม่	1. ร.ร.มงฟอร์ตวิทยาลัย อ.เมือง (ใหญ่, 2537)	สช.	มัธยมศึกษา
	2. วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ อ.เมือง	ศก.	มัธยมศึกษา

เขต/จังหวัด	ชื่อสถานศึกษา	สังกัด	ระดับการศึกษา ที่เก็บข้อมูล
เขต 8 (ต่อ) ลำปาง	3. วิทยาลัยพลศึกษาเชียงใหม่ อ.เมือง 4. ร.ร.บ้านริมใต้ อ.แม่วัง (ใหญ่, 2543) 5. ร.ร.ชุมชนเทศบาลวัดศรีดอนไชย อ.เมือง (เล็ก, 2542) 6. วิทยาลัยสารพัดช่างลำปาง อ.เมือง (ใหญ่, 2539) 7. ร.ร.ลำปางกัลยาณี อ.เมือง (ใหญ่, 2536) 8. สถาบันราชภัฏลำปาง อ.เมือง	พล. สปช. ปค.มท. อศ. สศ. รก.	อนุปริญญา ประถมศึกษา ประถมศึกษา อนุปริญญา มัธยมศึกษา ปริญญาตรี
เขต 9 ขอนแก่น อุดรธานี	1. วิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น อ.เมือง (2539) 2. วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อ.เมือง (2540) 3. ร.ร.น้ำพองศึกษา อ.น้ำพอง (ใหญ่, 2542) 4. ร.ร.อนุบาลอุดรธานี อ.เมือง (ใหญ่, 2542) 5. สถาบันราชภัฏอุดรธานี อ.เมือง 6. วิทยาลัยพลศึกษาอุดรธานี อ.เมือง 7. ร.ร.เทศบาล 9 (มณเฑียรทองอนุสรณ์) อ.เมือง (เล็ก, 2540)	อศ. สช. สศ. สปช. รก. พล. ปค.มท.	อนุปริญญา อนุปริญญา มัธยมศึกษา ประถมศึกษา ปริญญาตรี อนุปริญญา ประถมศึกษา
เขต 10 กาฬสินธุ์	1. สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลวิทยาเขต กาฬสินธุ์ อ.เมือง (2542) 2. วิทยาลัยนาฏศิลป์กาฬสินธุ์ อ.เมือง	รม. ศก.	ปริญญาตรี มัธยมศึกษา

เขต/จังหวัด	ชื่อสถานศึกษา	สังกัด	ระดับการศึกษา ที่เก็บข้อมูล
เขต 10 (ต่อ) มหาสารคาม	3. ร.ร.อนุกุลนารี อ.เมือง (ใหญ่, 2541) 4. ร.ร.หลักเมืองมหาสารคาม อ.เมือง (ใหญ่, 2540) 5. ร.ร.พระกุมารสารคาม อ.เมือง (ใหญ่, 2543) 6. ร.ร.เทศบาลศรีสวัสดิ์วิทยา อ.เมือง (กลาง, 2529) 7. สถาบันราชภัฏมหาสารคาม อ.เมือง 8. วิทยาลัยพลศึกษามหาสารคาม อ.เมือง	สศ. สปช. สช. ปค.มท. รก. พล.	มัธยมศึกษา ประถมศึกษา ประถมศึกษา ประถมศึกษา ปริญญาตรี อนุปริญญา
เขต 11 นครราชสีมา ศรีสะเกษ	1. ร.ร.เทศบาล 2 (วัดสมอราย) (ใหญ่, 2542) 2. วิทยาลัยเทคนิคนครราชสีมา อ.เมือง (2542) 3. ร.ร.รวมมิตรวิทยา อ.เมือง (กลาง, 2543) 4. วิทยาลัยนาฏศิลป์นครราชสีมา อ.เมือง 5. สถาบันราชภัฏนครราชสีมา อ.เมือง 6. ร.ร.ราชประชานุเคราะห์ 29 อ.เมือง (กลาง, 2542) 7. ร.ร.อนุบาลศรีสะเกษ อ.เมือง (ใหญ่, 2542) 8. วิทยาลัยพลศึกษาศรีสะเกษ อ.เมือง	ปค.มท. อศ. สช. ศก. รก. สศ. สปช. พล.	ประถมศึกษา อนุปริญญา มัธยมศึกษา มัธยมศึกษา ปริญญาตรี มัธยมศึกษา ประถมศึกษา อนุปริญญา

เขต/จังหวัด	ชื่อสถานศึกษา	สังกัด	ระดับการศึกษา ที่เก็บข้อมูล
เขต 12 ชลบุรี	1. ร.ร.เมืองพัทยา 8 (วัดโพธิ์สัมพันธ์) เมืองพัทยา (ใหญ่, 2542)	ปค.มท.	ประถมศึกษา
	2. ร.ร.ธัมมศิริศึกษาสัตหีบ อ.สัตหีบ (ใหญ่, 2543)	สช.	ประถมศึกษา
	3. วิทยาลัยอาชีวศึกษาชลบุรี อ.เมือง (2536)	อศ.	อนุปริญญา
	4. วิทยาลัยพลศึกษาชลบุรี อ.เมือง	พล.	อนุปริญญา
	5. ร.ร.สอยดาววิทยา อ.สอยดาว (กลาง, 2543)	สศ.	มัธยมศึกษา
	6. ร.ร.บ้านต้นกระบก อ.นายายอาม (กลาง, 2543)	สปช.	ประถมศึกษา
	7. วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี อ.เมือง	ศก.	มัธยมศึกษา
	8. สถาบันราชภัฏจันทบุรี อ.เมือง	รภ.	ปริญญาตรี
จันทบุรี	1. โรงเรียนอนุบาลวัดปรีณายก	สปช.	ประถมศึกษา
	2. โรงเรียนวัดพิชัยญาติ	ปค.มท.	ประถมศึกษา
	3. โรงเรียนอัสสัมชัญ ประถม (สาทร)	สช.	ประถมศึกษา
	4. โรงเรียนสุรศักดิ์มนตรี	สศ.	มัธยมศึกษา
	5. วิทยาลัยนาฏศิลป์กรุงเทพมหานคร	ศก.	มัธยมศึกษา
	6. วิทยาลัยเทคนิคราชสีหราชราม	อศ.	อนุปริญญา
	7. วิทยาลัยพลศึกษากรุงเทพมหานคร	พล.	อนุปริญญา
	8. สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา	รภ.	ปริญญาตรี
กรุงเทพมหานคร	1. โรงเรียนอนุบาลวัดปรีณายก	สปช.	ประถมศึกษา
	2. โรงเรียนวัดพิชัยญาติ	ปค.มท.	ประถมศึกษา
	3. โรงเรียนอัสสัมชัญ ประถม (สาทร)	สช.	ประถมศึกษา
	4. โรงเรียนสุรศักดิ์มนตรี	สศ.	มัธยมศึกษา
	5. วิทยาลัยนาฏศิลป์กรุงเทพมหานคร	ศก.	มัธยมศึกษา
	6. วิทยาลัยเทคนิคราชสีหราชราม	อศ.	อนุปริญญา
	7. วิทยาลัยพลศึกษากรุงเทพมหานคร	พล.	อนุปริญญา
	8. สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา	รภ.	ปริญญาตรี

หมายเหตุ

- เล็ก กลาง ใหญ่ หมายถึง ขนาดของสถานศึกษา
- ตัวเลข หมายถึง ปีที่สถานศึกษาได้รับรางวัลพระราชทานประเภทสถานศึกษา
- ปค.มท. หมายถึง กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

คณะผู้ดำเนินงาน

ที่ปรึกษา

1. อธิบดีกรมวิชาการ	(นายประพัฒน์พงศ์ เสนาฤทธิ์)
2. รองอธิบดีกรมวิชาการ	(นางอารีรัตน์ วัฒนสิน)
3. ผู้อำนวยการกองวิจัยทางการศึกษา	(นายธำรง ชูทัพ)

ผู้รับผิดชอบโครงการ

1. นางพิกุล สีหาพงษ์	หัวหน้าโครงการ
2. นางยุวดี กังสดาล	ผู้ร่วมโครงการ
3. นายวิวัตร สิริภูบาล	ผู้ร่วมโครงการ
4. นายประกอบ เยาว์ดำ	ผู้ร่วมโครงการ
5. นายจาระไน ไชยโยธา	ผู้ร่วมโครงการ

วิทยากรที่ปรึกษาในการสร้างเครื่องมือ

1. นายมงคล บุญวงศ์	ผู้ทรงคุณวุฒิ
2. นายเดโช บุญยภักดิ์	ผู้ทรงคุณวุฒิ
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ไพบุลย์ เป่านิล	สถาบันราชภัฏจันทรเกษม
4. นายธำรง ชูทัพ	กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ

ผู้สร้างเครื่องมือ

1. นายสุวิทย์ สุพัฒนานนท์	โรงเรียนคลองมทาวงก์ จ.สมุทรปราการ
2. นางเอมอร ศรีกังพาน	โรงเรียนเมืองนครราชสีมา จ.นครราชสีมา
3. นางสุตาพร ปานกลิ่น	หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานประถมศึกษา
จังหวัดระยอง
4. นายสุโข วุฒิโชติ	โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย นนทบุรี
จ.นนทบุรี
5. นายสุพจน์ จินันทุยา	โรงเรียนพิษณุโลกศึกษา จ.พิษณุโลก
6. นางพนัสดา สีมั่น	สำนักงานสามัญศึกษากรุงเทพมหานคร

7. นางลักขณา จรรยา
 8. นายนิคม กิจเจลา
 9. นายโสภณ จุโลทก
 10. นางสาวินิต อุบลเลิศ
 11. นายขุนทอง ศรีประจง
 12. นายสมพงษ์ ติรพัฒน์
 13. นางสาวกัลยา ธาตุเหล็ก
 14. นางรัตนา มายะ
 15. นายจำนงค์ จันทรงค์
 16. นางศรีจิตต์ สร้างเอี่ยม
 17. นายมานิตย์ เกตุสุข
 18. นายถวิล ศรีใจงาม
 19. นางสาวโสภิตา ลิ้มวัฒนาพันธ์
 20. นายทวีศิลป์ สารแสน
 21. ชิสเตอร์สมจิตร ทรัพย์อัประไมย
 22. นางอรทัย จันทรสุหรัย
 23. นางสาวประภาพรรณ เสี่ยงวงศ์
 24. นางรจิต ไทยพานิช
 25. นายสมพงษ์ มะใบ
 26. นายเอี่ยม สมใจ
 27. นางไมรินทร์ พงษ์นิกร
 28. บาทหลวงศักดิ์ชัย ทรัพย์อัประไมย
- สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
โรงเรียนวัดลำตะเคียน จ.พระนครศรีอยุธยา
หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษา
จังหวัดเชียงราย
โรงเรียนสตรีวิทยา กรุงเทพมหานคร
สำนักงานสามัญศึกษาจังหวัดเลย
หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา
เขตการศึกษา 1
วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่
โรงเรียนมีนประสาธวิทยา กรุงเทพมหานคร
โรงเรียนบ้านตลาด จ.นครศรีธรรมราช
หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษา
จังหวัดราชบุรี
โรงเรียนโคกกระเทียมวิทยาลัย จ.ลพบุรี
โรงเรียนไทรโยคน้อยวิทยาคม จ.กาญจนบุรี
หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมอาชีวศึกษา
สำนักงานศึกษาธิการกิ่งอำเภอโนนศิลา
จังหวัดขอนแก่น
โรงเรียนพระหฤทัยคอนแวนต์
กรุงเทพมหานคร
โรงเรียนฤทธิยะวรรณาลัย กรุงเทพมหานคร
หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษา
สมุทรปราการ
โรงเรียนจอมสุรางค์อุปถัมภ์
จ.พระนครศรีอยุธยา
โรงเรียนสิงห์สมุทร จ.ชลบุรี
วิทยาลัยเทคนิคยะลา
วิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงใหม่
โรงเรียนหอแซฟฟูปถัมภ์ จ.นครปฐม

29. นางอัมพิกา ภูเดช	หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาเอกชน
30. นางสาวยุพาภรณ์ โพธิ์อ่อน	โรงเรียนวัดไร่ขิง (สุนทรอุทิศ) จ.นครปฐม
31. นายสุรวุฒิ ยัญญลักษณ์	โรงเรียนเบญจมราชานุสรณ์ จ.นนทบุรี
32. นายวีระ บุษศิริรักษ์	โรงเรียนพิจิตรวิทยาคม จ.พิจิตร
33. นางวิไล แสงเหมือนขวัญ	หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา
เขตการศึกษา 8
34. นายสาคร อัดจักร	กองแผนงาน กรมการศาสนา
35. ผู้ช่วยศาสตราจารย์อุบล เลี้ยววาริณ	สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา
36. นายเดชา พงษ์แดง	โรงเรียนวัดรางจรเข้ จ.พระนครศรีอยุธยา
37. นางศิริกาญจน์ โกสมภัก	หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการ
การประถมศึกษาแห่งชาติ
38. นายวันชัย จำเริญ	โรงเรียนพิบูลวิทยาลัย จ.ลพบุรี
39. นายนิรศว์ ประรมย์	กองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา
40. นางแก้วกานต์ ภูมิศรีแก้ว	วิทยาลัยเทคนิคราชสีห์ธาราม
กรุงเทพมหานคร
41. นางนิลวรรณ วรรณสี	สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กรมศิลปากร
42. นางพิกุล สีหาพงษ์	กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ
43. นางยุวดี กังสตาล	กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ
44. นายรวีวัตร์ สิริภูบาล	กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ

ผู้บรรณาธิการกิจเครื่องมือ

1. นายเดโช บุญยภักดิ์	ผู้ทรงคุณวุฒิ
2. รองศาสตราจารย์ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล	มหาวิทยาลัยมหิดล
3. นายอรรัง ชูทัพ	กรมวิชาการ
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ไพบูลย์ เป่านิล	สถาบันราชภัฏจันทรเกษม
5. นางลักขณา จรรยา	สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
6. นางสาวประภาพรพรณ เลี้ยงวงศ์	หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษา
จังหวัดสมุทรปราการ
7. นายสมพงษ์ มะใบ	โรงเรียนสิงห์สมุทร จังหวัดชลบุรี

8. นายเดชา พงษ์แดง	โรงเรียนวัดรางจรเข้
9. นายสาคร อัมจักร	จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
10. นางพิกุล สีหาพงษ์	กรมการศาสนา
11. นางยุวดี กังสดาล	กรมวิชาการ
12. นายรวิวัตร สิริภูบาล	กรมวิชาการ
13. นายประกอบ เยาว์ดำ	กรมวิชาการ
14. นายจระไน ไชโยธา	กรมวิชาการ

ผู้เก็บรวบรวมข้อมูล

1. นายเดโช บุญยักดี	2. นายเอี่ยม สมใจ
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ไพบุลย์ เปานิล	4. นางลักขณา จรรยา
5. นายจำนงค์ จันทรงค์	6. นายสมพงศ์ ตีรพัฒน์
7. นายถวิล ศรีใจงาม	8. นางวิไล แสงเหมือนขวัญ
9. นายสมพงษ์ มะใบ	10. นายสุพจน์ จินันทุยา
11. นายทวีศิลป์ สารแสน	12. นายสาคร อัมจักร
13. นางพิกุล สีหาพงษ์	14. นางวิจิตรา การกลาง
15. นางนิรมล เปลี่ยนจรรยา	16. นางมยุรี ทองสงฆ์
17. นายสมคิด คุณมาศ	18. นายศักดิ์สิน ช้องดารากุล
19. นายถุช บุญ-หลง	20. นางอัมพิกา ภูเดช
21. นายรวิวัตร สิริภูบาล	22. นายสหชาติ เหล็กชาย
23. นางยุวดี กังสดาล	24. นางโสภิตา ลิ้มวัฒนาพันธ์
25. นางแก้วกานต์ ภูมิศรีแก้ว	26. นางเอมอร ศรีกังพาน
27. นายสุวิทย์ สุพัฒนานนท์	28. นางพนัสดา สีมั่น
29. นางสาวรัตนา แสงบัวเผื่อน	30. นางวิไลพร สิริปัญญาวรกุล
31. นางสาวนันทนา มุดและ	32. นางสาวสุภาพร พรหมนิยม
33. นายประกอบ เยาว์ดำ	34. นายจระไน ไชโยธา
35. นางสาวพัทยา สุพรรณพงศ์	36. นายนพดล บุญทอง
37. นางสาวศุภวรรณ เจริญสุข	38. นางปรานี คุ่มตลอด
39. นางสาวสกุลทิพย์ ต๋ยลิมา	40. นางสาวอรอนงค์ ศิริเสถียร

ผู้วิเคราะห์ข้อมูล

1. นางพิกุล สีหาพงษ์	2. นางยุวดี กังสดาล
3. นายรวีวัตร์ สิริภูบาล	4. นายประกอบ เยาว์ดำ
5. นายจระไน ไชโยธา	6. นางสาวนิโรบล ศิริมัย

ผู้เขียนรายงาน

1. นางพิกุล สีหาพงษ์	(บทที่ 3 และ 2, 4, 5 เฉพาะส่วนที่เป็นค่านิยม)
2. นางยุวดี กังสดาล	(บทที่ 1 และ 2, 4, 5 เฉพาะส่วนที่เป็นวัฒนธรรมสถานศึกษา)
3. นายรวีวัตร์ สิริภูบาล	(บทที่ 2, 4, 5 เฉพาะส่วนที่เป็นสภาพแวดล้อม)

ผู้พิจารณาและตรวจรายงาน

1. นายเดโช บุญยภักดิ์	ผู้ทรงคุณวุฒิ
2. นายอรัณ ชูทัพ	ผู้อำนวยการกองวิจัยทางการศึกษา
3. นางพิกุล สีหาพงษ์	นักวิชาการศึกษา 8 ว กรมวิชาการ

ผู้จัดทำต้นฉบับ

1. นางพิกุล สีหาพงษ์	2. นางสาวรัตยา หวังผล
3. นายประกอบ เยาว์ดำ	4. นางสาวนิโรบล ศิริมัย
5. นางสาวชลฤทัย ผลวาทิต	6. นางสาวจุ ามาส เลกากาญจน์
7. นางสาวทรงศนีย์ ถนอมจิตร	8. นางสาวรัตนา คลองเพชร

ผู้ออกแบบปก

นายชูเกียรติ เกิดอุดม

